

**”USKON, ETTÄ TÄNÄÄN LUODaan UUDELLEEN
SITÄ SUOMI-HENKEÄ. SISULLA MENNÄÄN.”¹**

**Suomalaisen identiteetin rakentuminen ja vahvistaminen Suomen valtio-
johdon olympiapuheen retoriikassa vuosina 1992 - 2008**

**Eija Siebenberg
Pro gradu – tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2009**

¹ presidentti Halonen Ateenassa 2004

TIIVISTELMÄ

”USKON, ETTÄ TÄNÄÄN LUODaan TAAS SITÄ SUOMI-HENKEÄ. SISULLA MENNÄÄN.”

Suomalaisen identiteetin rakentuminen ja vahvistaminen Suomen valtiojohton puheen retoriikassa vuosina 1992 – 2008.

Eija Siebenberg
Valtio-oppi
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Kia Lindroos
Syksy 2009
98 sivua + 9 liitettä (20 sivua)

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka Suomen valtiojohto vahvistaa ja rakentaa retoriikallaan suomalaista identiteettiä olympiaurheilun kontekstissa. Tutkimuksessa tarkastellaan valtiojohton toimijoista presidentin, pääministerin ja kulttuuriministerin puhetta vuosina 1992 - 2008. Tutkimuksen lähtökohtana on suomalaisuuden symboleiden tunnistus ja käyttö valtiojohton retoriikassa sekä valtiojohton identifioituminen suomalaisuuteen. Tutkimusmetodina on retorinen analyysi, jossa sovelletaan tunnettujen retoriikan teoreetikoiden Kenneth Burken ja Chaim Perelmanin esittämiä teorioita. Tutkimuksen aineisto on koottu Yleisradion tv-olympiakisalähetyksistä vuosina 1992 – 2008 sekä valtiojohton omien internet-sivujen olympiapuhemateriaaleista samalta ajanjaksolta.

Tutkimuksen viestinnällisenä tavoitteena on näyttää valtiojohton toiminnan aktiivisuuden nousu olympialähetysnäkyvyyden yhteydessä. Tutkimus osoittaa täten olympiakisojen yhteiskunnallisen merkittävyyden arvostuksen kasvua osana valtiojohton toimijuutta ja nyky-suomalaisuutta. Tutkimuksessa ilmenee myös Yleisradion vahva rooli valtiojohton tämän tyyppisen esiintymisen mahdollistajana.

Tutkimuksessa on jäsennelty ja tulkittu suomalaisen identiteetin rakentumista ja vahvistamista tunnettujen suomalaisuussymbolien käyttämisen, identifikaation ja yleisösuuntautumisen osalta. Lisäksi siinä on eritelty valtiojohton ethos-piirteitä ja tulkittu niistä vielä erikseen suomalaisuuden esittämistä.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että suomalaisuusretoriikka olympia- ja urheilupuheen kontekstissa on melko muuttumatonta, vain retorinen avaus vienninedistämisen suuntaan on uutta. Valtiojohton puheet vahvistavat ja rakentavat suomalaista identiteettiä lähes yksinomaan perinteisin suomalaisuussymbolein ja retorisin keinoin. Suomalaisen identiteetin yhteisöllisyyden luonti ja tukeminen ovat ne seikat, joihin olympiakisojen yhteiskunnallinen merkittävyys näyttää perustuvan.

Avainsanat: valtiojohto, suomalainen identiteetti, retoriikka, viestintä

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen lähtökohta	5
1.2 Tutkimusmetodi, aineisto ja sen rajaus	5
1.3 Tutkimuksen kulku	7
2. VIESTINNÄLLISIÄ LÄHTÖKOHTIA	8
2.1 TV ilman rajoja	8
2.2 Medialla on valtaa	9
3. IDENTITEETTI	13
3.1 Subjekti ja sen identiteetti	13
3.2 Identiteettien muodostuminen	14
3.3 Kulttuurinen identiteetti	15
3.4 Kansallinen identiteetti	17
3.4.1 Mikä on kansallinen identiteetti?	17
3.4.2 Kansallisen identiteetin rakentuminen	18
3.5 Suomalainen identiteetti	21
3.5.1 Suomalaisuuden määrittely	21
3.5.2 Suomalaisuuden rakentuminen	23
3.5.2.1 Valtiokansalaisuus	24
3.5.2.2 Kulttuurikansalaisuus	24
3.5.2.3 Suomalaisuus nyt ja huomenna	27
3.6 Suomalaisuuden stereotypiat	29
3.7 Suomalaisuuden symbolit	31
4. METODIEN ESITTELY	36
4.1. Retoriikkateoriat työvälineenä	36
4.2 Motiivien paljastaja Burke	38
4.2.1 Perustroopit	40
4.3 Yleisösuhteen merkityksen korostaja Perelman	42
4.3.1 Ethos eli puhujaan liittyvät seikat	44
4.3.2 Pathos eli puhujan olettamukset	45
4.3.3 Logos eli argumentit	46
5. VALTIOJOHDON SUOMALAISUUSPUHE 1992 – 2008	48
5.1 Koiviston ajan olympiadiit	48
5.2 Ahtisaaren ajan olympiadiit	50
5.3 Halosen ajan olympiadiit	56
5.4 Valtiojohdon muu tukipuhe huippu-urheilulle	73
5.4.1 Rahallinen tuki	73
5.4.2 Tunnustukset - Pro Urheilu ja kutsu Linnaan	75

5.5 Valtiojohtoon ethos Ylen olympiastudioissa _____	77
5.5.1 Presidenttien ethos _____	77
5.5.2 Pääministereiden ethos _____	79
5.5.3 Kulttuuriministereiden ethos _____	80
6. SUOMALAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN JA VAHVISTAMINEN VALTIOJOHDON RETORIICASSA _____	82
6.1 Symbolisuus _____	82
6.2 Identifikaatio _____	84
6.3 Ethos _____	86
6.4 Mediajulkisuus _____	87
6.5 Summa summarum _____	89
7. LÄHTEET _____	91
7.1 Kirjallisuus _____	91
7.2 Sähköinen materiaali _____	95
8. AINEISTO _____	96
8.1. Sähköinen materiaali _____	96
8.2 Yleisradion olympialähetysmateriaali _____	98
9. LIITTEET _____	99
Liite 1: Opetusministeriön urheilija-apurahojen tiedotekooste _____	99
Liite 2: Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Ahtisaari. _____	101
Liite 3: Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Halonen. _____	102
Liite 4: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Aho. _____	108
Liite 5: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Lipponen. _____	109
Liite 6: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Vanhanen. _____	110
Liite 7: Ylen olympialähetysmateriaali. Kulttuuriministerit. _____	112
Liite 8: Ylen olympialähetysmateriaali. Viestintäministeri Lindén. _____	117
Liite 9: Taulukko: Valtiojohtoon esiintymiset Ylen olympialähetysissä. _____	118

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohta

Alkuperäinen ideani pro gradu – tutkielmani aiheeksi oli tutkia, kuinka olympiakisojen yhteiskunnallinen merkittävyys on nähtävissä Suomen valtiojohton toimijoiden puheessa. Kiinnostukseni aiheeseen liittyy työhöni Yle Urheilussa, sillä kesällä 2008 Pekingin olympiakisoissa Ylen kisastudiossa vieraili neljä valtiojohton edustajaa. Ajatukseni oli tutkia haastatteluista sitä, miksi olympiakisat koetaan yhteiskunnallisesti niin tärkeäksi tapahtumaksi, että maan korkein johto katsoo tarpeelliseksi vieraila niissä. Seminaarivaiheessa tuli ilmeiseksi, että olympiakisojen yhteiskunnallinen merkittävyys on itsestään selvää eikä siitä saisi selkeää tutkimusongelmaa.

Alkoi kesäloma ja aivonystyröitäni hieman vaivasi pro gradu – työni ongelman ongelmattomuus. Loppukesästä selvittäessäni identiteetin käsitettä totesin, että käännän tutkimusotettani, jotta saan tutkimukseeni näkökulman, jos en ihan ongelmaa. Päätin tutkia valtiojohton olympiapuheen retoriikasta suomalaisen identiteetin rakentumista ja vahvistamista.

Valitsin olympiapuheen, koska olympiakisat on Suomessa(kin) tärkeä instituutio ja koska olympiakisat on kansallisesti tärkeiden urheilutapahtumien listalla numero yksi. Tämä liittyy EU:n TV ilman rajoja - direktiiviin. Kyseisessä direktiivissä määritellään ne kansallisesti tärkeät tapahtumat, jotka on oltava näytettävissä kaikille vapaasti saatavilla olevilla tv-kanavilla. Toinen syy olympiapuheen valitsemiseen oli mahdollisuuteni käyttää Yleisradion tv-arkiston taltioita työni puolesta, joten materiaali on varmaan aiemmin tässä mielessä käyttämätöntä ja siksi tuoretta. Lisämielenkiintoa tutkimukseeni tuo viestinnällinen ulottuvuus. Tutkimuksessani luotaan myös sitä, kuinka valtiojohto on alkanut hyödyntää olympiakisoihin liittyvää tv-julkisuutta.

Tutkimushypoteesini ei ole selkeä kysymys vaan näkökulma. Selvitän tutkimuksessani, miten suomalaista identiteettiä rakennetaan ja vahvistetaan valtiojohton olympiapuheen retoriikassa.

1.2 Tutkimusmetodi, aineisto ja sen rajaus

Tutkimukseni teen analysoimalla valtiojohton toimijoiden puheita ja niistä löytyviä suomalaisuuden symboleita. Käytän tutkimukseni metodina retorista analyysia. Valitsemäni

retoriikkateoreetikot Kenneth Burke ja Chaïm Perelman lähestyvät retoriikkaa eri tavoin. Chaïm Perelmanin argumentaatioanalyysin keskeinen elementti on puhujan yleisösuhte, jonka liittyy puhujan ethokseen. Pyrin löytämään valtiojohdon sanavalinnoista ilmauksia, joista voi päätellä heidän suhtautumisensa yleisöön ja sen, missä ominaisuudessa he puhuvat. Lisäksi analysoin täysin subjektiivisesti puhujien muuta ethokseen liittyvää eli esiintymistä ja esittäytymistä. Kenneth Burken retorisisessa analyysissä trooppien avulla pyritään selvittämään puhujan piilotettuja, mahdollisesti tiedostamattomiakin motiiveja. Pyrin puhujien sanavalintojen takaa paljastamaan ”totuuden” eli puhujan identifikaation tiettyyn ryhmään; tutkimusnäkökulmassani suomalaisuuteen. Burke tutki retoriikan avulla syntyneitä symboleita ja niiden käyttöä. Käytän teoriaa tavallaan käänteisesti, koska tutkin jo olemassa olevien symbolien liittämistä retoriikkaan. Olisi myös mahdollista tutkia Burken tavoin retoriikan synnyttämiä suomalaisuussymboleita, mutta valitsemallani aikajaksolla ja toimijoilla tulos olisi kovin laiha. Toki nykypäivänäkin syntyy retoriikan kautta uusia symboleja tai ainakin kielellisiä hokemia suomalaisen identiteetin lisämausteiksi, mutta niiden tuottaja voi olla kuka tahansa. Esimerkkinä tästä on vuonna 1995 syntynyt ”Se on siinä!”² hokema, jonka varmaan jokainen suomalainen osaa liittää alkuperäiseen merkitykseensä ja siihen liittyvään parhaan suomalaisuuden uhoon.

Olen työssä sähköisen median puolella, joten rajaan tutkimusaineistoni valtiojohdon esiintymisiin Ylen tv-olympialähetyksissä vuosina 1992 – 2008. Käytän tätä aikarajausta, koska vuonna 1992 Yleisradio alkoi tuottaa olympiakisalähetyksiä kisastudioin sidottuna kotimaahan. Tämä tarkoitti sitä, että varsinaisten kisatapahtumien väliin jäävä lähetysaika täytettiin kisastudion ohjelmalla, jolloin kisalähetyksiin syntyi luontevia haastattelupaikkoja niin urheilijoille, valmentajille, joukkueenjohdolle kuin poliitikoillekin. Keväisessä laudatur-seminaarissa minua kehoitettiin harkitsemaan aikarajauksen muuttamista, koska alkuvuosien materiaalia on vähän. Pidän kuitenkin aikarajaukseni ennallaan, koska haluan tutkimuksessani viestinnällisenä ulottuvuutena näyttää, kuinka valtiojohdon toimijoiden aktiivisuus kisalähetyksissä esiintymiseen on kasvanut.

Tutkimusaineistoni olen kerännyt Ylen tv-olympialähetysten haastatteluista. Valitsin tarkasteluun valtiojohdon toimijoista presidentin, pääministerin ja kulttuuriministerin³. Päädyin tähän kolmikkoon siksi, että he ovat esiintyneet lähes kaikissa aikarajaukseni olym-

² selostaja Antero Mertarannan ilmaus 7.5.1995 Suomelle voittoisan jääkiekon MM-finaalin päätteeksi

³ 19.4.2007 jälkeen kulttuuri- ja urheiluministeri

piakisalähetysissä. Lisäksi kesällä 2008 pidetyissä Pekingin olympiakisoissa oli haastateltavana myös viestintäministeri, jonka otin mukaan aineistooni. Koska kisalähetysissä esiintymisaika on rajallinen ja aihepiiri on haastattelijan valitsema, olen ottanut aineistoksi myös toimijoiden omia olympia-aiheeseen liittyviä puheita pääasiassa toimijoiden virallisilta internet-sivuilta.

1.3 Tutkimuksen kulku

Tämä pro gradu – tutkielmani etenee seuraavasti. Ensimmäiseksi selvitän lyhyesti Euroopan Unionin TV ilman rajoja – direktiiviä ja sen merkitystä tämän tutkimuksen lähtökohtana. Sen jälkeen luotaan edelleen lyhyesti median merkitystä ja valtaa kansallisen identiteettikäsityksen muovaajana sekä julkisuuden merkitystä politiikolle. Kolmannessa luvussa käsittelen melko laajasti identiteetin käsitettä sen eri puolilta, koska identiteetti on tutkimukseni keskeisin käsite. Neljäs luku on metodiluku. Esittelen siinä valitsemieni retoriikkateoreetikkojen keskeiset ajatukset ja oman käyttötapani niille.

Viides luku on tutkimusaineiston analyysi. Rajaamaani ajanjaksoon mahtuvat kymmenet olympiakisat ja useita valtiojohdon toimijoita, joten jouduin jonkin verran pohtimaan, kuinka käsittelen aineistoa lukijan kannalta selkeästi. Päädyin rajaamaan aineiston presidenttien olympiadien mukaan, mutta käsittelen kaikkia valtiojohdon toimijoita ajallisessa järjestyksessä olympiadin sisällä. Nämä aineistot ovat pääasiassa Ylen tv-olympialähetysistä. Viidennen luvun alaluvussa 5.4 käsittelen valtiojohdon toimijoiden omaehtoista olympiapuheaineistoa eli rahoitusta ja tunnustuksia. Sen jälkeen alaluvussa 5.5 on vielä kaikkien toimijoiden retoriikan subjektiivinen ethos-analyysi Ylen tv-olympialähetysten pohjalta.

Kuudennessa luvussa teen yhteenvetoa tutkimuksestani. Tarkastelen tutkimukseni satoa käytettyjen suomalaisuussymboleiden, suomalaisiksi identifioitumisen, yleisösuuntautumisen ja mediajulkisuuden hyväksikäytön kannalta. Lopuksi esitän päätelmäni valtiojohdon roolista suomalaisen identiteetin vahvistamisessa olympiapuheesta tarkasteltuna.

2. VIESTINNÄLLISIÄ LÄHTÖKOHTIA

2.1 TV ilman rajoja

Tutkimukseni tausta-ajatus on se, että Suomessa olympiakisojen tv-näkyvyys kaikille vapaasti on itsestäänselvyys. Olympiakisojen merkittävyys on kansallisesti kyseenalaistamaton ja urheilullinen menestys liitetään suomalaiseen identiteettiin. Olympiakisojen näkyvyyden menettäminen on kuitenkin ollut todellinen uhka, johon Euroopan Unioni on reagoinut.

Euroopan parlamentti ja neuvosto on antanut alkuperäisen audiovisuaalisen direktiivin vuonna 1989. Direktiivi tunnetaan kansanomaisemmin TV ilman rajoja – direktiivinä. Kesällä 1997 direktiiviä muutettiin. Siihen lisättiin mm. seuraava kohta.

18) on tärkeää, että jäsenvaltiot voisivat toteuttaa toimenpiteitä suojatakseen tiedonsaantioikeuden ja taatakseen televisiolähetysten laajan saatavuuden yleisölle, kun on kyse kansallisista tai muista kuin kansallisista yhteiskunnallisesti erityisen merkittävistä tapahtumista, kuten olympialaiset, jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut ja jalkapallon Euroopan mestaruuskilpailut; tätä tarkoitusta varten jäsenvaltiot varaavat itselleen oikeuden toteuttaa yhteisön oikeuden mukaisia toimenpiteitä säännelläkseen lainkäyttövaltaansa kuuluvien lähetystoiminnan harjoittajien käyttämiä yksinoikeuksia tällaisten tapahtumien osalta. (97/36/EY 31997L0036.)

Virkamiesjargon tarkoittaa siis, että jäsenvaltioille annettiin oikeus niin halutessaan rajoittaa tapahtumien tv-oikeuksien ostamista. Taustalla nähtiin vaarana, että ylikansalliset kaupalliset toimijat ostavat suurten urheilukilpailujen tv-lähetysoikeudet ja kisojen katsomisesta tulee maksullista. Euroopan tasolla haluttiin välttää urheiluelämysten katsomisen muuttaminen vain maksukykyisten iloksi. Suomessakin valtiokoneiston pyörät alkoivat pikkuhiljaa pyöriä ja kansallisesti tärkeiden tapahtumien listaamista alettiin valmistella. Helmikuussa 2007 valtioneuvosto antoi asetuksen yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisioinnista.

Valtioneuvoston asetus yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisioinnista. Asetuksella säädetään, mitkä tapahtumat ovat Suomessa yhteiskunnallisen merkittävyytensä vuoksi sellaisia, että niitä koskevat lähetykset on välitettävä Suomen alueelle siten, että merkittävä osa yleisöstä voi seurata niitä vapaasti vastaanotettavissa olevassa muodossa kokonaan tai osittain suorana tai nauhoitettuna lähetyksenä. Yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia ovat: 1) Kansainvälisen olympiakomitean järjestämät kesä- ja talviolympialaiset 2) Kansainvälisen jalkapalloliiton järjestämien miesten jalkapallon maailmanmestaruusloppukilpailujen avaus-, puolivälierä-, välierä- ja loppuottelut sekä Suomen maajoukkueen ottelut 3) Euroopan jalkapalloliiton järjestämien miesten jalkapallon Euroopan mestaruusloppukilpailujen avaus-, puolivälierä-, välierä- ja loppuottelut sekä Suomen

maajoukkueen ottelut 4) Kansainvälisen jääkiekkoliiton järjestämät miesten jääkiekon maailmanmestaruuskilpailut 5) Kansainvälisen hiihtoliiton järjestämät pohjoismaisten hiihtolajien maailmanmestaruuskilpailut 6) Kansainvälisen yleisurheiluliiton järjestämät yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailut ja 7) Euroopan yleisurheiluliiton järjestämät yleisurheilun Euroopan mestaruuskilpailut. Asetus tulee voimaan 1.3.2007. (Valtioneuvoston asetus 22.2.2007.)

Mielenkiintoista näissä kummassakin virallisessa tekstissä on se, että niissä ei itse asiassa puhuta urheilutapahtumista vaan tapahtumista. Kuitenkin kaikki teksteissä nimeltä mainitut tapahtumat ovat urheilutapahtumia. Valtioneuvoston asetuksessa puhutaan yhteiskunnallisesti merkittävistä tapahtumista, joten tästäkin saan tukea tutkimukseni näkökulmalle urheilun tärkeästä suomalaisuuteen liittyvänä asiana. Olympiakisat ovat listan ensimmäisenä kaikille vapaasti saatavilla olevilla kanavilla esitettävistä urheilukilpailuista. Suomessa ei itse asiassa ollut paljoakaan julkista keskustelua listalle tulevista urheilutapahtumista, joten tietty urheilullinen konsensus täällä vallitsee. Viestintäministeri Lindén totesi vuonna 2008 Pekingin olympiakisojen lähetyksessä:

”No, meidän olemme sitoutuneet EU:n sisällä siihen ja Suomi on listannut 10 tärkeintä, kansalaisille tärkeintä tapahtumaa, jotka pitää lähettää free to every eli maksuttomana kansalaisille ja olympialaiset ja suuret urheilukisat ovat juuri näitä tapahtumia. Että aivan varmasti suomalaiset tulee jatkossakin olympialaiset näkemään ilmaisina sinne kotikatsomoihin.”⁴

Viestintäministerin lausuma tukee sitä, että Suomessa olympiakisojen katsomisella katsotaan olevan tärkeä yhteiskunnallinen funktio: suomalaisen identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistaminen.

2.2 Medialla on valtaa

Tutkimukseni käsittelee etupäässä Ylen olympialähetyksissä esiintyneiden valtiojohdon toimijoiden puheiden retoriikkaa. Yle on vahva media ja yhteiskunnallinen vaikuttaja, jonka valtaa ei pidä väheksyä. Media vaikuttaa merkittävästi kansallisen identiteetin rakentamiseen. Myös julkisuuden merkitys on politiikassa suuri. Valtiojohdon myötämielisyys tv:n olympialähetyksissä esiintymiseen liittyy mahdollisuuteen päästä julkisuuteen myönteisessä ilmapiirissä.

Modernin valtion identiteetin rakentamisen keskeinen väline on media (Paasi 1998a, 215). Median rooli on sen tuottamassa todellisuudessa. Todellisuus perustuu aina sille, kuinka se esitetään. Objektivistista todellisuutta ei ole meille olemassa. (Hall 1992, 17.) Median kes-

⁴ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

keinen tehtävä on luoda yhteistä historiaa ja vahvistaa yhteisyyttä vallitsevista arvoista. Media vahvistaa säännöllisesti kansalaisten yhteisyyttä kertomalla sallitun ja sallimattoman, tutun ja vieraan rajat. Median esittämät tapahtumat isoista urheilukilpailuista suurmiesten hautajaisiin ovat merkityksellinen identiteettien lujittamisen keino. Median merkitys on näkyvyytensä ja nopeutensa johdosta noussut. (Kivikuru 2000, 22, 42 - 43.)

Kansallinen identiteetti on mediassa melko pysyvä. Media kertoo kansalliseen muistiin kuuluvia tapahtumia ja henkilöitä kansallisena rakennustarinana. Sodan, urheilsaavutukset ja erilaiset sankarit ovat tarinan ydin. Kansallista identiteettiä vahvistetaan toiston avulla ja eron tekoja korostetaan. Toisaalta media pyrkii luomaan kansallista identiteettiä myös nyky-yhteiskunnassa, ettei koko kuva ole vain menneisyyden nostalgiaa. (Tapper 2000, 228 – 229, 233.) Median arvojärjestyksessä uutiset ovat huipulla. Suomalaisesta kulttuurisesta arvojärjestyksestä kertoo urheilun nimeäminen urheilu-uutisiksi ja television aamuohjelmissa niiden toistamisen useaan kertaan makasiinilähetyksen kuluessa. (Ojajärvi 2000, 124.)

Aiemmin kansalliskirjallisuus oli ratkaisevassa asemassa, mutta nykyään televisio on se viestinnän väline, joka eniten vaikuttaa yhteisöllisyyden syntyyn (Herkman 2001, 87). Televisio kokoaa suuria yleisöjä ja tuottaa modernia suomalaisuutta ohjelmistovalikoimallaan. Ohjelmat voidaan nähdä neuvotteluksi siitä, mikä on hyväksyttyä suomalaisuutta. Näin oli etenkin television alkutaipaleella, jolloin valtio ohjasi television syntyä. (Kantola 1998, 49 – 50.) Televisio kerää suurimmat vuosittaiset katsojamääränsä kansallisuutta ritualisoivilla ohjelmilla esimerkiksi Suomi – Ruotsi – maaotteluilla, missikilpailuilla, suurilla urheilukilpailuilla, Euroviisuilla (Moring 2000, 81).

Kansallisvaltiot ovat muutoksen kourissa globalisoituvassa maailmassa, mutta kansallisella medialla ja kansallisilla mediaesityksillä on edelleen tärkeä osansa kansallisen identiteetin pohjalla olevan me-hengen luomisessa (Nieminen & Pantti 2004, 157). Yle on merkittävä kansallisen identiteetin rakentumiseen ja vahvistamiseen vaikuttava tekijä. Ylen olympialähetykset ovat katsottuja ohjelmia, vaikka katsojakeskiarvomittauksissa ne eivät kestoinsa vuoksi nouse 10 katsotuimman listalle. Ylen rooli kansallisena viestintäinstituutioon antaa luonnollisesti olympiatelevisiointiin selvästi sinivalkoisen näkökulman. Tällä perusteella tutkimusaineistoni valtiojohdon esiintymisestä olympialähetyksissä tukee heidän rooliaan kansallisen identiteetin vahvistajina ja rakentajina.

Julkisuus on poliitikolle tärkeää. Suora tv-haastattelu on aina myös mahdollisuus, siinä voi saada esiin omia näkemyksiään suurelle yleisölle ilman, että niitä toimittajien taholta muokataan. Tämä tietysti siinä tapauksessa, että haastattelu on oikeasti suora lähetys myös katsojille. Se selittää aktiivipoliitikkojen intoa osallistua tv-keskusteluihin ja -haastatteluihin. Niemisen ja Pantin (2004) käsityksen mukaan julkisuuteen voidaan ottaa kolme erilaista näkökulmaa. Liberalistisen näkökulman mukaan julkisuus on iso markkinapaikka, jossa voidaan lobata omia mielipiteitä, rakentaa imago⁵ yms. Tässä mielessä julkisuus on juuri ymmärrettävissä poliitikkojen halukkuudessa esiintyä tv-lähetyksissä. Toisaalta julkisuutta voidaan määritellä myös pluralistisesta näkökulmasta. Tällöin katsotaan, että on olemassa erilaisia julkisuusareenoita, joilla pätevät erilaiset säännöt. Olympiakisat ovat mielestäni yksi, selkeästi rajattu urheilun julkisuusareena, jolla toimivat urheilijat, urheilutoimittajat ja muut urheiluun liittyvät haastateltavat. Vastaanottavana, passiivisena puolena ovat suomalaiset urheilusta kiinnostuneet kansalaiset. Tällä julkisuusareenalla urheiluun liittyvät näkökohdat ovat etusijalla, muut antavat niille tilaa. Kriittisesti suhtautuen voin todeta, että olympiakisojen epäkaupallisuudesta huolimatta myös kaupallisuus on kyllä tälläkin julkisuusareenalla voimakkaasti vaikuttava tekijä. Kolmas julkisuusnäkemys on ns. kriittinen näkemys, joka kokee julkisuuden tasavertaisen keskustelun areenaksi. Tämä näkemys on melko idealistinen. (Nieminen ym. 2004, 30 – 31.)

Julkisuuskäsityksen takaa löytyvät myös erilaiset yleisökäsitykset. Yleensä joukkoviestintään liitetään suuren yleisön käsite, jolla tarkoitetaan kaikkia viestinnän vastaanottajia. Painotus on nimenomaan sanoman vastaanottamisessa ja yleisön katsotaan olevan passiivinen massa. Perelman puhuu universaaliyleisöstä, jonka tulkitsen tarkoittavan samaa. Perelman kirjoitti *Retoriikan valtakunnan* vuonna 1958, mikä oli voimakasta joukkoviestinnän kasvun aikaa. Perelman kuitenkin erotti erityisyleisönsä, joilla hän tarkoitti asiantuntevampaa yleisöä. Erityisyleisöä vastaa nykyterminologiassa jaottelu esimerkiksi median (painettu, sähköinen), kanavan (tv, radio, sanomalehti, internet), paikan (suomalaiset, angloamerikkalainen kielialue), sosioekonomisen aseman (naiset, pörssisijoittajat, lumilautailijat, somalialaiset maahanmuuttajat) tms. perusteella. (Nieminen ym. 2004, 147.) Tutkimuksessani erityisyleisö ovat suomalaiset penkkiurheilijat. Tämä yleisö ei ole heterogeeninen ja on-

⁵ imago = kokonaisuus, joka muodostuu kokemuksista, oletuksista, tiedoista ja vaikutelmista, joskus sillä tarkoitetaan myös sitä kuvaa, jonka henkilö tai organisaatio pyrkii tietoisesti itsestään antamaan. Lehtonen (1990) Karvosen (2005, 42) mukaan

gelmana voi olla suomalaisen penkkiurheilijan luonnehdinta, mutta mielestäni se kantaa yhdistävänä piirteenä kiinnostusta ja innostusta suomalaisurheilijoiden suorituksiin. Toisaalta olympiakisat keräävät tv-ruutujen ääreen myös sellaista yleisöä, joka ei yleensä katso urheilua niin aktiivisesti, joten tässä tapauksessa lisään erityisyleisön määrittelmään ”olympiakisoja katsovat suomalaiset penkkiurheilijat ja olympiatunnelmasta nautiskelijat”.

3. IDENTITEETTI

3.1 *Subjekti ja sen identiteetti*

Identiteetti on käsite, jonka kaikki ovat ymmärtävinsä. Sanana identiteetti luo positiivisia konnotaatioita ja se liitetään säilyttämisen tai vaalimisen arvoisiin asioihin (Paasi 1998b, 174). Yleiskäsityksenä identiteetin sanotaan olevan minuuden synonyymi. Puhutaan kuitenkin myös kollektiivisista identiteeteistä, kansallisista identiteeteistä ja etenkin suomalaisesta identiteetistä. Mitä ne sitten ovat? Monikollisia minuuksiako?

Ihmisen minuus ei ole ikaikainen ajatus. Vasta kirjoitustaidon leviämisen myötä ihmiset alkoivat kiinnittää huomiota itseensä ja ihmisen minäkäsitys muuttui, syntyi moderni minuus (Lehtonen 2000, 81). Moderni subjektikäsite syntyi modernin ajan individualisoinnin myötä. Yksilö irrotettiin traditioistaan ja vakaista yhteiskunnallisista rakenteistaan ja hänen todettiin olevan yhtenäinen kokonaisuus, jota ei voi jakaa ja joka on ainutlaatuinen. Tähän uuteen subjektikäsitteeseen vaikutti moni asia, mutta etenkin valistusaate 1700-luvulla keskittyi rationaalisen järjen ja rationaalisen subjektin ympärille. Valistuksen subjektikäsitteen mukaan ihmisillä oli yhtenäisinä yksilöinä keskus, joka oli varustettu järjellä, tietoisuudella ja toimintakykyisyydellä. Keskus oli sisäinen ydin, joka sai alkunsa ihmisen syntyessä ja sen jälkeen se vain kiertyi auki pysyen kuitenkin olemukseltaan samana koko yksilön olemassaolon ajan. Tätä minän pysyvää, olemuksellista keskusta pidettiin ihmisen identiteettinä. (Hall 2005, 21, 30 - 34.)

1800-luvulla silloiset modernit yhteiskunnat alkoivat muuttua aiempaa kollektiivisemmiksi ja sosiaalisemmiksi. Uudet ajatukset valtasivat alaa. Yksilöä ei enää nähty pelkkänä yksittäisenä järkiolentona, vaan yksilöä alettiin tarkastella entistä enemmän osana yhteiskuntaa ja sen rakenteita. Tätä uutta käsitystä kutsuttiin sosiologiseksi subjektikäsitteeksi. Sosiologiseen subjektikäsitteeseen kuuluu identiteetin muotoutuminen minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Subjektilla on yhä sisäinen ydin, joka on ”tosi minä”, mutta se muokkautuu jatkuvassa dialogissa Toisten, ”ulkopuolella” olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Sosiologisen subjektikäsitteen mukaan identiteetti toimii siltana henkilökohtaisten ja julkisten maailmojen välillä. Sekä subjektit että niiden kulttuuriset maailmat tasapainottuvat identiteetin avulla ja niistä molemmista tulee yhtenäisempiä ja ennustettavampia. (Hall 2005, 21 – 22, 33 – 34.)

1960-luvulla alettiin puhua identiteetin ja subjektiviteetin hajakeskityksestä. Syntyi uusi postmoderni subjektikäsitteys, joka on käsitteellistetty subjektiksi, jolla ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Postmodernin subjektin identiteetti koostuu monista identiteeteistä, jotka voivat olla ristiriidassa keskenään tai jopa täysin yhteen sopimattomia. Identiteetistä tulee jatkuva muutos, joka muotoutuu ja muokkautuu koko ajan suhteessa niihin tapoihin, joilla meitä representoidaan eli esitetään ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. Aiempi käsitys yhtenäisestä, loppuunsaattatusta, varmasta ja johdonmukaisesta identiteetistä on julistettu fantasiaksi. (Hall 2005, 20, 22 – 23, 36 - 44.)

3.2 Identiteettien muodostuminen

Kulttuuritutkimuksen nykysuuntauksen mukaan identiteetti määritellään siten, ettei ihmisellä (subjektilla) ole muuttumatonta ydintä, vaan identiteetti on prosessi. Ihmisen identiteetti on konstrukttiivinen, ja erilaiset identiteetit käyvät koko ajan kamppailua tai neuvottelua ihmisessä. Ihminen on sosiaalinen ja kulttuurinen olento, joten ihmisen eri identiteetit pyrkivät löytämään ilmenemismuotoja eri sosiaalisissa ja kulttuurisissa tilanteissa. Historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja käytetään hyväksi tullessa joiksikin eli kysytään, keitä meistä voi tulla, kuinka meidät on esitetty ja mikä kaikki vaikuttaa siihen, kuinka esitämme itsemme. Identiteetit muodostuvat esittämisen eli representaation sisällä, ne eivät synny sen ulkopuolella. Tämän vuoksi identiteetit ovat aina aikansa tuotteita, eikä niitä voi käsitellä irrallisina. Ajallisuus ja paikallisuus ovat representaatiojärjestelmien keskeisiä elementtejä. Kaikki identiteetit sijaitsevat ”kuvitteellisessa maantieteessä” eli symbolisessa ajassa ja tilassa. (Hall 2005, 59 – 60, 250 - 251.) Mitä tarkoittaa olla suomalainen? Siinä on eri vivahteita kuin vaikkapa 100 vuotta sitten, mutta symbolisena ja yhtenä tulkintavaihtoehtona se tarkoittanee periaatteessa samaa meille kuin silloisille suomalaisille; kuulumista pohjoisen Suomi-nimisen alueen sisukkaiden ihmisten joukkoon ja täten erottumista muiden alueiden asukkaista.

Identiteetit ovat myös vallan muodostumia, jolloin ne ovat juuri pikemminkin eron muodostamia ja poissulkevia kuin luonnostaan syntyneiden yksikköjen tuotteita. Eron tutkimus on mielenkiintoista, koska se on ambivalenttia, sillä erilaisuus voi olla sekä myönteistä että kielteistä. Myönteisenä ero on välttämätöntä merkitysten tuottamiselle, kielen ja kulttuurin muotoutumiselle, sosiaalisille identiteeteille ja subjektiiviselle käsitykselle minästä sukupuolitettuna subjektina. Ja yhtä aikaa ero on jotain uhkaavaa, se on paikka vaaralle, kieltei-

sille tuntemuksille, murtumiselle ja Toiseen kohdistuvalle vihamielisyydelle ja aggressiolle. (Hall 2005, 251, 152 – 160.)

Kollektiivinen identiteetti muodostuu, kun yhteisölle annetaan joitain identiteettiä koskevia ominaisuuksia. Se on symbolisen merkityksenannon tuote, sillä kielellis-symbolisesti identiteetille annetaan joko sepitettyjä tai todellisia samuuksia. Kollektiivinen identiteetti on aina abstrakti, se antaa historian tavoin mahdollisuuden nähdä jotain. Näihin kollektiivisiin identiteetteihin valitaan ominaisuuksia, jotka ovat sopivia symboloitaviksi. Ihminen näkee symbolisissa ilmauksissa jotain itseään koskevaa ja näin identifioi itsensä osaksi kokeemaansa. (Kaunismaa 1997, 221 – 223.) Kollektiivinen identiteetti on ryhmäidentiteetti, joka muodostuu niistä piirteistä, jotka säilyvät ryhmässä vaikka sen jäsenet vaihtuvat. Ryhmäidentiteettiä rakentavat ne ominaisuudet, jotka erottavat ryhmän muista vastaavista samoin kuin ne asiat, jotka yhdistävät yksilöitä. Kansallinen identiteetti on kuitenkin poikkeustapaus kollektiivisena identiteettinä, koska se on sidottu valtioon. (Saukkonen 2005, 92 - 93.)

Yksilön oma identiteetti on kooste yksilön omaksumista kollektiivisista identiteeteistä. Jokaisella meistä on monta roolia; itselläni mm. äiti, tytär, nainen, opiskelija, työntekijä, harrastaja, suomalainen. Kaikki rooleista eivät toki ole kollektiivisia, mutta suurin osa on. Lähes kaikkiin rooleihin liittyy tunnistettavia symboleita, esimerkiksi kollektiiviseen äitiyteen liitetään lämpö ja pullantuoksu. Kollektiivinen äitiyskäsite on aikaansidottua, sillä aiempi pullantuoksuinen äiti valmisti sen pullan itse, mutta nykyinen pullantuoksuinen äiti paistaa näppärästi pakastepullat. Itse kollektiivisen äitiysidentiteetin symboli ei kuitenkaan ole muuttunut ja tietenkin jokaisella on oma tapansa omaksua äitiysidentiteetti ja toteuttaa sitä. Kollektiivisista identiteeteistä kulttuurisilla identiteeteillä on keskeinen rooli yksilön identiteetin muodostumisessa.

3.3 Kulttuurinen identiteetti

Identiteettien yhteydessä puhutaan kulttuurisesta identiteetistä. Mitä kulttuuri on? Lehtosen mukaan yleensä kulttuurin sanotaan muodostuvan niistä arvoista, asenteista ja perusoletuksista, jotka vallitsevat tietyssä yhteisössä ja jotka erottavat sen muista. Toisaalta pelkät arvot, asenteet ja oletukset eivät sinänsä saa aikaan kulttuuria vaan kulttuuri on kommunikaatiota. Se on ideokulttuurisen järjestelmän ja yhteisön tapahtumien ja toiminnan välistä. Kulttuurin voidaan sanoa muodostuvan siten, että arvot, asenteet ja oletukset antavat kult-

tuurin jäsenelle mallin tiettyihin, kulttuurille ominaisiin käyttäytymisiin ja siten tekemiset puolestaan vahvistavat jatkuvasti kulttuurin jäsenissä vastaavia oletuksia, arvoja ja asenteita. (Lehtonen 1998, 307.)

Kuinka määritellään kulttuurinen identiteetti? Kulttuurintutkimukseen erikoistunut Stuart Hall on määritellyt kulttuurisen identiteetin olevan identiteettien ne puolet, jotka liittyvät siihen, että kuulumme joihinkin selvärajaisiin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai ennen kaikkea kansallisiin kulttuureihin. Toisaalta hän katsoo kulttuurisen identiteetin voitavan ymmärtää myös toisin. On mahdollista määritellä kulttuurinen identiteetti yhden, yhteisen kulttuurin, eräänlaisen kollektiivisen ja ”todellisen minän” kautta. Tällöin kulttuurinen identiteetti heijastaa niitä yhteisiä historiallisia kokemuksia ja kulttuurisia koodeja, jotka saavat ihmiset kokemaan itsensä ”yhdeksi kansaksi”. Hall esittää näkökantanaan, että kulttuurisessa identiteetissä on ennemminkin kyse ”joksikin tulemisesta” kuin ”jonakin olemisesta”. Kulttuuriset identiteetit käyvät läpi jatkuvia muutoksia kaiken muun historiallisen tavoin. Kulttuuriset identiteetit ovat aseointeja, jotka muovautuvat historian ja kulttuurin diskurssissa ja niitä rakennetaan muistin, fantasian, kertomusten ja myyttien avulla. (Hall 2005, 19, 224, 227, 229.) Tapio Varis on todennut, että kulttuurin ja kielen pohjalta tuotettujen merkkien, viestien ja yhteisyyden avulla tuotettu tietoisuus itsestä on osa kulttuurisen identiteetin luomista. Se syntyy verrattaessa itseään muihin; minä vastaan muut. Lisäksi kulttuurisen identiteetin muodostumiseen vaikuttaa eläminen ajassa, jolla tarkoitetaan sekä kollektiivista muistia että pyrkimystä tietoiseen unohtamiseen joidenkin kansallisesti, etnisesti tai kulttuurisesti tähdellisten seikkojen suhteen. Kulttuurinen identiteetti on myös maantieteellisesti elävä. Kansallisen kulttuurin rinnalla puhutaan mm. länsimaisesta kulttuurista, eurooppalaisesta kulttuurista jne. (Varis 1998, 387.)

Benedict Andersonin mukaan yhteisö on olemassa vain niin kauan kun ihmiset kuvittelevat muodostaneensa sellaisen. Kuviteltu yhteisö vaatii toimiakseen yhteisiä merkkejä yhteisöllisyydestä ja siihen kuulumisesta. (Turunen, 1998, 19.) Kansa on yksi kuviteltu yhteisö, jolla sanotaan olevan oma identiteettinsä. Joten yksi kulttuurisen identiteetin ilmentymistä on kansallinen identiteetti. Kulttuurinen identiteetti nähdään moninaisena, mutta kansallisessa identiteetissä korostetaan yhtenäisyyttä. Se perustuu yleensä paikan aikaansaamalle yhteisyyden tunteelle, jota yhteinen kieli korostaa. (Kivikuru 2000, 24.)

3.4 Kansallinen identiteetti

3.4.1 Mikä on kansallinen identiteetti?

Lähestyn käsiteparia muutaman keskeisen sanan määrittelyn kautta. Kansa on kansallinen-sanan kantasana. Alun perin kansa tarkoitti keskenään sukulaisuussuhteessa olevien ihmisten muodostamaa ryhmää, heimoa. Käsite on kuitenkin laajentunut tarkoittamaan valtiota ja kansakuntaa, jotka yleensä ovat kansaa järjestäytyneempiä yhteisöjä. Kansan jäseniä yhdistävät yhteiset edut ja tietty yhteenkuuluvuus. Kielellinen, etninen, historiallinen ja uskonnollinen yhteisyys ovat merkityksellisiä, mutta eivät ratkaisevia kansan muodostumiselle. Kansalla on myös tarkoitettu oppimatonta rahvasta säätyväestön vastakohtana. Kansallisella taasen tarkoitetaan kansalle ominaista, yhteistä ja tunnusmerkillistä. Samaan kantasanaan liittyy myös kansalainen, jolla alueellisesti määritelty moderni valtio tekee eron omien jäsentensä ja muukalaisten välille (Alasuutari 1998, 157).

Kansanluonne on termi, jota käytettiin ennen kansallista identiteettiä (Saukkonen 2005, 93). Kansallisen identiteetin käsitettä käytettiin satunnaisesti 1960-luvulla, mutta se nousi identiteettikeskustelun keskiöön 1980-luvulla. Kansallisella identiteetillä voidaan tarkoittaa joko yksilön identifioitumista kansalliseen ryhmäänsä ja kansallisuutensa symboleihin tai kollektiivista identiteettiä, jolloin jollekin ryhmälle annetaan jokin ominaisuus. Kansallisvaltion identiteetti korostaa kansallisen kokonaisuuden erityisluonnetta. (Saukkonen 1998, 214 – 215.) Kansallinen identiteetti voidaan nähdä romanttisesti, jolloin tarkoitetaan yhteistä kieltä, uskontoa, etnistä alkuperää, sukujuuria tai periytyviä fyysisiä piirteitä. Liberalistinen käsitys kansallisesta identiteetistä tarkoittaa ihmisryhmää, joka asuu tietyllä alueella tietyn hallitsijan alaisena. Konstruktivistisen käsityksen mukaan kansallinen identiteetti on sosiaalinen ja kulttuurinen rakennelma, joka on jatkuvasti muutoksessa. (Saukkonen 2005, 99 – 100, 104.) Kansalliset identiteetit eivät ole pysyviä, vaikka ne pyrkivätkin olemaan homogeenisia. Jokainen sukupolvi tulkitsee kansallisia symboleita ja ”meidän kertomuksiamme” yhä uudelleen ja antaa niille yhä uusia merkityksiä. (Paasi 1998b, 178.)

Kulttuurisen identiteetin yksi osa, kansallinen identiteetti on ollut ja on edelleen yksilön identiteetin muodostumiselle tärkeä. Yksilö tarvitsee samastumisjoukon, ja luonnollinen tällainen joukko on lähellä asuvat, samaa kieltä puhuvat ja totutusti toimivat samankaltaiset ihmiset. Kansallisen identiteetin yhtenäisyys ja me-henki ovat ne vetovoimat, jotka auttavat yksilöä toimimaan kaotteisessa maailmassa ja saavat siihen selkeää, turvallista järjes-

tystä. Tutkin valtiojohdon puheesta heidän identifioitumistaan suomalaisuuteen ja suomalaisuussymboleiden käyttämistä, joten luonnollisesti tulkitsen kansallisen identiteetin käsitteen siten, että sillä tarkoitetaan yksilön samastumista ryhmäänsä ja sen symboleihin, Tämä käsittemäärittely tukee mielestäni sitä, kuinka suomalaiset itse keskenään ymmärtävät kansallisen identiteetin. Kansallisen identiteetin määrittely kollektiivisena, tietyn ominaisuuden käsittävänä identiteettinä on paremminkin se käsite, jota suomalaiset esittävät identiteettinään ulkopuolisille. Usein sanotaan, että suomalaiset ovat tuppisuita. Toisilleen suomalainen ei tällaista identiteettikäsitystä välttämättä esitä, mutta ulkomaalaisille kuulee sanottavan, että suomalainen vaikenee monella kielellä.

3.4.2 Kansallisen identiteetin rakentuminen

Kansallisen identiteetin rakentaminen tai rakentuminen on käsitteellisesti konstruktivistinen ajattelutapa. Kansalliselle identiteetille on keskeistä yksilöllisen ja sosiaalisen identiteetin suhde. Kansallinen identiteetti on yleensä rakennettu, jolloin on hyvä tiedostaa, kuka on määritellyt ”meidät” ja ”meidän alueemme”. (Paasi 1998b, 179.)

Eri sukupolvet eivät välttämättä identifioitu kansakuntaan samoin tavoin, mutta kansallisten arvojen merkityksellisyyttä ei kukaan kiistä. Kansallinen, uusi yhteisöllisyys syntyi laajenevan joukkotiedotuksen, uudenlaisen aikakäsityksen ja kansallisten koulutusjärjestelmien avulla. Kansallinen identiteetti antaa kollektiivista, ”kuviteltua” turvallisuutta, sillä maailma koetaan pelottavaksi. Erilaiset myytit, identiteetit ja kuvitellut yhteisöt auttavat kohtaamaan ja reagoimaan elämän myllerrykseen. (Pakkasvirta 1996, 78 – 80.) Kansallisen kulttuurin muotoutuminen on osa modernisaatiota. Kansallisen identiteetin voima on sen aikaansaamassa sosiaalisessa integraatiossa. Yhteiskunnallisena funktiona kansallinen identiteetti muodostaa teoriaa modernin maailman kokonaisuudesta ja siitä, kuinka ihmisten tulee olla yhteiskunnan jäseniä. (Kaunismaa 1997, 223 – 227.) Myös jatkuvuutta pidetään kansallisen identiteetin keskeisenä tehtävänä, sillä sen avulla hahmotetaan kulkua menneestä tulevaan (Jääskeläinen 1998, 41).

Jokainen kansakunta on omasta mielestään ainutlaatuinen. Kuitenkin tutkimukset osoittavat, että kansallinen identiteetti rakentuu kovin samantapaisista asioista. Benedict Andersonin mukaan väestönlaskenta, kartta ja museo olivat ne keskeiset kehityspiirteet, joiden avulla kansakunnat alettiin kuvitella kansallisiksi subjekteiksi. Kansalliset identiteetit tukevat käsitystä yhdenkaltaisista ihmisistä ja yhtenäisistä kulttuureista, joista muodostuu yhteisöjä. Suomessa kansallista identiteettiä tukevat kieli, suomalaiset kansanpiirteet ja

kansankulttuuri. Tekstin tuottaminen me-muotoisena on voimakas yhteisyyden tuottamisen muoto (Valtonen 2000, 67). Myös Marja Keränen painottaa kansallisen identiteetin tuottamista kirjoituksina ja puheina. Kansallisen identiteetin tuotanto on sidoksissa kontekstiin ja suhteessa Toiseen, mutta usein unohdetaan, että tuo Toinen on omaa itseä varten kuviteltu. (Keränen 1998, 6 – 8, 10.) Stuart Hall korostaa, ettei tuon Toisen tarvitse välttämättä olla toinen kansakunta (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 38). Kansallisella identiteetillä tuotetaan yhteisöllisyyttä kertomalla tarinaa ”meistä”, mutta identiteetin tuottamiseen liittyy aina myös tarinan kertominen ”muista”, jotka ovat erilaisia kuin ”me” (Herkman 2001, 86). Kansallisen identiteetin rakentaminen on tilannesidonnaista ja sillä yhdenmukaistetaan kansaa, kyse on väestön homogenisoinimisesta (Keränen 1998, 161).

Kansallinen identiteetti muuttua koko ajan muotoaan eri representaatioissa ja suhteessa niihin. Se tuottaa myös itse merkityksiä ja osaltaan muokkaa ideaa kansakunnasta, joka representoidaan kansallisessa kulttuurissa. Kansallinen kulttuuri siis on sekä kulttuuristen merkitysten lähde että identifikaation kohde ja samalla se on representaatiojärjestelmä. Kansakunta on symbolinen yhteisö ja juuri symbolisuus tuottaa identiteetin tunteen. Kansakunnasta kerrotut tarinat, menneisyyden ja nykyisyyden yhdistävät muistot ja näistä rakennetut kuvat tuottavat merkityksiä, joihin identiteetti rakentuu. Filosofin Frantz Fanonin mukaan kansallinen kulttuuri on ajatusmaailma, jota ihmiset ylläpitävät ja jolla he kuvaavat, oikeuttavat ja ylistävät oman kansansa luomistekojä. (Hall 2005, 46 – 47, 52, 243.)

On kuitenkin kyseenalaista, ovatko kansalliset kulttuurit ja niiden rakentamat kansalliset identiteetit yhtenäisiä. Käytetään sanaa kansakunta, jolla viitataan sekä moderniin kansallisvaltiooon että johonkin muinaisempaan, kuulumiseen johonkin. Kansallisilla identiteeteillä pyritään yhdistämään nämä kaksi käsitystä yhdeksi yhtenäiseksi identiteetiksi, sisällyttämään tai lakkauttamaan kulttuuriset erot. Täten kansallinen kulttuuri on myös vallan rakenne. Kansallista identiteettiä rakennettaessa on tukahdutettava jopa väkivalloin yhteensopimattomien kulttuurien eroja ja tämä väkivalta on sitten unohdettava. Kansallinen identiteetti rakennetaan myös vahvasti sukupuolittuneeksi, jolloin ulkopuolelle jää se toinen sukupuoli. Näin ollen kansallinen kulttuuri on diskursiivinen keino, jolla ero esitetään yhtenäisyydeksi tai identiteetiksi kulttuurisen vallankäytön kautta. Kansallisen kulttuurin rakentamisen avulla erot pyritään kokoamaan yhdeksi identiteetiksi. Kansallinen kulttuuri on vahva identiteetti, sillä se yleensä asetetaan toisia kulttuureita vastaan. (Hall 2005, 52 – 54, 56, 82.)

Kansallinen kulttuuri ja siihen liittyvä identifioituminen on modernin ajan tuotos. Esimerkkinä ajalla identifioitiin heimoon, kansaan, uskontoon tai alueeseen, mutta nyt siis kansalliseen kulttuuriin, joka usein mielletään kansallisvaltioksi. Koululaitos oli perustava tekijä modernin kansallisen kulttuurin luomisessa, joka perustuu lukutaidon vallitsevuuteen viestintävälineenä. Kansallisen kulttuurin diskurssi rakentaa identiteettejä, jotka sijoittuvat menneisyyden kunnian päiviin palaamisen ja tulevaisuuden etenemisen väliin. (Hall 2005, 46, 50.) Kansallisen identiteetin vahvuus on sen kyky esittää kansa vakuuttavasti todelliseksi yhteisönä. Identiteetin symbolisen kokonaisuuden sisällöstä käydään jatkuvaa neuvottelua, jossa käytetään hyväksi kansallisvaltion historiaa ja kollektiivista muistia. Erilaiset tekstit, koodit, symbolit ja representaatiot muodostavat keskeiset kansallisen identiteetin tuotantojärjestelmät. (Saukkonen 1998, 218, 220, 222.)

Kuinka kansallista kulttuuria ja identiteettiä tuotetaan? Representaatiostrategioita on useita ja niitä käytetään päällekkäin ja niiden avulla rakennetaan arkisia käsityksiä kansallisesta identiteetistä. Kansalliset tarinat, kirjallisuus, media ja populaarikulttuuri tuottavat kertomuksia yhteisistä kansakunnalle merkityksellisistä kokemuksista. Alkuperäisyyden, jatkuvuuden, traditioiden ja ajattomuuden painottaminen rakentavat kuvaa kansallisuuteen olennaisten piirteiden säilymisestä muuttumattomina. Traditioita myös keksitään ja siten mallinnetaan tiettyjä arvoja ja käytösnormeja. Kansakunnista kerrotaan perustamismyyttejä, jolloin todellinen aikakäsitys vaihtuu myyttiaikaan. Myyttiajassa on mahdollista rakentaa vaihtoehtoisia historiaa tai vastakertomuksia. Lisäksi käytetään myös strategiaa puhtaasta ja alkuperäisestä kansasta. (Hall 2005, 47 – 50.) Kansallisen identiteetin rakentamisessa tukeudutaan pieniin paikallisyhteisöihin, sillä niiden katsotaan olevan sisäisesti yhtenäisempiä ja siten olevan otollisia ytimenlähteitä kansalliselle identiteetille (Saukkonen 2005, 103).

Kansallinen identiteetti on ryhmäidentiteetti, joka perustuu niille piirteille, joita ryhmä itse ylläpitää. Kansallisen näkyvät ulkoiset symbolit kuten kansallislaulu, lippu, vaakuna, kansakunnan henkilöitymä, kansallinen historia, kartasto, taideteokset, raha ja poliittiset instituutiot ovat valtion olemassaolon merkkejä. Kansallistunteen syntyyn ja voimakkuuteen pystytään vaikuttamaan kotikasvatuksen, kouluopetuksen ja joukkoviestinnän avulla. Kansallisen me-hengen ilmaukset saattavat olla hyvinkin voimakkaita. (Saukkonen 1996, 6, 12, 15; Saukkonen 2005, 96.) Kansallinen identiteetti on sopimus poliittisen, kulttuurisen ja alueellisen rajan kesken (Valtonen 2000, 57).

Yhteiskuntatieteilijä Michael Billig on todennut, että kansallisen identiteetin kiinnostavuus liittyy sen arkipäiväisyyteen ja itsestäänselvyyteen (Keränen 1998, 7). Puhutaan banaalista kansallisuudesta, jolla tarkoitetaan sitä, miten kansallisuudesta ja kansakunnasta tulee itsestään selvä perusta sosiaalisille, kulttuurisille ja tilallisille käsityksille (Gordon & La-helma 1998, 251). Banaali nationalismi on huomaamattomia kansallisuusviittauksia arkipäivässä. Urheilu saa helposti banaalin nationalismin muotoja, kun sitä käytetään kansallisuusteknologiana. Nationalismia vahvistetaan käytännön arkipäiväisellä toiminnalla esimerkiksi suurilla urheilujuhilla, joihin ihmiset haluavat kokoontua. Suomessa näin tapahtui vuonna 1995 Suomen tähän mennessä ainoan jääkiekon maailmanmestaruuden kohdalla. (Sedergren 1996, 31 – 32.)

Kansallinen identiteetti rakentuu siis erilaisissa määrittelyissä. Kansallinen identiteetti kertoo, kuinka olla oikeanlainen kansalainen kansakunnan historian tässä vaiheessa. Sitä muovataan jatkuvasti arkipäiväisessä elämässä kansallisen ajattelutavan ja erilaisten symbolien tai toimintatapojen avulla. Kansallisen identiteetin kertomukset pyrkivät luomaan yhtenäisyyttä ja samuutta, joten samalla ne aina jättävät joitain asioita huomiotta eli kansallinen identiteetti on kompromissi. Vallalla olevan konstruktivistisen käsityksen mukaan kansallisen identiteetin muovautuminen on jatkuva prosessi, jonka pitäisi ottaa muutokset huomioon. Ajankohtainen kysymys suomalaisen kansallisen identiteetin näkökulmasta on: Kenellä on oikeus sanoa, mitä suomalaisuus on ja keitä siihen kuuluu? Suomikaan ei ole enää pohjoinen lintukoto, jonne harvemmin kukaan eksyy. Suomessa ei ole virallisesti rasismia, mutta julkisuudessa esiintyy paljonkin kirjoittelua yms., jossa pidetään kiinni viime vuosisadan suomalaisuusmäärittelyistä. Uuden suomalaisuuden rakentumisen määrittelyt ovat hankalia, mutta ne pitää tehdä. Nykyinen suomalaisuusmäärittely on paikalleen jäähmettynyttä. Ei ole tasa-arvoista ja demokraattista, että suomea puhuva tummaihoisen syntyperäinen suomalainen joutuu todistelemaan suomalaisuuttaan omille maanmiehilleen.

3.5 Suomalainen identiteetti

3.5.1 Suomalaisuuden määrittely

Aika- ja paikkaulottuvuudet ovat keskeisiä identiteetin käsitteessä. Ero Toisista korostuu aika- ja paikka- ulottuvuudella, josta esimerkiksi voidaan katsoa A.I. Arwidssonin ilmeisesti lausuman: ”Ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme halua tulla, olkaamme siis suomalaisia.” (Saukkonen 2005, 103.)

Arkipuheessa puhutaan suomalaisesta identiteetistä, kun tarkoitetaan meille suomalaisille tyypillistä. Suomalainen identiteetti on kansallinen omakuvamme. Kansallisessa omakuvassa on eroteltavissa kolme eri tasoa. Suomalainen identiteetti on tapahtuman kaltainen kokemus, jossa on kyse yhteisestä kaikkien jakamasta ilmiöstä. Yhteisyys välittyy symbolien ja rituaalien kautta, jotka voivat olla banaalisiakin. Toisaalta omakuvamme yksi taso on suomalainen mentaliteetti, joka on suhtautumistapa. Se on paljolti julkilausumatonta ja automaattista, edellisiltä sukupolvilta periytynyttä. Mentaliteetteja on useita. Kolmantena tasona ovat kansalliset stereotyypit, jotka ovat kulttuurin ylläpitämiä ja välittämiä. Suomalaisuuden omakuvan määrittelijät ovat ylläpitäneet suomalaista omakuvaa negatiivisesti arvottuneena ja omaa kansallisuutta vähättelevänä. ”Huono itsetunto” on tyypillinen suomalainen määritely mentaliteetti, joka ei kuitenkaan ole suomalaisten enemmistön ominaisuus. (Peltonen 1998, 20 – 21, 23.)

Suomalaisuuden määrittely on diskursseja, joista joku on vallitseva. Suomalaisuutta hallitsevassa diskurssissa suomalaisuus esitetään suhteellisen yhtenäisiksi piirteiksi, joita kuitenkaan ei kaikkia löydy kaikista suomalaisista. Diskurssi ei siis esitä suomalaisia sellaisinaan vaan tietystä näkökulmasta, joka ei tuo täydellisesti esiin koko suomalaisuuden kirjoa. (Lehtonen 2000, 71.) Hidas hämäläisyys, savolainen kierous ja pohjalainen ylpeys – kaikki ovat suomalaisuutta (Moring 2000, 81). Suomalaisuus löytyy eri diskursseista, joista on löydettävissä kansakunnan kertomuksen eri versioita. Populaarikulttuurin ja historian diskurssit tuottavat erilaisen suomalaisen identiteetin. Molemmissa suomalaisuutta sekä tasoitetaan sisäisten erojen osalta että erottaudutaan muista. (Valtonen 2000, 51.) Suomalaisuusdiskurssiin kuuluu ajatus ”parhaasta mahdollisesta maasta” sekä ennen että vastaisuudessa (Knuutila 1998, 196).

Suomalaisuutta määriteltiin nationalismin toisen aallon kasvun aikana 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Suomalainen eliitti rakensi suomalaista kulttuurista identiteettiä muinaistamalla, ylentävällä rinnastamisella kansainväliseen korkeakulttuuriin sekä valikoimalla. Samalla eliitti muokkasi kansaa omien ideaaliensa mukaiseksi eli kansankulttuuria porvarillistettiin voimakkaasti. (Apo 1998, 98 – 99.) Suomalaisen kansallisen identiteetin perustana ovat eliitin ns. tavalliselle kansalle antamat määreet. Kansa oli puutteellinen ja vajavainen, jota piti sivistää. Suomalaisen määrittelijä on vielä nykyäänkin joku, joka on noussut tavallisen suomalaisen yläpuolelle. Tämä näkyy siinä, että menestyneeltä laulajalta

tai urheilijalta helposti kysytään ”millaisia suomalaiset ovat”. (Alasuutari 1998, 165 – 166.)

Klaus Mäkelä toteaa suomalaisuuden olevan ”*niissä säännöissä ja sisällöissä, joiden varassa suomalaiset ymmärtävät toisiaan*” (Valtonen 2000, 53). Suomalaisuus liittyy aina joihinkin määrättyihin asioihin, esineisiin, ilmiöihin tai ihmisiin eli se on kulttuurisesti sopimuksenvarainen käsite. Suomalaisuus on sitä, mikä on aikojen kuluessa sosiaalisesti määritelty suomalaiseksi. (Anttila 1995, 108.) Suomalaisuuden arvot näyttävät kuitenkin säilyvän sukupolvelta toiselle samansuuntaisina (Korhonen 1995, 11). Suomalaisuudesta on muodostunut tiedostamaton osa ihmisten elämää. Arjen päivittäisissä käytännöissä toistetaan vakiintunutta suomalaisuutta, johon oma elämä nojaa. Kansallisuutta tuotetaan arjessa määrittelemällä, kuka on tavallinen suomalainen ja mikä on tavallista suomalaista toimintaa (Gordon, Komulainen & Lempiäinen 2002, 12, 313.) Banaali suomalaisuus tulee esiin vasta, kun suomalaisuutta aletaan verrata Toisiin tai suomalaisuutta yritetään katsoa Toisten silmin (Tolonen 2002, 255).

Suomalaisuuteen kuuluu urheilu ja sen seuraaminen sekä parhaaksi pyrkiminen. Urheilun suomalaisuusdiskurssissakin huomaa, kuinka määrittelijä painottaa eri asioita. Suomalaisurheilijan määrittelemä suomalainen identiteetti on ennen kaikkea ankaraa työntekoa parhaan mahdollisen onnistuneen suorituksen saavuttamiseksi, jota toki menestys ja mitalit palkitsevat. Suomalaiset penkkiurheilijat taas painottavat parhaan mahdollisen identiteettiä menestyksen ja mitalien muodossa. Valtiojohdon tasapainoilu penkkiurheilijoiden vaatimusten ja urheilijoiden inhimillisyyden välissä näkyy heidän suomalaisuus-retoriikassaan.

3.5.2 Suomalaisuuden rakentuminen

Suomi luotiin valmiiden rajojen sisään yhtenäistämällä kieli, luomalla kansankulttuuri sekä yhtenäinen koulujärjestelmä ja historia (Käkönen, 1998, 134). Suomea kuviteltuna yhteisönä muovattiin ja muovataan esittämällä Suomessa tai suomalaisille tapahtuneet asiat kaikille yhteisinä ja kaikkia koskettavina (Räsänen & Bleicher 1998, 111).

Pertti Joenniemi on tutkinut suomalaisen identiteetin rakentumista, josta on eri näkemyksiä. Hegeliläinen tulkinta katsoo, että suomalaisuus liittyy kielen ja menneisyyden ohella valtion syntyyn; puhutaan **valtiokansalaisuudesta**. Herderiläisen tulkinnan mukaan suomalaisuus on ollut aina olemassa kielen ja menneisyyden perusteella; puhutaan **kulttuuri-**

kansalaisuudesta. Eurooppalaisen Suomen identiteettikäsitelmä on kääntynyt voimakkaasta valtiokansasta kulttuurikansan puoleen, jotta EU:n yhteinen politiikka olisi helpommin perusteltavissa kansalaisille. Toisaalta Suomi on edelleen harvinaisuus Euroopassa siinä suhteessa, että suomalaiset ovat sitoutuneempia valtion kuin omaan pienempään alueeseensa. (Ruuska 1998, 289, 291, 281.) Suomalaisuudessa korostuu kuitenkin kansallinen kulttuurisen identiteetin kustannuksella, kuten yleensäkin perifeerisissä, rajaan perustuvissa yhteisöissä (Kivikuru 2000, 27).

3.5.2.1 Valtiokansalaisuus

Suomalaisuus on luotu, mikä näkyy patriotismin ja nationalismin kuulumisessa suomalaisuuden määreisiin (Anttila 1995, 112). Vaikka Suomesta ja suomalaisista ja jopa suomalaisesta kansakunnasta oli puhuttu jo 1700-luvulla, suomalainen nationalismi syntyi 1800-luvulla. Tosin nationalismi-termiä ei suomalaisessa historiassa yleensä käytetä. Mieluummin puhutaan kansakunnan synnystä kansallisen heräämisen historiana. Suomalaisen nationalismin määrittelyyn osallistuivat aatellisbyrokraatit, ruotsinkieliset liberaalit sekä ruohonjuuritason kansanliikkeiden vaikuttajat. 1860- ja 1870-lukujen poliittinen järjestäytyminen ja poliittisen toimintakentän uudelleenmuotoutuminen vaikuttivat nationalismin kehittymiseen, mutta kehitystä määritteli yhteisymmärrys kansan keskeisyydestä kansalliseen olemassaoloon. 1880-luvulla vahvistui käsitys suomalaisesta kansasta, jonka tahto määrittyi vapaan kansalaistoiminnan kautta (Liikanen 2005, 222, 224, 231, 233, 235, 241). J.V. Snellmanin organistinen valtioihanne toteutti kansakunnan yhtenäisyyttä asettamalla valtion yksilön edelle ja kansalaiset ilmensivät kansallishenkeä jopa tiedostamattaan (Valtonen 2000, 52). Suomessa valtio ja kansa tarkoittavat edelleen pitkälti samaa ja tätä yhteenkuuluvuutta ylläpidetään mm. juhlien kansallisella liputuksella (Räsänen ym. 1998, 109).

3.5.2.2 Kulttuurikansalaisuus

Kulttuurikansa kuviteltuna yhteisönä rakentuu etnisyyden, historian ja kielen varaan. Suomalaista kulttuurikansaa on rakennettu myös muiden tapojen kautta esimerkiksi koulutuksen ja tahdon avulla.

Positiivinen kansallinen suomalaisuus on rakennettu vahvoilla **eronteilla** naapurikansoista, vaikka suomalaisetkaan eivät ole homogeeninen joukko (Ruuska 1998, 293). Kollektiivisen minuuden vaikutus yhteisyyden muodostumisessa on keskeistä suomalaisen kansallisen identiteetin rakentamisessa. Kollektiivinen minuus pyrkii rakentamaan eroja, yhdistä-

mään ja erottamaan yhtä aikaa, se luo yhteisyyttä rajaamalla, jolloin rajan takana ovat ne joukkoon kuulumattomat. (Kivikuru 2000, 26.) ”Oikeaoppista” suomalaisuutta määriteltiin ja määritellään vastakuvien kautta. Vastakuvat ovat Toisia, jotka muutetaan viholliskuviksi. Suomalaisuutta on rakennettu venäläisyyden, ruotsalaisuuden, yläluokkaisuuden, punaisuuden, valkoisuuden sekä henkisen, moraalisen tai ruumiillisen vajavaisuuden viholliskuvien kautta. (Vuorinen 2005, 247 - 248.)

Etenkin ero Venäjältä oli keskeinen identiteetin rakentamiselle. Suomalainen identiteetti rakentuu vahvasti sille erottelulle, mitä suomalaiset eivät ole; suomalaiset eivät ole venäläisiä. Venäläisvastaisuutta käytettiin kansallisen identiteetin rakentamiseen. Kalevalan tarustojen löytymisellä suomalaiset huomasivat omaavansa oman historiansa ja kulttuurinsa. Kalevala ja karjalaisuus otettiin suomalaisen identiteettipolitiikan peruselementeiksi. Näin suomalaiset todistivat itselleen olevansa erilaisia kuin venäläiset. Päätös olla suomalaisia tarkoitti venäläisyydestä erottautumista etenkin suomenkieliselle rahvaalle, mutta myös kehotusta ruotsinkieliselle eliitille itselleen muuttua suomalaisiksi. (Harle & Moisio 2000, 56, 95, 105, 116). Lisäksi venäläisyyden viholliskuvaa, ryssävihaa, rakennettiin tietoisesti vuoden 1918 sodan jälkeen. Suomalaiset tarvitsivat yhteisen vihollisen, jotta kansakunta saataisiin yhtenäiseksi. (Vuorinen 2005, 258.)

Suomalaisen identiteetin rakentumiseen on vaikuttanut myös Suomen sijainti lännen ja idän välissä, jolloin kansallinen identiteetti on ankkuroitu läntiseen selvänä erotuksena idästä eli venäläisyydestä. Suomalaisen identiteetin kiinnittyminen länteen on vaikuttanut myös Suomen sisäisiin ryhmiin. Suomenkieliset ovat selkeästi olleet suomalaisia, ruotsinkieliset on hyväksytyt suomalaisiksi ja karjalaiset on muutettu hyväksytyiksi suomalaisiksi etenkin kotiseutunsa kansalliseen identiteettiin liittyvän ”pyhän” maan arvon vuoksi. (Harle ym. 2000, 134 – 135.)

Suomen kieli nostettiin 1800-luvulla keskeiseksi määritteeksi, jolla suomalaisuus erotettiin ruotsalaisuudesta. Kielestä muodostui symboli, jonka avulla kansalaiset pääsivät vaikuttamaan ja ero Ruotsista tuli selkeäksi. (Peltonen 1998, 32; Klinge 1982, 19.) Suomenkielisen lehdistön synty vaikutti merkittävästi Suomen kansalle kirjoitettavaan historiaan. Suomalaisuutta rakennettiin 1800- ja 1900-luvulla **historiankirjoituksen** kautta. Itsenäisen kansallisvaltion synty ja kehitys oli ydinkertomus, johon kaikki perustui ja jossa demokratia pystyi toimimaan. (Liikanen 2005, 223, 228.) Runebergin kirjoittama *Vänrikki Stoolin ta-*

rinat on eräänlainen sarja suurmiesmuotokuvia kansallisen historian ja itsetunnon pohjaksi (Klinge 1981, 92). Helsingin Sanomien entinen päätoimittaja Yrjö Niiniluoto on todennut, että kansaa menneisyyteen ja alkuperään kiinnittävät ankkurit ovat niin syvällä, ettei niiden kiinnityskohtaa saa selville, mutta niihin voi luottaa: ne pitävät (Korhonen 1995, 8).

Kansallishengen luonti 1800-luvulla oli poliittista toimintaa, vaikka näkyvät aikalaistoimijat Elias Lönnrot, J.L. Runeberg, J.V. Snellman ja Zacharias Topelius painottivat tapojen ja kielen säilyttämistä, kansanvalistusta ja korkeakulttuurin kehittämistä (Liikanen 2005, 230). **Yliopistomaailma** oli tuolloin keskeinen suomalaisuusideologian kehittelijä. Suomalaisuuden ideologiaa rakennettiin eri tavoin. Perustettiin uusi pääkaupunki Helsinki kuvastamaan uutta suomalaisuutta. Omaleimaista suomalaista kulttuuria kehitettiin Lönnrotin Kalevalan kokoamisen ja Runebergin luomien **Suomen luonnon** ja **kansan ihannekuvi**en avulla ja samalla tehtiin eroa venäläisyyteen. Elettiin kansallisuusaatteen kulta-aikaa, jolloin ensin luotiin ihannekuva kansasta ja sitten pyrittiin kasvattamaan kansa tuon kuvan kaltaiseksi. Saarijärven Paavo ja rehellinen Matti olivat tärkeitä rakennuspilareita maan vauraampien ja köyhempien seutujen kansallisen samastumisen tunteen luomisessa ja toisaalta kansan liiallisen itsetunnon kehittymisen ja epäkohtien nopean muuttumisen ehkäisemisessä. Konkreettinen kuvaus Matista on ohjannut suuntaan, millainen suomalaisen pitää olla. (Klinge 1982, 15, 131, 239, 224, 242.)

Myös kansakunnan tapa kertoa itsestään ja Toisista muodostaa ja muovaa kansallista identiteettiä (Palmu 2002, 131). Suomalaisen ”kansan” syntyemisessä on sivistämisellä eli **koululaitoksella** ollut keskeinen rooli. Zacharias Topeliuksen vuonna 1875 julkaisema Maamme-kirja oli lähes 80 vuoden ajan keskeinen oppikirja kouluissa. Siinä esitetty kristillis-isänmaallinen kuva suomalaisuudesta levisi koululaitoksen kautta kansan keskuuteen. Varsinaisesti Topeliuksen luoma kuva kansasta oli retorinen keino, jota eliitti käytti hyväkseen saadakseen kansan mukaan taloudelliseen kehitykseen. Tämä topeliaaninen suomalaisuuskuva on vain yksi suomalaisuuden diskurssi, mutta se on juurtunut osaksi kansallista identiteettiä ja Maamme-kirjaa voi jopa pitää yhtenä kansallisena symbolina. (Rantanen 1994, 17 -18, 22.) Nykykoulussa suomalaisuus on arkea: maantiedettä, historiaa, karttoja, Suomi-poppia ja kansanmusiikkia, suomen kieltä yms. Suomalaisuus on myös ongelmia kuten itseluottamuksen puutetta, puhumattomuutta ja ujoutta. (Gordon ym. 1998, 261, 266 – 267.)

Tahto on yksi suomalaisen kansallisen identiteetin perustoista. Kunnan kansalaista ovat kasvattaneet 1800-luvulta lähtien sekä viralliset instituutiot että kirjallisuus ja media. Työtehtiäisyys, rationaalisuus, kohtuullisuus ja pyrkimys parempaan huomiseen ovat olleet tahtohyveitä, joita on esitetty tavoittelemisen arvoisiksi. Sisu muodostui myös positiiviseksi, kansallisen sitkeyden perikuvaksi. (Kivikuru 2000, 29, 31.) Eri seikat ovat eri ihmiselle tärkeitä identiteetin tekijöitä. Urheilumenestys on urheilun harrastajalle suomalaisen identiteetin osana tärkeämpi kuin harrastamattomalle. (Anttila 1995, 116.) Itsenäisyyden alkuvuosina suomalaiset juoksijat, hiihtäjät ja keihäänheittäjät menestyksensä johdosta vahvistivat nationalismin hengessä suomalaista identiteettiä. Vastaavaa tapahtui uudestaan vasta vuonna 1995 Suomen voittaessa jääkiekon MM-kultaa, jolloin jääkiekkoilu nousi keskeiseksi suomalaisen identiteetin tekijäksi. (Kivikuru 2000, 43.)

3.5.2.3 Suomalaisuus nyt ja huomenna

Suomalaisen identiteetin tietoinen rakentaminen ei ole vain historian havinaa. Vuonna 1995 aloitetussa Suomi tietoyhteiskunnaksi – hankkeessa Suomen identiteettiä rakennettiin taloudellisen kasvun ympärille. Suomesta pyrittiin rakentamaan johtava, globaali informaatioyhteiskunta, jossa yrittäminen ja viestintä- ja tietotekniikan kehittäminen olivat avainasemassa. Vuonna 1998 aloitettu Elämänlaatu, osaaminen ja kestävä kehitys – hanke puolestaan korosti avainsanojensa lisäksi ihmiskeskeistä kehitystä. (Tapper 2000, 232 – 233.)

Taloudellisuus on avainsana suomalaisuuden rakentamisessa. Kysytään, kuinka suomalaisuutta voidaan käyttää hyväksi ja mitä rasitteita siinä on. Kansalliseen identiteettiin on tärkeäksi osaksi noussut Suomi-kuva ja Suomi-imago. Edelleen Toinen on identiteetin luomisessa tärkeä, sillä Suomi-kuvan suomalaisuutta representoidaan ulkomaalaisten silmin ja tätä kautta se siirtyy myös suomalaisten omaan moderniin suomalaisuuskuvaan. (Anttila 1995, 127 -128.) Syksyllä 2008 ulkoministeri Stubbin asettama valtuuskunta alkoi pohtia Suomen maakuvaa, ja valtuuskunnan puheenjohtajaksi valittiin Nokian entinen pääjohtaja Jorma Ollila. Tästäkin voi jo päätellä talouden olevan tämän hetken trendi.

Identiteetin rakentamisen projekti vaatii aina tekijänsä ja tekonsa. Tarvitaan uudet *Vänrikki Stoolin tarinat* ja uusi *Kalevala*. (Harle ym. 2000, 284.) Niiden muoto voi olla radikaalisti toinen, sillä nykyisin voi katsoa identiteetin olevan aikasidonnaista. Esimerkiksi yhteiset television äärellä koetut kokemukset luovat enemmän yhteisyyttä kuin asuminen kerrostalon samassa portaassa. (Kivikuru 2000, 31.) Median välittämät Lordin Euroviisuvoitto,

Pikku Kakkosen Katti Matikaisen seikkailut tai Timo Soinin veret pysäyttävä vaalivoitto voivat olla nykymaailman identiteettiprojektin rakennusaineita.

Suomalaisuus on portilla uuteen ja tarvitsee uusia rakennuspalikoita entisten lisäksi. Suomalaisuutta uudistettaessa on hyvä muistaa olemassa olevat hyvät resurssit. 1) Suomalaiset ymmärtävät toisiaan. 2) Suomalainen metsäläisyys on myös välittömyyttä. 3) Suomalaisten alkuvoima on luovaa. 4) Suomalaiset ovat luontokansaa, joten ekologinen tulevaisuus ei ole vieras. 5) Suomalainen nainen on vahva. (Anttila 1995, 131 – 132.) On myös hyvä muistaa, että kansallisuuteen edelleen liittyy arvoja, joita pidetään pyhinä, kuten itsenäisyys, vapaus, alueellinen koskemattomuus ja oma kieli. Nämä ovat positiivisia arvoja kansakunnan identiteetille. (Anttonen 1995, 53 – 54.)

Suomalaisuus⁶ tarvitsee uusia määrittelyjä. Suomalaisuuden määrittely tuntuu olevan muuttumatonta ja vain vanhaan tukeutuvaa, vaikka ympäristö muuttuu. Kulttuurikansalaisuuden määrittelyyn olennaisesti kuuluneet eronteot, suomen kielen korostaminen, historia, luonto ja kansan ihannekuvat tuntuvat aikansa eläneiltä. Sen sijaan koululaitos ja tahto ovat suomalaisuuden määrittelyssä edelleen käyviä keinoja. Koululaitoksen rooli keskeisenä suomalaisuuden selittäjänä on avainasemassa, sillä jos siellä edelleen tukeudutaan vanhoihin, totuttuihin tapoihin, niin eivät uudet suomalaisuusmäärittelyt juurru. Tahto olla suomalainen on edelleen tärkeä identiteetin rakennuspilari, sillä jos sitä ei ole, niin ei ole suomalaisuuttakaan. Uudet käynnissä olleet ja olevat projektit tuntuvat kovin talousvetoisilta, sillä onhan maailmassa muutakin. Humaanimpi ja ”etelämaalaisempi” lähestymistapa suomalaisuuteen voisi olla hedelmällistä. Määrittelyyn on otettava mukaan uudet suomalaiset eli maahanmuuton tuomat haasteet ovat keskeisiä uuden suomalaisuuden määrittelylle. ”Sallivampi suomalaisuus” voisi olla hyvä iskulause sekä uuden suomalaisuuden määrittelyyn tarvittavassa keskustelussa että itse aiheissa. Suomalaisuuden rakentumiseen on otettava mukaan vanhojen arvojen rinnalle uusia, kielitaitoisia, moni-ilmeisiä, ihmisläheisempiä arvoja, jotta suomalaisuus olisi kaikkien suomalaisten omaksi kokemaa.

⁶ Onkohan tässä kyseessä omalta osaltani piilotettujen motiivien paljastuminen, kun kirjoitan lähes joka kerta suomalaisuus-sanan ensin somalaisuus? Alitajuntani näyttäisi työskentelevän uuden suomalaisuuden määrittelyn tarpeen puolesta!

3.6 Suomalaisuuden stereotypiat

Vallitsevan suomalaisuusdiskurssin mukaan suomalainen ei puhu eikä pussaa, on aina työssä, maksaa velkansa, napisee mutta tottelee, saunoo, juo humalahakuisesti viikonloppuina.⁷

Juomatapojen ja mentaalisten piirteiden avulla suomalaiset tunnistetaan suomalaisiksi.⁸

Nuorisolle suomalaisuus on tavallisuutta ja arkisuutta: sohvalla makaava, televisiota katsova, alkoholia liikaa juova, makkaraa syövä vaalea ihminen (useimmiten mies).⁹

Määritelmät kuulostavat tutuilta ja - suomalaisilta. Asiaa selittää se, että suomalainen kulttuuri on hyvin integroitunut ja homogeeninen, ihmiset muistuttavat toisiaan. Ihmiset ovat sitä miltä näyttävät ja ilmaukset ovat yksiselitteisiä. Näin ollen me suomalaiset ymmärrämme hyvin toisiamme, joten käsityksemme ja kuvamme suomalaisuudesta ovat hyvin yhteneväiset. (Anttila 1995, 114 - 115.) Suomalaisten itseymmärrys perustuu paljolti käytettyihin stereotyyppeihin (Santala 1994, 79). Media ja koulutus välittävät stereotyyppisiä ja ideaaleja. Erityisesti maantiedon, historian ja äidinkielen oppimateriaalit ovat heijastumia kansakunnan luonteesta. Äidinkielen opetuksessa kansalliseepos ja oma kulttuuri ovat keskeisiä käsitteitä suomalaisten oman arvon tuntemisen käsittelyssä. Aikoinaan Topelius määritteli suomalaisuuden uutteruudeksi, karastuneisuudeksi, voimaksi, urhoollisuudeksi, sotakuntoisuudeksi, tiedonhaluksi ja opinrakentamiseksi. Päivi Harinen toteaa, että nykypäivänä retoriikka on vain muuttanut muotoaan: suomalaisuus on aktiivisuutta, itsetuntoisuutta, identiteetin vahvuutta, kilpailukykyä, puolustusvalmiutta, sivistystä ja koulutusta. (Palmu 2002, 120 – 121, 122, 124.)

Perusstereotypia suomalaiselle ovat **yhtenäiset arvot**; koti, uskonto ja isänmaa. Koti ja uskonto ovat jääneet taustalle, mutta isänmaa on vahva arvo, ainakin stereotyyppioissa. Itsenäisyys on suomalainen arvo, joka liitetään sitkeyteen, peräänantamattomuuteen ja jääräpäisyyteen. Kotimaa, maana ja luontona, on suomalaisen mytologian, laulujen ja runojen vahva kohde. Myös työ, koulu ja maanpuolustus ovat perisuomalaisia yhteisiä arvoja. (Anttila 1995, 111, 114 – 115.)

Työ on suomalaisen arvon mitta, jolla omaa elämää on hallittu. Työteliäisyys on perinteisesti ollut arvostettua. (Valtonen 2000, 54.) Jo Topelius konkretisoi suomalaisen suomenhevoseksi eli työjuhdaaksi, joka työllään auttaa tekemään Suomesta arvokasta. Toisaalta Topelius määritteli suomalaiset myös laiskoiksi, jotka muuttuivat ahkeriksi vasta toimiesseen Suomen hyväksi ja siten ahkeruuden ja kestävyuden ominaisuudet liittyivät suomalai-

⁷ Lehtonen 2000, 71

⁸ Kaunismaa 1997, 227

⁹ Tolonen 2002, 254

siin. (Rantanen 1994, 19 – 20.) Suomalaisessa yhteiskunnassa naiset ovat olleet tasavertaisina miesten rinnalla rakentamassa Suomea. Miesten työuutteruuden ohella suomalainen nainen on hyvä työhminen ja samalla myös yhteiskunnallisesti vahva ja aktiivinen (Markkola 2002, 75).

Suomalainen **luonne** on omansa. Suomalaisuuden ideologiassa perisuomalaisuuteen liitetään: lainkuuliaisuus, rehellisyys, itsehillintä, mielentyyneys, pelkäämättömyys, sitkeys, sisukkuus, jurous, ennakkoluuloisuus, ujous, luotettavuus, ystävällisyys tuttujen kesken, itseluottamuksen puute, puhumattomuus ja vertailu Toiseen. Lisäksi suomalainen ihannekansalainen on terve, voimakas ja kykenevä tiukkaan itsekuriin. Ominaisuudet eivät ehkä ole saunassa syntyneitä, mutta siellä kasvaneita ja vahvistuneita kuten arkeologi Sakari Pälsi on todennut. (Vuorinen 2005, 258, 260; Korhonen 1995, 99; Kylmänen 1994, 5 – 6; Tolonen 2002, 256 – 257; Palmu 2002, 122.) Näistä suomalaisuuspiirteistä puhumattomuus on mielenkiintoinen. Vaikenemisen katsotaan johtuvan suomalaisten metsäläisyysmenneisyydestä. Eläminen yksin metsässä loi ihmispelon, jolloin arkuus aiheutti vaikenemista. Ja tästä voidaan päästä eroon viinan avulla, joten näin suomalaisten viehtymys viinaan saadaan myös selitettyä metsäläisyyden kautta. Aktiivisuus, kantaaottavuus, rohkeus ja aloitekykyisyys ovat määreitä, joita suomalaisiin ei yleensä liitetä. Kuitenkin suomalainen on ollut kaikkea tätä, silloin kuin ei ole ollut pelkoa kostosta. (Ylikangas 1990, 279, 285 - 286, 288.)

Suomalainen on **omaleimainen sankari**, joka mielellään kuulee muiden arvioita itsestään. Suomalaiset puhuvat itsestään mielellään turmeltumattomina, jopa huvittavina kansantyyppinä; olemme Sven Dufvia, Saarijärven Paavoja, Matteja, Koskeloita. Köyhyyden korostaminen on myös omalaatuista, positiivista suomalaisuutta. Suomalaiset luovat yhtenäisyyttä olemalla maailman parhaita sodassa, urheilussa ja taloudessa. Nämä alueet muodostavat yhteisen toimijuuden ja sankaruuden kentän. Urheilu on me-puheen aluetta; voitot olympialaisissa veivät ja yhä edelleen vievät meidät maailmankartalle. (Anttila 1995, 125; Apo 1998, 88 – 89; Klinge 1982, 242; Kantola 1998, 54 - 55.)

Viina, terva ja sauna. Suomalaisilla on paljon omia erikoisia rituaaleja, jotka merkitsevät arvon osoittamista. Rituaaleilla yksittäinen suomalainen tulkitsee omaa kokemustaan vaikiintunutta suomalaisuuden riittimerkitystä vasten. Talvisodan muistelu on rituaali, jolla suomalaisuuden sisua ja urhoollisuutta arvostetaan. Myös saunominen ja ryyppääminen

ovat rituaaleja, joiden avulla vierasta arvostetaan ottamalla hänet mukaan seurusteluyhteisöön. (Anttonen 1995, 55.)

Suomalainen erityispiirre ovat **kielteiset stereotypiat eli stigmat**. Ne perustuvat ajatuksen suomalaisten olevan metsäläisiä ja sivistymättömiä. Satu Apo puhuu ”itserasismista”, koska stigmat ovat itse aiheutettuja. Ne ovat syntyneet eliitin ja kansan suuresta etäisyydestä toisistaan yli sadan vuoden aikana, jolloin syytä huonommuuteen on etsitty perimästä ja kielestä. Kansallisissa tarinoissa Suomi näyttäytyy periferiana ja suomalainen ainutlaatuisena typeryksenä. Yleisiä stigmoja suomalaisista ovat takapajuisuus, metsäläisyys, ymmärtämättömyys, kulttuurinen kehittymättömyys, huonommuuden tunne, junttimaisuus, kansa lajiltaan alempiarvoinen sekä yhteiskunnallisesti ja poliittisesti vaarallinen tai rasittava. (Apo 1998, 84 – 89; Keränen 1998, 10; Anttila 1995, 129.) Stigmoja käytetään kuitenkin hyväksi. Niiden avulla ”virheellisesti” käyttäytyvät suomalaiset saadaan liitettyä suomalaisiksi. Jos tehdyt virheet näyttäytyvät suomalaisuuden ilmentyminä, voi edelleenkin kuulua joukkoon. Näin esimerkiksi humalassa tehdyt teot voidaan selittää kuuluvan suomalaisuuteen. (Nikunen 2002, 283.) Myös sairauksia, väkivaltaa, itsemurhia, ahdistusta, pakolaisvihaa voidaan selittää suomalaisuudella tästä näkökulmasta (Anttila 1995, 129).

Suomalaiset pitävät itse yllä stereotypioita. Ulkomaalaisille esitellään sauna ja järvi, kerrotaan talvisodasta ja Mannerheimista, urheilusankareista mainitaan ainakin Paavo Nurmi ja Lasse Viren. Suomalainen luonto keskiyön aurinkoineen ja kehittynyt metsäteollisuus tuodaan esiin. Stigmatisointia harrastetaan kertomalla huonosta itsetunnosta, itsemurhatilastoista ja alkoholin käytöstä. Matkailunedistämisesitteet ja muut tiedotteet toistavat suomalaisuuden stereotypioita, joten ei ole ihme, että ne säilyttävät sijansa. (Santala 1994, 77 – 78.) Suomalaisuuden stereotypiat auttavat hahmottamaan olemustamme. Jos käyttäytyminen osuu stereotypiaan, olemme ”turvassa”. Ongelma on uusien stereotypioiden luonti, jotta uusillekin maahanmuuttajasuomalaisille saadaan samaa suomalaisuuden tunnetta.

3.7 Suomalaisuuden symbolit

Suomalaisuus syntyy tekoina ja niiden toistoina, jotka vaihtelevat ajassa ja tilassa. Se kuka toimii ja missä toimii, ovat keskeisiä performatiivisessa kansallisuuden tuottamisessa. Symbolit, rituaalit, myytit ja kertomukset ovat kansallisuuden tuottamisen keinoja. Yhteisten kokemusten ja muistin lisäksi tarvitaan konkreettisia käytäntöjä, jotta kansallisuus olisi pysyvää. (Gordon ym. 2002, 12.) Kansallisten symboleiden virallisuus ja tärkeys vaihtelee

vat. Laissa säädetään Suomen lipusta, vaakunasta ja virallisista kansallisista kunniamerkeistä sekä tietyt päivät on määrätty virallisiksi juhlapäiviksi. Lailla säädetyt symbolit liittyvät presidenttiin ja hänen edustukselliseen tehtäväänsä. Kaikki kansalliset symbolit eivät tarvitse virallisia säädöksiä, sillä esimerkiksi kansallislaulu on kaikille tuttu, vaikka sillä ei ole virallista asemaa. Kansalliset symbolit ilmentävät kansallista identiteettiä ja kansallisen yhtenäisyyden tunnetta omaan kansaan päin ja toisaalta muihin päin erityistä suomalaista erityislaatuisuutta. Virallisten symboleiden lisäksi kansalliseepokset, -romaanit, -kukat, -pelit yms. ovat näkyviä merkkejä kansallisesta samastumisesta, kansallistunteesta. (Klinge 1981, 270 – 271, 280.) Suomi-symboliikka ja –retoriikka yhdistävät, niiden kehotuksesta sisäiset erimielisyydet unohdetaan ja keskitytään erottumaan muista (Karvonen 1999, 298).

Suomalaisuuden symbolit ovat usein banaaleja ja arkipäiväisiä ja suomalaiset ymmärtävät ne sanoittakin. Historioitsija Matti Klinge on tutkinut suomalaisuutta ja suomalaisuuden symboleita. Samoista symboleista löytyy mainintoja myös useista muista suomalaisuutta käsittelevistä teoksista. Seuraan Klingen kattavaa symboliluetteloa ja pyrin hahmottamaan kunkin symbolin kohdalla muutamin sanoin, kuinka symboli mielestäni näyttäytyy olympiakisoihin liittyvän retoriikan ja toimintatapojen yhteydessä.

Suomi personoidaan **Suomi-neidoksi** ja se on yleinen metafora Suomesta sekä kansana että valtiona (Juntti 1998, 70). Suomi-neito on tradition mukaan: nuori, hetero, puhdas, koskematon, yksinkertaisista mutta terveistä oloista oleva maalaistyttö. Suomi-neito symboloi suomalaisuuden ikiaikaisuutta ja ”tervettä” tilaa. (Komulainen 2002, 142 – 143, 148.) Toisaalta vertauskuvallisesti Suomi on ollut mies paikallaan, mutta vaaran uhatessa Suomi muuttuu neidoksi, jonka koskemattomuus on säilytettävä (Knuutila 1998, 194). Suomi-neito symboli ei nouse esiin olympiakisojen retoriikan yhteydessä.

Vuodelta 1846 oleva kansallislaulumme **Maamme** on J.L. Runebergin runo, jonka Fredrik Pacius sävelsi. Laulu on symboli, joka liittyy kansallisen identiteettimme vahvasti pohjoiseen maisemaan. Myös **Porilaisten marssissa** on J.L. Runebergin tekemä sanoitus ja Tasavallan presidentin kunniatervehdyksenä se tunnetaan toisena kansallislauluna. Näihin sanoituksiin Runeberg onnistui yhdistämään suomalaisten isänmaakäsitykset: aktiivinen ja toiminnallinen sekä mietiskelevä ja rauhallinen. (Klinge 1982, 103, 141 – 142.) Jean Sibeliusen säveltämä **Finlandia-hymni** (1899) on juhlavuutensa ja ylevyytensä vuoksi korkealle arvostettu symboli isänmaallisten laulujen joukossa (Klinge 1981, 209). Maamme-

laulu soi tietysti palkintojenjaossa suomalaisen voittajan kunniaksi, mutta Ylen olympiakisaperinteeseen kuuluu olympiavoittajan kunniaksi soitettu Porilaisten marssi. Jokaisen selostajan toive on päästä sanomaan: ”Pasila, Porilaisten marssi!”

Lippu ja vaakuna edustavat kansallista tunnusta persoonattomammin kuin kansallislaulu, joka on nuorempi tulokas symbolimaailmassa. Suomen **leijonavaakuna** on vanhin kansallinen symboli ja se perustuu heraldiseen vaakunatyyppiin, jossa joku arvostettu hyve esitetään eläin- tai kasvikuvan kautta. **Siniristilippu** muotoutui suomalaiseksi kansallisuustunnukseksi vuonna 1899 alkaneisiin routavuosiin mennessä. Siniristilippuun liitetyt maisemakonnotaatiot yhdistivät sen Maamme-laulussa esiintyvään maisemalliseen isänmaallisuuteen. (Klinge 1981, 98, 224, 47.) Suomen lippu on valtiollinen tunnus, mutta se liitetään ennen kaikkea kansallisiin ja juhlallisiin yhteyksiin (Räsänen ym. 1998, 109). Suomen lipun nouseminen voiton kunniaksi olympiakisoiissa kirvoittaa kyöneleet niin urheilijalta kuin kotikatsomoiltakin.

Sininen ja valkoinen Suomen väreinä olivat aikoinaan vilkkaan keskustelun aiheena. Zacharias Topelius oli jo vuonna 1854 kirjoittanut sadussaan *Linnake Suomen puolustus*: ”Minä sanon teille, että valkoinen ja sininen ovat Suomen värit – valkoinen talviemme lumen ja sininen sinisten järviemme vuoksi.” Topeliuksen tarkoituksena lienee ollut osallistua keskusteluun Suomen väreistä ja tuoda esiin sinivalkoinen ideologia hanki- ja järviselityksineen. (Klinge 1981, 8, 17.) Suomen väriteemaa vahvisti 1970-luvulla sävelletty iskelmä ”Sininen ja valkoinen”, jossa ilmiselvästi Jukka Kuoppamäki käytti lähteenään Topeliuksen tekstiä. Suomen edustusasu on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta aina ollut väreiltään sininen ja valkoinen. Kun tästä poikettiin Albertvillen talviolympiakisoiissa, oli vastalauseiden myrsky melkoinen.

Pohjoinen maisema, Pohjola, Pohjantähti on pysyvä teema suomalaisuuden symbolina. Sitä on käytetty jo 1600-luvulla ja yksi itsenäisyyden ajan merkittävimmistä kirjallisista suomalaisuuden symboleista I. Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* sai siitä nimensä. Suomalaisuuden symboleihin liittyy myös **kesä**, joka liittyy maaseutukulttuuriin. Nykyinen mökkielämä on symbolista maalaiselämää, josta kansallispuvut, pelimannijuhlat, kansantanssit ja nuorisoseuraperinne ovat jäänteitä. Suomalaisuuden symboleista kansainvälisesti puhututtavin lienee **saunominen**, joka on perisuomalainen ja rituaalisesti tärkeä ja pyhä tapa. (Klinge 1981, 135 – 137, 285, 287.) Sauna on suomalaisille puhdistautumisen lisäksi

myös rentoutumisen ja keskittymisen paikka, joten mahdollisuuksien mukaan on ulkomailakin urheilijoille etsitty mahdollisuutta saunoa.

Kansalliset merkkipäivät ovat näkyvät symboli suomalaisuudesta. Tuolloin juhlietaan merkittäviä historiallisia tapahtumia tai suurmiesten syntymä-, harvemmin kuolinpäiviä. Suurmiesten symboliarvo perustuu pyhimysten ja hallitsijoiden juhlapäiviin sankarinpalvontana, joka näkyy erityisinä juhlamenoina ja patsaina. Suomalaisuuden rakentajista Runeberg, Snellman ja Lönnrot ovat kanonisoituneita suurmiehiä, joiden joukkoon on itsenäisyyden ajalla nostettu vain Aleksis Kivi ja C.G.E. Mannerheim. (Klinge 1981, 83, 87 – 88, 95.) Nämä symbolit eivät näyttele roolia olympiaurheilun yhteydessä.

Kirjallisuus luo tärkeitä kansallisia symboleita. **Maamme-runno** ja sen säveltäminen kansallislauluksi on ehkä merkityksellisin. Kansalliseepos **Kalevala** antoi Suomelle muinaisuuden ja suomalaisuudelle myyttisen olemuksen. **Vänrikki Stoolin tarinat** ja uudempi **Tuntematon sotilas** esittävät suomalaisen tyyppigallerian, joka tähtää kansalliseen kattavuuteen. **Seitsemän veljestä** on myös luettava kansalliseksi, tavallaan historiattomaksi suomalaissymboliksi. **Välskärin kertomukset** selittää kansakunnan syntyä ja on historiallinen kansallinen selitys. **Pohjantähti-trilogia** taas antoi kansalliselle integraatiolle aikanaan historiallisen omakuvan, jota ei ollut ollut aiemmin olemassa. (Klinge 1981, 272 - 274, 276 – 278.) Kirjallisuus toimii olympiaurheilun kannustimena siten, että usein siteerataan jotain sisukasta suomalaista kirjallisuuden sankaria.

Sankaruus on osa suomalaisuutta. Tavallinen talonpoika **Lalli** on vanhin sankari, hän on ensimmäinen historiassa nimeltä mainittu tavallinen suomalainen. Niinpä hänestä on muotoutunut yksi Suomen symboleista. Historioitsija Juhani Suomen mukaan **talvisota** on symboli, jolla yksimielisyys ja taistelutahto oikean asian puolesta näyttäytyvät. (Harle ym. 2000, 89, 138.) **Presidentti** on maan isä tai äiti, joka suojelee suomalaista tapaa järjestää asiat (Oikarinen 2002, 309 – 310). Urheilu rakentaa ja vahvistaa osaltaan kansallista identiteettiä. Urheilu on pitkälti kansainvälistä, mutta suomalaisten menestyslajit maailmalla saavat identifioivaa merkitystä. **Keihäänheitto** on symbolisesti suomalaisille yksi suomalaisuuden ilmentäjistä. (Klinge 1981, 288.) **Paavo Nurmi** on symboli sisusta ja suomalaisesta urheilukansasta (Anttila 1995, 117). Olympiavoittajat ovat edelleen kansallisia sankareita.

Karhu on Suomen kansalliseläin, joka oli aikoinaan myös toteemieläin ja tabu (Vesala 1995, 80). Yksi suomalaisen identiteetin nykyisistä rakennusaineista on Suomen jääkiekkomaajoukkue ja sen menestyminen. Olen joskus ihmetellyt, miksi meillä puhutaan kiekokoleijonista, sillä eihän täällä ole koskaan leijonia edes elänyt. Olisi luonnollista, että kiekokoleijonien asemesta puhuttaisiin kaukalokarhuista, mutta ilmeisesti leijonavaakunaan assosioituvat arvostetut hyveet on katsottu paremmiksi kannustusnimen määreiksi. Voihan olla, että karhuun liitetyt tabut herättävät ei-suotavia kannustuskonnotaatioita.

Suomalaisuuteen liitetään **tuohituotteet, puukot, sauna ja viina** (Korhonen 1995, 92, 97, 99). Olympiakomitea jakaa Sisu-puukkoja kisoissa onnistuneille urheilijoille. Epäonnisia patistellaan kotimatkalta tuohikontti selässään. Sauna on se paikka, jonne suomalainen ensimmäisenä menee kotiin palattuaan. Viinan voimalla suomalainen kestää menestyksen – ja etenkin menestymättömyyden. Myös kahvi kuuluu suomalaisuuteen ja mitalikahvipöytä on tärkeä osa olympiajoukkueen yhteistä toimintaa. Suomalaisuuden symbolit ovat olympiaurheilun arjessa mukana.

Symbolit ovat itsemääriteltyjä. Ne edustavat esittämäänsä kohdetta ja samalla ne itse ovat mukana muovaamassa sitä. Kansallisen itsetuntemuksen vuoksi on hyvä tutkia, miksi juuri mainitut symbolit ovat suomalaisuuden symboleja. (Klinge 1981, 293.) Aineiston analyysissä käytän hyväkseni edellä lueteltuja suomalaisuuden symboleita, joita etsin valtiojohtajan puheiden retoriikasta suomalaisen identiteetin vahvistamisen keinoina metodinani kaksi retoriikan teoriaa.

4. METODIEN ESITTELY

4.1. Retoriikkateoriat työvälteenä

Tutkimusaineistoni metodina käytän kahden retoriikan teoreetikon eli Kenneth Burken, ja Chaïm Perelmanin viime vuosisadan puolivälissä kehittämiä teorioita, joiden perusajatuksset ja oma käyttötapani niille tulee nyt esitellyksi.

Miten retoriikka ymmärretään? Yleinen selitys on, että retoriikka on puhetaitoa tai oppi puhetaidosta. Sillä tarkoitetaan myös puhetaidon käyttöä. Useimmiten retoriikalla tarkoitetaan etenkin tyhjää tai johdattelevaa kaunopuheisuutta, mistä johtunee retoriikka-sanalla oleva hieman huono konnotaatio. Retoriikka on kuitenkin ymmärrettävissä johdattelevaa kaunopuheisuutta paljon laajemmin. Retoriikan historia palautuu olympia-aatteen tavoin muinaiseen Kreikkaan ja Aristoteleen aikoihin. Aristoteleen mukaan retoriikka on kyky havaita kunkin asian yhteydessä vakuuttava ja vakuuttamisen mahdollisuudet. Retorisen argumentoinnin arvo on sen tarkoituksessa. Retorinen taito ei kohdistu mihinkään rajoitettuun erikoisalaan. Puhujan luonne vaikuttaa vakuuttumiseen ja kuulijat vakuuttuvat, kun he puheen johdosta joutuvat tunnetilaan. (Aristoteles 1997, 10 – 11.)

Retoriikka määritellään myös olevan vakuuttavaa puhetta ja vaikuttamiseen pyrkivä tapa puhua. Nykymääritelmien puhe voi tarkoittaa myös kirjoitettua tekstiä, vaikka alun perin retoriikka viittasi vain suullisiin esityksiin. Retoriikkaa on arvostettu ja arvosteltu, välillä se on ollut pannassa ja välillä paistatellut maineen kukkuloilla. Suomessa politiikan tutkimuksen retorinen historia alkaa vasta 1990-luvulta, vaikka Palonen ja Summa huomauttavatkin: ”*Yhteys politiikan ja retoriikan välillä taas oli ilmeinen jo antiikin sofisteilla, ja politiikkaa onkin vaikea ajatella ilman retorista ulottuvuutta.*” (Palonen & Summa 1998, 7.) Retorisesta analyysistä on tullut muoti-ilmiö, mistä Palonen on todennut, että ”... mikä tahansa kysymys on politisoitavissa, ts. käsitettävissä valinnanvaraiseksi ja kiistanalaiseksi.” (Palonen Kootut retoriikat, 83). Sanonta kuuluukin, että ”teksti on niin kuin se luetaan” eli retoriikan tulkinta on avainasemassa. Tällöin näkökulmana on konstruktivistinen tietoteoriakäsitys siitä, että ei ole olemassa objektiivista totuutta, on vain erilaisia näkökulmia asioihin. Konstruktivistit katsovat, että jokainen teko vaikuttaa maailmaan ja jokainen puhe on teko. Tällä ajattelutavalla retoriikka on hedelmällinen tutkimusalue, sillä puheellahan pyritään vaikuttamaan. Retoriikan traditioita ja käyttötapoja on niin monenlaisia,

ettei kysymys ole mistään yhdestä oppirakennelmasta tai metodista, vaikka Suomessa toisinaan siltä näyttää (Palonen ym. 1998, 7). Jos argumentoinnin tavoitteena on provosoida yleisöä muuttamaan käsityksiään, voidaan perelmanilaisen retoriikan peruskuvio pelkistää seuraavasti: kuka (retori, ethos) vetoaa keneen (yleisö, pathos) millä (argumentti, logos). Tätä voidaan kutsua retorisen luennan malliksi, jota voi käyttää mihin tahansa tekstiin. (Palonen Kootut retoriikat, 25.)

Retoriikkaa voidaan tarkastella eri kielenkäytön tasojen mukaan. Huomio voidaan kiinnittää puheiden tai esitysten retoriikkaan, argumentoinnin retoriikkaan tai trooppien eli kielikuvien retoriikkaan. Puheiden ja esitysten retoriikka tarkastelee puheita, tekstejä, kuvia tms. representaatioita kokonaisuutena. Sillä arvioidaan esitysten taidokkuutta tai vaikuttavuutta suhteessa yleisöön. Argumentoinnin retoriikka tutkii representaatiosta sitä, miten sillä pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Sekä puheiden ja esitysten retoriikassa että argumentoinnin retoriikassa voidaan käyttää trooppiretoriikkaa välineenä, mutta sitä voidaan käyttää myös itsenäisenä retorisenä työkaluna. Trooppiretorisen analyysin avulla voidaan tarkastella tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyypillisiä tai yksilöllisiä ajatusmuotoja tai tyylejä. (Palonen ym. 1998, 10.) Leiwo ja Pietikäinen ovat tarkastelleet argumentoinnin käyttöä ja miettineet sen funktioita eri alueilla. Heidän jaottelunsa mukaan retoriikka tutkii yleisöön vaikuttamisen keinoja, dialektiikka etsii väitteen tuloksista parasta mahdollista päätöstä ja logiikka arvioi yksittäisen argumentin väitteen ja se premissien hyväksyttävyyttä (Leiwo & Pietikäinen 1998, 95). Tutkimukseni keskittyy valtiojohton toimijoiden retoriikkaan argumentatiivisena eli vahvistavana puheena. Tutkimukseni keskeisenä aiheena ovat suomalaisuuden tyypilliset esitystavat eli käytän trooppiretoriikkaa välineenä. Trooppiretoriikka värittää puhetta, mitä suomalaisuuden esitystavat mielestäni edustavat.

Argumentoinnin yleisö on keskeinen käsite retoriikassa. Argumentoinnin tavoitteena on yleisön hyväksynnän saavuttaminen. Siinä liikutaan todennäköisyyksien maailmassa ja pyritään lisäämään tai vähentämään jonkin väitteen uskottavuutta, ja samalla pitää muistaa, että sekä lähtökohdista että päättelysäännöistä voidaan jatkuvasti kiistellä. (Summa 1998, 66.) Argumentoinnin osoitteellisuus eli sen suuntaaminen aina yleisölle tai toiselle osapuolelle on oleellista, siksi argumentointi on aina kulttuurisidonnaista toimintaa (Leiwo ym. 1998, 95).

Retoriseen tehoon vaikuttavat argumentoinnin näkökulmasta toisarvoiset tekijät, kuten toisto, jatkuva tietyn viestin vahvistaminen tai viestintävälineiden tekninen tehokkuus. Ne merkitsevät usein paljon enemmän kuin varsinaiset retoriset taidot eli vakuuttavuus ja taidokas argumentointi. (Summa 1998, 59.) Eli voiko siis kuitenkin väittää, että argumentoiva puhe on kuitenkin pelkkää retoriikkaa? Tehokkuuden näkökulmasta nähtynä näin voi väittää. Puheella on kuitenkin tehokkuuden lisäksi myös muita funktioita. Roderick P. Hart (1997) on Kulovaaran mukaan listannut poliittisen puheen funktioita eli sitä, miten poliittisella retoriikalla pyritään vaikuttamaan diskurssiin. 1) Puhuja toimii aktiivisesti ja pyrkii puheellaan muutoksen aikaansaamiseen. 2) Puhuja pyrkii hämäämään yleisöään eli asettamaan retorisia kehyksiä itselleen sopiviksi, hän korostaa tiettyjä asioita ja jättää toiset kokonaan huomiotta. 3) Puhuja voi pyrkiä asettamaan asian ihan uuteen taustaan, hän pyrkii näyttäytymään innovatiivisena toimijana. 4) Poliittisella retoriikalla nimetään asioita. Niimeämisellä puhuja pyrkii määrittämään keskustelun suuntaa ja mahdollisesti venyttämään käsitteitä. 5) Retoriikalla pyritään myös valtaistamaan¹⁰, jolla tarkoitetaan joustamista siten, että yritetään löytää uusia tapoja kertoa totuus. 6) Poliittinen puhuja pyrkii ajan venyttämiseen, hän siirtää puhettaan tarpeen mukaan historiaan tai tulevaisuuteen. Kulovaara toteaa, että retoriikka määrittää täten kielen lisäksi aikaa, tilaa ja mahdollisuutta. (Kulovaara 2007, 55 – 57.) Valtiojohdon toimijoiden olympiapuhe ei ehkä tarkkaan ottaen ole poliittinen puhe. Sen retorinen funktio ei selvästi ole mikään edellä luetelluista tehtävistä. Pikemminkin olympiapuheen funktio on tunnetasolla, sillä pyritään luomaan yhteisöllisyyden tunnetta. On myös mahdollista tulkita olympiapuhetta vaikuttamaan pyrkivänä poliittisena puheena ja etsiä taustalta puheen piilotettua motiivia Hartin listaamien poliittisen puheen funktioiden joukosta. Tähän en kuitenkaan tutkimuksessani pyri vaan keskityn suomalaisuuden vahvistamisen funktioon.

Valitsemani retoriikkateoreetikot Kenneth Burke ja Chaïm Perelman lähestyvät retoriikkaa eri tavoin. Burke pyrkii löytämään puhujan tiedostamattomatkin identifikaatiot puheen takaa, Perelman taas painottaa puhujan ja yleisön suhdetta sekä puhujan valitsemia argumentointitekniikoita.

4.2 Motiivien paljastaja Burke

Amerikkalainen kirjallisuusteoreetikko ja filosofi Kenneth Burke (1897 – 1993) toimi kirjailijana ja samalla opetti useammassa yliopistossa. Burke keskittyi tutkimaan retoriikan

¹⁰ englanninkielinen termi on empower

avulla poliittisen ja sosiaalisen vallan symbolien syntymistä ja niiden käyttöä. Hän tutki retoristen ilmiöiden merkitystä osana ihmisten toimintaa. Hänen kiinnostuksensa lähtökoh- ta oli se, että ihmiset eivät ole samanlaisia, joten yhteydenpitoon tarvitaan puhetta, retoriikkaa, jota kuormitetaan inhimillisen toiminnan symboleilla. Retorinen puhe vaikuttaa symbolisen järjestyksen muodostumiseen piilevine ja välillisine vaikutuksineen. Burken tutkimuksessa on tavoitteena inhimillisen toiminnan yleisten ehtojen ja perusteiden l. motiivien ymmärtäminen (Summa 1998, 52). Vuonna 1945 Burke kirjoitti teoksen *Grammar of motives*, jossa hän esittelee filosofiansa sosiaalisesta kanssakäymisestä ja kommunikoin- nista. Burke liittyy retoriikan ihmisten välisiin ristiriitatilanteisiin ja siihen kuuluu aina puolueellisuutta tai valtapyrkimyksiä näkymättömänä jollakin tasolla (mts. 57). Retoriikka liittyy näiden paljastumiseen.

Burke määrittelee identifikaation retoriikan perusprosessiksi ja pitää sitä käsitteenä keskei- sempänä kuin klassisen retoriikan avainkäsitettä, suostuttelua. Burken identifikaatio luo sosiaalista järjestystä eli sillä tarkoitetaan henkilön (tai hänen tavoitteidensa tai toimintansa) samastumista johonkin toiseen tai erottumista jostakin toisesta. Kyse voi olla samastu- misesta tai erottumisesta yksilöistä, ryhmistä tai laajemmista kokonaisuuksista. Identifikaatiolla tarkoitetaan myös ilmiön tunnistamista tai määrittymistä joksikin toiseksi tai erottu- mista jostakin toisesta. Joukkoon kuuluminen tai kuulumattomuus on aina retorista, mutta ei välttämättä tiedostettua. Kuulumisen tai kuulumattomuuden olemassaolo perustuu tois- toon ja kertautumiseen. (Summa 1998, 56 – 60.) Sanat siis kertovat, kenen joukkoihin kuu- lut. Suomalaisessa yhteiskunnassa tästä on esimerkkinä sisällissota, josta käytetään nimi- tyksiä; sisällissota, vapaussota, vuoden 1918 sota, punakapina, kansalaissota, vapautussota. Tiedostamattaan retoriikallaan tulee paljastaneeksi, minkä näkökulman kannattajiin tässä asiassa kuuluu. Näiden tiedostamattomien identifikaatioiden paljastamista pidetään Burken teoksen varsinaisena teemana. On siis pyrittävä paljastamaan motiivit sieltäkin, missä niitä ei luultu olevan. Burke katsoo, että identifikaatiossa on kysymys sekä retoriikalle ominai- sesta yleisölähtöisyydestä että retoristen tekniikoiden ja trooppien yleisestä toimintaperi- aatteesta. Identifikaatiolla puhuja pyrkii tuottamaan yhteisöllisyyttä, johon hän itsekin kuu- luu. Näin puhujan ja yleisön intressit kohtaavat. Identifikaatio on se keskeinen prosessi, jonka avulla puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisönsä. (mts. 56 – 60.)

4.2.1 Perustroopit

Summan (1998, 54) mukaan ajatus neljästä keskeisestä kielikuvasta, perustroopista on eniten huomiota saanut osuus Burken *Grammar of motives* – teoksesta. Perustroopit saattavat aluksi tuntua olevan vain kielellisiä, ilmaisua kuvittavia muotoja. Burke toteaa niiden olevan välineitä hahmotukseen ja ymmärtämiseen. Burke lähtee trooppianalyysiinsa liikkeelle kahdesta realismin käsitteestä. Runollinen realismi on ilmiön kuvauksellista esittämistä eri näkökulmista. Tieteellinen realismi on puolestaan riisuttu kaikesta perspektivismistä ja relativismista ja jäljelle on jäänyt vain objektiivinen syy-seuraus – yhteyteen perustuva tieteellinen kuvaus. Inhimillisen toiminnan palauttaminen yksiselitteiseksi syy-seuraus – ketjuksi on mahdotonta ja täten selitysmallejakin on aina useita. ”Totuus” on siis aina näkökulmakysymys. Tässä yhteydessä Burke esittelee neljä trooppiaan, jotka ovat runollisen realismin välineitä. (Kulovaara 2007, 74 – 75.) Hän määrittelee neljä perustrooppia metaforaksi, metonymiaksi, synekdokeeksi ja ironiaksi. Troopit ovat läheisessä suhteessa toisiinsa, joten yhtä trooppia tarkastellessaan tulee havaitsemaan myös ne kolme muuta. Se millä tavalla jotain ilmiötä kuvataan, auttaa selvittämään taustalla olevaa ”totuutta”. Kuvaamisen tapa ilmentää ilmiön eri tasoja, joten totuuksia tai epätotuuksiakin voi olla useita. Burke toteaa, että metaforalla voidaan korvata perspektiiviä, metonymialla pelkistämistä, synekdokeella esittämistä ja ironialla väittelyä eli kääntää asia pääläelleen. (Burke 1945, 503 – 504.)

Metafora on vertauksesta kehittynyt kielikuva. Metafora luonnehtii, antaa tietoa ja värittää, sen avulla jotakin voidaan ilmaista jonkin toisen asian termein. Lakoff ja Johnson (1980) ovat todenneet, että metaforat yhdistävät järkevää päättelyä mielikuvitukseen eli ryhmittelyä ja luokittelua yhden asian hahmottamiseen toisen avulla (Kuusisto 1994, 30). Puhutaan tämän tuollaisuudesta tai tuon tällaisuudesta. A:ta voidaan kuvata B:n kannalta, siis B:tä käytetään perspektiivinä A:lle. Metafora tuo ilmi puhujan näkökulman asiaan. Esimerkkinä tästä on pöydällä puolillaan oleva lasi: onko se puolitäysi vai puolityhjä? Käytetty ilmaus antaa perspektiivin eli näkökulman tässä tapauksessa puhujan elämänsentteeseen. Metafora vaatii ristiriitaa, sillä nähdäkseen jotain jonakin termi pitää viedä alueelta toiselle eivätkä alueet ole koskaan identtiset. (Burke 1945, 503.) Burke käsittää metaforan siis näkökulman paljastajaksi. Metaforateorian mukaan metaforat ovat ihmisen ainoa keino ymmärtää abstrakteja käsitteitä. Metaforat ovat siten olennainen osa arki ajattelua. Ne vaikuttavat siihen, miten ympäröivää maailmaa havainnoidaan ja miten siitä puhutaan. Samalla ne vaikuttavat siihen, miten ihmiset toimivat ja tekevät päätöksiä. (Nikanne 1992,

64; Helasvuo 1992, 314.) Perelmanin mukaan metaforille on ominaista selkeyden puuttuminen (Perelman 1986, 53). Tämän huomaa etsiessään metaforan määritelmää. Metaforan keskeisin kriteeri on se, että se yhdistää kahta eri käsitteistykseen alaa. Metafora yhdistää lähde- ja kohdealueen keskenään yhteensopimattomat semanttiset rakenteet yhdeksi yhtenäiseksi monimutkaiseksi käsitteistykseksi. Metaforakäsitys on laaja ja ongelmaksi nousee se, että metafora uhkaa menettää merkityksensä, jos lähes kaikki on tulkittava metaforaksi. (Onikki 1992, 35 – 36.)

”Sellainen teoria, joka avaa kaikki lukot, ei ole avain vaan tiirikka.”¹¹

Metonymia on sanakirjan mukaan nimenvaihdos tai kuvailmaus, jossa sana on korvattu toisella läheisesti liittyvällä sanalla. Puhutaan esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta tai sopeuttamisesta, eli käytetty sana paljastaa taas näkökulman kuten metaforassakin. Metonymialla rikastutetaan kieltä ja sitä käytetään usein dramatisointiin; tällöin saadaan sanoma paremmin perille. Metonymialla ilmaistaan usein jotain aineetonta tai ei-todellista aineellisen tai todellisen termin. Puhutaan esimerkiksi sydäimestä eikä tunteista. Metonymia on runollisen realismin väline. Kun tekstistä karsitaan kielellistä rönsyilyä ja pelkistetään asioita, silloin lähestytään tieteellistä realismia. (Burke 1945, 506 - 507, 509.) Metonymia ja metafora ovat trooppeina lähisukua keskenään. Metonymia palvelee osin samoja tehtäviä kuin metafora eli yksi käsite ymmärretään toisen kautta, mutta metonymia fokusoii tarkemmin kohteensa tiettyihin puoliin. Metonymia eroaa metaforasta ensi sijassa siinä, että se koskee yhden käsitteistykseen alan sisäisiä suhteita, kun taas metafora kytkee yhteen kahta eri käsitteistykseen alaa. (Onikki 1992, 40.)

Synekdokee on ilmaisu, jossa kahden toisiinsa liittyvän ilmiön jokin piirre edustaa koko ilmiötä: osa kokonaisuutta tai kokonaisuus osaa, merkki tarkoitusta, syy vaikutusta tai vaikutus syytä. Synekdokeet ovat kaksisuuntaisia, niitä voidaan tarkastella laadusta määrään tai toisinpäin. Kulovaara esittää synekdokee-esimerkkinä sanonnan: ”Ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki.” Ketju on kokonaisuus, joka koostuu lenkeistä, joiden laatua voidaan verrata keskenään. (Kulovaara 2007, 76.) Burke katsoo jopa kaikkien poliittisen edustuksellisuuden teorioiden olevan synekdokeita. Taiteessakin toteutuu merkki edustaa tarkoitusta - synekdokee; taiteilija muokkaa mielessään olevan idean materiaaliseksi teokseksi, jotta yleisö voi taas muuttaa teoksen tarkoitetuksi ideaksi. (Burke 1945, 507 – 511.)

¹¹ Matti Kuusen käyttämä metafora (Onikki 1992, 55)

Viimeinen Burken troopeista on **ironia**, joka poikkeaa hieman muista. Ironialla pyritään kääntämään asia päinvastaiseksi. Summa katsoo ironian olevan Burken perustroopeissa synekdokeen vastinpari. Ironisella ilmauksella näkökulman edustavuus kielletään kyseenalaistamalla se ja tuomalla kuvaan täysin vastakkaisen näkökulman mahdollisuus. (Summa 1945, 55.) Arkipuheessa ironinen huomautus tarkoittaa yleensä täsmälleen päin vastaista, puhujan äänensävyistä tms. tulee tehdä oikea tulkinta. Ironia perustuu tunteeseen perustavanlaisesta sukulaisuudesta vihollisen kanssa, ei seistä vihollisen ulkopuolella vaan vihollinen on meissä. Ironinen huomautus kätkee puhujan oman itsen sisälleen eli se koskee myös puhujaa. (Burke 1945, 514 – 516.)

Tutkimusaineistossani on presidentti Halosen haastattelu:

” (...) Olemme olleet pitkään mukana ja meillä on paljon tässä mielessä kunniakasta historiaa. Mutta kyllä tietysti on niin, että kaikki haluavat tehdä myös tulevaisuutta tänä päivänä. Sen vuoksi sitten kun ollaan kotona, niin sitten mietitään, mitä kannattaa sijoittaa 5 miljoonan porukasta. (...)”¹²

Tulkitsen presidentin ironisesti mieltävän suomalaisten panostamista olympiakisoissa menestymiseen suhteessa saatuihin hyötyihin. Presidentti samaistuu itsekin ”5 miljoonan porukkaan”, mutta kyseenalaistaa hieman rahoituksen suuruutta ja menestymisen halun arvostamista. Tiedostamattomana motiivina näen sen, että presidentti ei halua menestystä hinnalla millä hyvänsä, koska se ei ole taattua.

Käytän tutkimuksessani Kenneth Burken retorista analyysia siten, että pyrin puhujien sanavalintojen takaa paljastamaan ”totuuden” eli retorisen tekijän identifikaation tiettyyn ryhmään; tutkimusnäkökulmassani suomalaisuuteen. Käytän pieneltä osin hyväkseni myös trooppeja analyysissani.

4.3 Yleisösuhteen merkityksen korostaja Perelman

Puolalaissyntyinen Chaïm Perelman (1912 - 1984) työskenteli Brysselin yliopiston filosofian laitoksella koko ikänsä. Hän kirjoitti argumentaatioon liittyvän pääteoksensa *Traité de l'argumentation - La nouvelle rhétorique* (*The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*) yhdessä Lucie Olbrechts-Tytecan kanssa vuonna 1958. Teosta pidetään modernin argumentaatiotutkimuksen käynnistäjänä ja Perelmanin suurimpana ansiona katsotaan olevan retoriikan pelkkään kaunopuheisuuteen rajoittuvan merkityksen kumoaminen ja retoriikan palauttaminen takaisin klassiseen yhteyteensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi.

¹² Ylen olympiastudio Ateenassa 2004

Vuonna 1977 Perelman julkaisi kirjan *L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation* (suom. *Retoriikan valtakunta*), jossa hän jatkoi retoriikkäkäsityksensä esittelyä. Käytän tätä teosta lähteenäni. Perelmanin tutkimusotteen tavoitteena pidetään kattavan teorian esittämistä argumentoivan tekstin tai puheen analysoimiseksi ja sen pätevyyden arvioimiseksi. Perelman katsoo, että yhteisymmärrys arvoista syntyy argumentoinnin (väitteiden, vasta- väitteiden ja niiden perustelemisen) kautta eli argumentointi tähtää yhteisymmärryksen saavuttamiseen. Christian Plant on esittänyt Perelmanin retoriikkäkäsitykseen kohdistuvaa kritiikkiä, koska käsityksessä oletetaan, että kaikissa retorisisissa tilanteissa konsensukseen päätyvä rationaalinen argumentointi on mahdollista. (Summa 1998, 52, 63 – 64, 73.)

Perelman määrittelee retoriikan alueen laajana. Hänen mukaansa retoriikkaan kuuluu kaikki viestintä, joka pyrkii joko vaikuttamaan henkilöihin tai suuntaamaan ajattelua tai herättämään tunteita tai tynnyttämään niitä tai ohjaamaan toimintaa. Retoriikan ominta aluetta ovat arvoihin liittyvät kysymykset, sillä arvoihinhan ei voi liittää tarkkoja laskelmia ja niihin liittyy usein oikeudenmukaisuuteen kytkeytyvää hyvän ja pahan erottelua. Perelman pitää Aristotelesta ensimmäisenä argumentaatioteorian kehittäjänä, koska jo hän tutki dialektista päättelyä. Aristoteleen mukaan päättelyä voidaan pitää dialektisena, kun sen premisseinä on yleisesti hyväksytyjä mielipiteitä. Dialektisessa päättelyssä haetaan yleisesti tunnustettuun nojaten hyväksyntää kiistanalaisille väitteille eli pyritään suostuttelemaan ja vakuuttamaan kuuntelijoita. Dialektiset päätelmät muodostuvat perusteluista eli argumenteista, joilla tähdätään tietyn kiistanalaisen väitteen hyväksymiseen tai hylkäämiseen. Argumentaatio edellyttää aina tiettyä kohtaamista ja yhteisymmärrystä, joten yhteiskunnalla on oma roolinsa joko edistäjänä tai ehkäisijänä retorisisissa kamppailuissa. Dialektinen päätely ei ole yleispätevää, vaan sen arvo riippuu aina sen vaikutuksesta jonkun ajatteluun. Argumentaatiolla ei myöskään tavoitella vain älyllistä hyväksyntää, varsin usein tähtäimessä on toiminta tai ainakin toiminta-alttiuden luominen. (Perelman 1986, 180 – 181, 7 – 8, 11, 18 – 19.) Perelmanin retoriikassa argumentaation muoto ja sisältö ovat toisiinsa limittyviä päättelyn ja vakuuttamisen elementtejä. Esimerkiksi kielikuvat käsitetään vakuuttamisen keinoiksi samalla, kun ne ovat argumentin sisällöllisiä osatekijöitä. (Summa 1998, 65.)

Argumentointi on taitolaji. Jos jonkun väitteen puolesta pitää argumentoida, jo se vihjaa, että väite ei ole itsestään selvä ja että se ei välttämättä vakuuta kaikkia. Argumentoinnissa on aina kyse todennäköisyyksistä, ja koska argumenttien määrä on periaatteessa rajaton, on

puhujan tehtävä valintoja. Valintoja tehdessään puhuja joutuu miettimään argumenttinsa painoa, siis sen tehokkuutta ja pätevyyttä. Yleisösuhte on avainsana. Yleisön lähtökohtaoletusten oikea valinta ja niiden pysyvyys, väitteen läheisyys yleisölle, mahdolliset vasta- väitteet ja kiistäminen tavat vaikuttavat argumentin painoon. Puhuja vaikuttaa yleisöön parhaiten, jos hän onnistuu liittämään esittämänsä argumentit selkeästi toisiinsa ja välttämään epäjohdonmukaisuudet. Universaaliyleisöllä Perelman tarkoittaa kaikkia ja erityisyleisöstä puhuessaan yleisöllä on Perelmanin mukaan jokin tiedetty asiantuntevuus käsiteltävässä asiassa. (Perelman 1986, 16, 156 – 157, 159.)

Aristoteles jaotteli puheen vakuuttavuuteen vaikuttavat syyt 1) puhujan luonteeseen (ethos), 2) puhujan ilmaisuun ja kuulijoihin vetoamiseen (pathos) sekä 3) loogisiin argumentteihin (logos). Kuusiston mukaan sama jako on löydettävissä Perelmaniltakin, joskin hie man eri tavoin ilmaistuna. Ethokseen kuuluu puhuja kaikkine puolineen, pathokseen puhujan ja yleisön oletamat esisopimukset ja logokseen argumentointitekniikat, joihin Perelman on erityisesti perehtynyt. (Kuusisto 1994, 24.) Seuraan tätä jaottelua Perelmanin argumentaatioteorian esittelyssä.

4.3.1 Ethos eli puhujan liittyvät seikat

Puhuja on kaiken retoriikan lähtökohta. Puhujan luonne, esiintyminen, esittäytyminen tekstissä, tarkoituksien ja aseman selventäminen sekä suhte yleisöön kuuluvat ethokseen (Kuusisto 1994, 24). Kaikki puhujan liittyvät seikat ovat argumentaatiossa huomionarvoisia, mutta yleisön huomioiminen on tärkein. Argumentaatiossa ei ole kyse totuuksista vaan todennäköisyyksistä, ei ole kyse objektiivisuudesta eikä subjektiivisuudesta vaan kyse on yleisöstä. Yleisön merkityksen korostaminen on Perelmanin retoriikkanäkemyksen keskeinen teema. Puhujan tulee suhteuttaa argumentointinsa yleisöönsä. (Summa 1998 67 – 68.) Palonen (1992) on todennut, että retoriikassa ja argumentoinnissa on kyse kamppailusta puhujan ja yleisön välillä (Kuusisto 1994, 22). Puhuja pitää yleisönään kaikkia niitä, joihin hän haluaa vaikuttaa argumentaatiollaan. Kysymys on yleisön vakuuttamisesta ja suostutuksesta. Puhuja pyrkii vakuuttamaan universaaliyleisön eli kaikki mahdolliset kuulijat. Toisaalta puhuessaan rajatulle kuulijajoukolle eli erityisyleisölle puhuja pyrkii suostuttelemaan. (Perelman 1986, 21, 25.) Yleisön merkitystä on korostanut myös Riikka Kuusisto: ”Retori arvioi asemansa, valitsee sanansa ja tyylinsä sekä määrittelee tavoitteensa yleisönsä mukaan. Jo argumentointiin ryhtyminen osoittaa, että yleisön suostumuksen saami-

nen on retorille tärkeää: hän ei argumentois, jos hän voisi vain kärkeä.” (Kuusisto 1998, 275).

Käytän tätä ethos-osiota Perelmanin retoriikkateoriasta tutkimuksessani. Aineistoni analyysissä tarkastelen valitsemieni puhujien esiintymistä kokonaisuutena. Pysin käytettyjen sanavalintojen avulla selventämään kohdeyleisön ja sen, minä puhuja arvelee yleisön pitävän häntä eli missä ominaisuudessa hän puhuu. Esimerkiksi verbin pääluokka kertoo siitä, samastuuko puhuja yleisöönsä vai ei. Erillisessä luvussa (5.5.) havainnoin puhujan muuta esiintymistä ja teen puhujasta subjektiivisen analyysin puhetilanteessa.

4.3.2 Pathos eli puhujan oletukset

Argumentoinnin lähtökohdilla tarkoitetaan puhujan julkilausumattomia oletuksia niistä yleisistä perusteista, joilla kyseistä yleisöä kannattaa lähestyä. Ne ovat eräänlaisia esisopimuksia, joita ei oleteta kyseenalaistettavan argumentoinnin edessä. (Summa 1998, 70.) Esisopimuksin määritellyt asiat voidaan jättää väittelyn ulkopuolelle (Kuusisto 1994, 24). Kun puhuja valitsee niitä lähtökohtia, joiden hän arvioi olevan yleisöä yhdistäviä tekijöitä, hän voi erottaa todellisuutta koskevat tekijät eli tosiseikat, totuudet ja otaksumat sekä suotavuutta koskevat tekijät eli arvot, hierarkiat ja päättelysäännöt. Juuri arvot ovat retoriikan ominta aluetta. Arvojen asema on erityinen, sillä todellisuudessa arvot hyväksytään universaaleina vain silloin, kun niitä ei ole määriteltä. Esityksen lähtökohdiksi voi siis valita vain väitteitä, jotka yleisö hyväksyy. Tämä tarkoittaa, että puhuja on jo tehnyt merkittäviä valintoja. Esityksen perustaksi valitut lähtökohdat tulevat voimakkaammin näkyviin ja ihmisten tietoisuuteen, joten ne ovat läsnä esityksessä eikä niitä voi jättää huomiotta. (Perelman 1986, 30 – 31, 34 – 36, 28, 41 – 43.) Kuusisto on tiivistänyt saman: *”Jokainen yleisö hyväksyy ennakolta tietyt asiat, ja puhujan tehtävä on arvioida, millaiset tavat, arvot ja uskomukset kunkin yleisön asenteita ja valintoja ohjaavat. Yhteisymmärrys esisopimuksista toimii varsinaisen argumentoinnin perustana; ilman sitä ei retorin yleisölle esittämä pääteesi voi tulla hyväksytyksi.*” (Kuusisto 1998, 277.)

Esisopimusten analysointiin en kiinnitä huomiota tutkimuksessani. Niitä voi löytää puheesta, mutta yleensä niihin ei ole tarkoituskaan kiinnittää huomiota. Puhuja voi aloittaa esimerkiksi *”kuten me kaikki tiedämme...”,* jolloin esitys jatkuu tosiasian tai totuuden kaltaisena. On hyvä muistaa, että yleispäteviä esisopimuksia ei ole olemassa. Usein esisopimukset koskevat toivottavaa asioiden tilaa, jolloin ne perustuvat arvoihin ja arvohierarkioihin,

jotka taasen ovat yleisesti hyväksytyjä niin kauan kuin ne ovat tarkemmin määrittelemättömiä.

4.3.3 Logos eli argumentit

Kolmas retoriseen tilanteeseen liittyvä elementti on logos eli itse argumentit ja niiden esittämisen tekniikat. En kiinnitä huomiota argumentointitekniikoihin tutkimuksessani, mutta esittelen ne kuitenkin lyhyesti. Argumentoinnin vakuuttavuus syntyy osuvasta argumentointitekniikasta. Tosin loogisen päättelyn ketjua ei pysty arkikielessä jäljittämään, sillä väitteiden uskottavuuden rakentumista premissien ja johtopäätösten välisenä päättelynä ei pysty erottamaan. (Summa 1998, 71.) Perelmanin argumentaatioanalyysissä argumentointitekniikat jaotellaan sidosmuotoisiin eli assosiatiivisiin ja erottelumuotoisiin eli dissosiatiivisiin. Sidosmuotoiset argumentit pyrkivät siirtämään premissejä koskevan hyväksynnän koskemaan myös johtopäätöksiä ja erottelumuotoiset argumentit pyrkivät erottamaan tekijöitä, jotka kieli tai vakiintunut perinne sitoo yhteen. Sidosmuotoisia argumentaatiotekniikoita on kolme: 1) kvasiloogiset argumentit, 2) todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit ja 3) todellisuuden rakennetta määrittävät argumentit. Erottelumuotoisia argumentointitekniikoita on vain yksi. (Perelman 1986, 58.)

Kvasilooginen argumentti pyrkii sulkemaan pois vaihtoehtoiset tulkinnat. Se rinnastetaan loogiseen tai matemaattiseen ajatteluun ja se näyttää johdonmukaiselta päätelmältä. Vetoaminen epäloogisuuteen on kvasilooginen argumentti. Yksittäistapauksella pyritään osoittamaan kvasilooginen argumentti epäpäteväksi. Kvasiloogisen argumentin perustelu ei ole pätevä tai virheellinen todistus vaan vahvempi tai heikompi argumentti, jota voidaan tarvittaessa vahvistaa muunlaisilla argumenteilla. Kvasiloogisia argumentointitekniikoita ovat ristiriita ja yhteensopimattomuus, samuus, määritelmät, analyysi, tautologia, vastavuoroisuus ja oikeudenmukaisuus, transitiivisuus, sisältyminen, jakaminen, mitat, painot ja todennäköisyys. Kvasiloogiset argumentit yksinään riittävät harvoin kuulijoiden vakuuttamiseen, koska ongelman palauttaminen osatekijöihinsä on hankalaa. Tästä syystä niitä on täydennettävä todellisuuden rakenteeseen nojaavilla argumenteilla. (Perelman, 1986, 62 – 64, 70, 76, 81 – 82, 84 – 92.)

Todellisuuden rakenteeseen nojaavien argumenttien avulla jokin yleisesti hyväksyty ja olemassa oleva ilmiö halutaan siirtää toiseen ilmiöön. Argumenttien lähtökohtana ovat todellisuuden eri osien väliset suhteet. Peräkkäisyysiteisessä argumentissa suhteutetaan

toisiinsa saman tason ilmiöitä, yleensä syitä ja seurauksia. Rinnakkaisuussiteisiin perustuva argumentaatio taas nojaa eritasoisiin tekijöihin, kuten henkilöön ja hänen tekoihinsa. Auktoriteetti on tästä esimerkki, mutta on muistettava, että auktoriteettiin perustuvalla argumentilla on merkitystä vain, jos sitä ei voi todistaa epätodeksi. Todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja ovat myös symboliset siteet, kaksoishierarkiat ja järjestyserot. (Perelman 1986, 93 – 96, 108 – 109, 114 – 115.)

Todellisuuden rakennetta luovilla argumenteilla annetusta tilanteesta tehdään ennakkotapaus, malli tai yleinen sääntö, johon voidaan nojata. Havainnollistaminen on luonteenomaista näille argumenteille. Pyritään sekä yleistyksestä yksittäistapauksiin ja toisin päin. Todellisuuden rakennetta luovia argumentointitekniikoita ovat esimerkit, mallit, antimallit, analogiat ja metaforat. Analogioilla todetaan kahden suhteen samankaltaisuutta, tuntematonta selitetään tutummalla. Analogioiden käytössä korostetaan aina ilmiön jotain puolta ja jätetään samalla jotain varjoon, mikä on hyvä muistaa. Metafora on yleinen todellisuuden rakennetta luova argumentti. Perelmanin mukaan metafora on vain teeman ja perustan sulautumisen tuloksena syntynyt tiivistynyt analogia. Samaa metaforaa voidaan käyttää monella tavalla, jotka korostavat sen eri puolia ja johtavat erilaisiin johtopäätöksiin. Esimerkkinä tästä on metodin kuvaaminen tienä; kaikki tiet ovat erilaisia ja jokainen tutkija kulkee omaa tietään omalla tavallaan. (Perelman 1986, 120 – 122, 129, 131, 135 – 138.)

Perelmanin argumentointitekniikoiden **erottelumuotoinen** tekniikka on neljäs toimintamalli, jota puhuja voi käyttää yrittäessään vakuuttaa kuulijat argumentin pätevyydestä. Tarkasteltavasta ilmiöstä pyritään erottamaan sen näennäinen ja todellinen puoli vastakkainasettelun avulla (Summa 1998, 71). On kyse siitä, mistä ei ole kyse. Erottelussa pyritään erottamaan yhteenkuuluvia asioita, esimerkiksi teoriaa ja käytäntöä toisistaan. (Perelman 1986, 150.)

5. VALTIOJOHDON SUOMALAISUUSPUHE 1992 – 2008

5.1 Koiviston ajan olympiadiit

Albertvillen talviolympiakisat 8. – 23.2.1992

Albertvillen kisat olivat ensimmäiset olympiakisat, joissa tv-yleisölle tarjottiin suorissa tv-lähetyksissä sirkushuvien lisäksi leipää eli varsinaisten kisatapah-
tumiin ohella urheilijahaastatteluja, valmentajien ja joukkueenjohdon ana-
lyyseyä sekä kisastudiosta että kilpailupaikoilta. Suomessa oli presidenttinä Mauno Koivis-
to, pääministerinä Esko Aho ja urheiluasioista vastaavana kulttuuriministerinä Tytti Iso-
hookana-Asunmaa. Suomi oli kisojen kahdeksanneksi paras maa, mitalitilillä 3 – 1 – 3.

Pääministeri Aho vieraili Ylen kisalähetyksen haastateltavana ampumahiihtostadionilla. Toimittaja kysyy urheilun merkityksestä Suomen kansainväliselle imagolle.

”Kyllä se on tärkeä asia maan yleisen kuvan kannalta. Ja uskon, että tässä tilanteessa se on myös tärkeä suomalaisten itsensä kannalta, että me olemme olympialaisissa menestyneitä.”¹³

Pääministerin vastauksessa heijastuu ajankuva. Hän puhuu ”tästä tilanteesta”, jolla hän tarkoittaa Suomen neuvotteluja Euroopan Unionin jäsenyydestä. Pääministeri identifioi itsensä olympialaisissa menestyneeksi suomalaiseksi, mutta saman lauseen alussa taas pitää itsensä ulkopuolisena puhuessaan pelkistä suomalaisista ilman me-muotoa. Pääministerin vastauksessa on siis kaksijakoinen luonne. Hän puhuu myös hyvin poliittikkomaisesti kohdistamatta mitenkään erityisesti puhettaan lähetystä seuraavalle penkkiurheiluyleisölle, vaan oikeastaan hän käyttää julkisuutta hyväkseen lobbaamalla Suomen EU-jäsenyyden puolesta, joten hänen puheensa suuntaus on koko Suomen kansalle.

Pääministerin haastattelun lopussa toimittaja kysyy tähänastisesta suomalaismenestyksestä.

”Kyllä se on yllättänyt eli mielestäni positiivisia yllätyksiä on paljon enemmän kuin takaiskuja. Kokonaisuudessaan voi sanoa suomalaiset voivat olla hyvin tyytyväisiä suorituksiinsa.”¹⁴

Suomalaisen identiteetin kannalta tässä on havaittavissa stigmatisointia. Menestys on ollutkin odotettua parempaa eli suomalaisen itsetunnon perusmetsäläisyys / alempiarvoisuus – käsitykset kuultavat pääministerin vastauksen alta. Lisäksi pääministeri lisää ”kokonaisuudessaan” sanan vastaukseensa, joten perusvire vastauksessa on stigmatisoitu ”aika huo-

¹³ Ylen olympiastudio Albertvillessä 1992

¹⁴ Ylen olympiastudio Albertvillessä 1992

nosti on kuitenkin mennyt useilta”. Toisaalta pääministerin haastattelu päättyy mielestäni aika suomalaisesti, sillä hän lyö toimittajan kanssa vetoa alkamassa olevan ampumahiihtokilpailun tuloksesta.

Presidentti Koivisto seurasi kisoja kotimaassa. Ylen tv-arkistossa ainoa olympiakisoihin liittyvä kuvamateriaali presidentti Koivistosta oli tv-uutisten juttu, jossa presidentti seurasi hdtv-tekniikalla tuotetun kisasignaalin katselua Pasilan tv- ja radiokeskuksessa. Kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaasta. ei ollut myöskään talviolympiakisoihin liittyvää materiaalia.

Barcelonan olympiakisat 25.7. – 9.8.1992

Kuuma olympiakesä Espanjan taivaan alla, Yhdysvaltojen Dream Team osallistui koripallon olympiaturnaukseen ensimmäisen kerran. Suomen valtiollinen tilanne ei ollut talvesta muuttunut, joten valtiojohdon toimijoiden kolmikko oli sama. Suomi oli 29. mitalitilastossa, mitaleita tuli 1 – 2 – 2.

Yleisradion arkistosta ei löytynyt valtiojohdon haastatteluja Barcelonan olympiakisojen tiimoilta. Kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaa oli paikalla Espanjassa, mutta ainoassa kuvavälähdyksessä hän jutteli suomalaisten keihäsmiesten kanssa katukahvilassa. Myös muu materiaali oli olematonta.

Vuosi 1992 oli Ylen olympialähetysten merkkipuosi, koska lähetykset toteutettiin ensimmäisen kerran uudella olympialähetysvirta-ajattelulla. Kisalähetysformaatin uutuus näkyi siinä, että valtiojohto ei vielä osannut käyttää hyväkseen tätä kautta saatavaa medianäkyvyyttä.

Lillehammerin talviolympiakisat 12. – 27.2.1994

Olympiakisojen sykliä muutettiin siten, etteivät kesä- ja talvikisat osu enää samalle vuodelle, joten seuraavat talviolympiakisat olivat jo kahden vuoden kuluttua naapurimaassamme Norjassa. Nämä kisat on jälkeinpäin valittu parhaimmiksi olympiakisoiksi sekä kilpailullisesti että järjestelyllisesti, tosin aina voi kysyä, kenen arvoilla kisoja arvotettiin. Suomessa oli pidetty historialliset presidentinvaalit, jossa ensimmäisen kerran presidentti valittiin suoralla kansanvaalilla. Presidentti Martti Ahtisaari oli voittanut vaalin 6.2.1994, mutta hän otti viran vastaan vasta 1.3.1994, joten

samat kolme valtiojohdon toimijaa (Koivisto, Aho, Isohookana-Asunmaa) hoitivat vielä tehtäviään talviolympiakisojen aikana. Suomi oli mitalitilaston 16. ja ensimmäisen kerran talviolympiakisojen historiassa Suomi ei saanut kultamitalia, mitaleja tuli 0 – 1 – 5.

Lillehammerin talviolympiakisoista en löytänyt teemaan liittyvää valtiojohdon haastattelumateriaalia Yleisradion arkistosta. Presidentti Koivisto oli kuitenkin paikanpäällä Norjassa. Presidentistä oli tehty juttu, jossa hän oli illallisella Pohjoismaiden kuninkaallisten kanssa ja lähti sitten seuraavana aamuna hiihtolenkille, mutta virallista haastattelua hänen kanssaan ei tehty. Toisaalta Ylen kisastudio oli kustannusten takia Helsingin Pasilassa, joten muun valtiojohdon saaminen studioon olisi ollut helpohkoa, jos heillä olisi ollut siihen halua ja aikaa ja jos toimituksellisesti niin olisi haluttu.

Presidentti Koiviston aika oli Yleisradion olympiakisalähetyksissä vielä näkymättömyyden aikaa kaikkien valtiojohdon toimijoiden osalta. Uusien medianäkyvyysmuotojen käyttöön ottaminen ei käy hetkessä ja toisaalta valtiojohto ei ollut vielä tajunnut, että sen osallistuminen julkisesti suomalaisurheilijoiden kannustamiseen lujittaa suomalaisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta kansalaisten kesken. Presidentti Koivisto piti myös etäisyyttä mediaan, mikä tapa saattoi vaikuttaa myös muiden toimijoiden mediakäyttämiseen. Myös valtiojohdon toimijoiden omien olympiaurheiluun liittyvien puheiden löytäminen osoittautui ongelmalliseksi. Valtiolla ei vielä ollut järjestelmää urheilijoiden palkitsemiseksi ja ainoa tukimuoto oli valtion urheilulle osoittamat rahat, joita koordinoitiin olympiakomitean kautta. Tutkimukseni kannalta nämä presidentti Koiviston olympiadiat ovat tuloksiltaan mitättömiä, mutta toisaalta tämän osion jättäminen tutkimukseeni osoittaa sitä, kuinka valtiojohdon kiinnostus olympialähetyksissä esiintymiseen ja muutenkin olympiaurheiluun lisääntyy olympiadi olympiadi.

5.2 Ahtisaaren ajan olympiadiat

Atlantan olympiakisat 19.7. – 4.8.1996

Nämä olivat juhlakisat, olympiakisat täyttivät 100 vuotta. Aikanaan näiden kisojen myöntäminen Yhdysvaltoihin aiheutti isohkon skandaalin, koska yleisen käsityksen mukaan 100-vuotiskisat olisi pitänyt viedä takaisin juurilleen eli Ateenaan, Kreikkaan. Atlantan olympiakisoista on jäänyt historiaan kisajärjestelyjen ontuminen, joten päätössanoissaan ei Kansainvälisen Olympiakomitean silloinen puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch todennutkaan, että ”Best games ever” kuten tapana oli ollut. Suomessa oli

presidenttinä Martti Ahtisaari, pääministerinä Paavo Lipponen ja kulttuuriministerinä Claes Andersson. Suomi oli 40. mitalitilastossa, mitaleja tuli 1 – 2 – 1.

Presidentti Ahtisaari pysytteli kotimaassa, mutta hän reagoi Suomen ensimmäiseen olympiamitaliin¹⁵ sähköellä, joka luettiin Ylen Aamulla Atlantaan – olympialähetysessä.

”Parhaat onnittelet hopeamitalistille. Jos hopea oli Teille tappio, oli se samalla voitto Suomen olympiajoukkueelle. Mitaliputken pää on auki ja suunta muulle joukkueelle näytetty. Tasavallan presidentti.”¹⁶

Burken identifikaation näkökulmasta presidentti pysyttelee ulkopuolisena. Hän samastaa voittoisan urheilijan ja muut joukkueen urheilijat, mutta ilmauksesta huokuu suomalaisuuden ulkopuolisuus, hän ei käytä yhteisyyttä luovaa me-muotoa. Suomalaiset urheilukansana janoavat menestystä ja mitaleja, mutta presidentti ei kaada näitä paineita kisajoukkueen niskaan suorasanaisesti, vaan hän käyttää verbiä ”näyttää”. Ilmaus ”suunta on näytetty” on metaforinen ja siitä voi kuitenkin päätellä presidentin lausumattoman toiveen lisämenestyksestä kisakamppailuissa, mikä lienee myös ei-niin-piiloteltu motiivi. Presidentin sähkö on osoitettu henkilökohtaisesti hopeamitalistille, mutta sen sävy ei ole kovin henkilökohtainen, vaan presidentti on oivaltanut sähköen menevän kollektiiviseen käsittelyyn ja muotoillut tervehdyksensä neutraaliksi. Perelmanilainen tulkintani sähköen yleisökäsityksestä on koko Suomen olympiajoukkue, jolle presidentti puhuu Suomen kansan edustajana.

Pääministeri Lipponen vieraili myös Ylen kisastudiossa. Toimittaja tiedustelee aluksi matkan tarkoitusta, onko se urheilua vai politiikkaa? Haastattelun loppupuolella kysytään pääministerin jatko-ohjelmasta.

”Sekä että. Pääasia on tietysti olla täällä kannustamassa suomalaisia urheilijoita ja Suomen koko joukkuetta tukemassa. (...) Tietenkin sinne [Asellin mitalikahvitilaisuus - ES] täytyy mennä, se sopii hyvin ohjelmaan. (...) Suomalaiset urheilijat ovat taistelleet ja tehneet parhaansa. Täällä on ollut jonkin verran vastoinkäymisiä. Sen takia olen erittäin iloinen siitä, että paini sai mitalin, sillä mielestäni suomalaiset painijat olivat parempia kuin mitä tuomarit osasivat päättää.”¹⁷

Pääministeri sanoo selvästi suomalaisurheilijoiden kannustamisen olevan tärkeää, mitalikahvitilaisuuksia myöten. Suomalaisen identiteetin sankaruus korostuu puheessa, vastoinkäymisistä huolimatta suomalainen on tehnyt parhaansa. Burken identifioinnin näkökul-

¹⁵ painija Marko Asell

¹⁶ Ylen Aamulla Atlantaan olympiastudio 1996

¹⁷ Ylen olympiastudio Atlantassa 1996

masta pääministeri on selvästi suomalainen, hän asettuu suomalaisurheilijan puolelle ”epäreilua” tuomaristoa vastaan. Perelmanin yleisökäsityksen mukaan voi todeta, että pääministeri Lipponen puhuu suomalaiselle penkkiurheiluyleisölle ja siksi käyttää ”suomalaisen puolella olo” - ilmauksia. Hän jopa päättää haastattelun kansallistunnetta nostattavaan ”nyt taistellaan” ilmaukseen.

Kulttuuriministeri Anderssonia haastateltiin Ylen kisastudion teknisessä tilassa. Toimittaja oli laskenut valmennusrahojen ja osallistuvien urheilijoiden suhdetta.

”No tietysti noinkin voi laskea. Tässä mutta katsoisin, että Suomella on osallistujia, urheilijoita melkein kaikissa lajeissa. Sillä on oma merkityksensä, että me ollaan mukana kansainvälisessä urheiluyhteistyössä.”¹⁸

Suomalaisten osallistuminen kansainväliseen urheiluyhteistyöhön on ministerin perusteluna mielestäni yksi suomalaiseen identiteettiin liitettävistä teemoista. Osallistuminen ja näkyminen kansainvälisessä urheilumaailmassa ovat katsottavissa hyviksi suomalaisuuden rakennusaineiksi, mikä lienee piilotettuna motiivina ministerin vastauksessa. Symboleja ei mainita, mutta stereotyyppitykseen liittyvän työn ja sen arvostuksen liitän ministerin vastaukseen. Ministeri Anderssonin puhetapa on kaverillinen. Ministeri tuntuu ottavan haastattelun hyvin rennosti, mikä ehkä johtuu epämuodollisesta haastattelutilasta. Hän ei myöskään identifioitu retoriikassaan selvästi suomalaiseksi, vaikka me-muoto puheeseen lipsahtaa kansainvälisyydestä ja naapurimaista puhuttaessa. Ministerin puheesta saa vaikutelman, että ulkomailla hän on suomalainen, mutta suomalaisten kesken identifioituminen suomalaiseksi on heikompaa.

Atlantan olympiakisoissa olivat valtiojohdon toimijat jo huomanneet kislähetöyksissä esiintymisen media-arvon ja merkityksen suomalaisen yhteisyyden kokemiselle. Niinpä pääministeri ja kulttuuriministeri kävivät kisastudiossa muiden kiireidensä ohella.

Naganon talviolympiakisat 7. – 22.2.1998

Näiden kisojen pääpuheenaihe oli jääkiekkoilu, sillä ensimmäisen kerran ammattilaisjääkiekkoilijat pystyivät osallistumaan olympiaturnaukseen, mutta kuinkas kävikään; Pohjois-Amerikan joukkueet eivät mahtuneet mitaleille (CZE – RUS – FIN). Suomessa valtakunta makasi mallillaan. Valtiojohdon toimijat olivat kisa-

¹⁸ Ylen olympiastudio Atlantassa 1996

aikana samat kuin kaksi vuotta aiemmin eli Ahtisaari, Lipponen ja Andersson. Olympiakisat sujuivat Suomen joukkueelta hyvin. Sijoitus mitalitilastossa oli 11. (2 – 4 – 6).

Presidentti Ahtisaari oli jo ollut lähes täydet neljä vuotta presidenttinä, mutta vasta nyt hän oli ensimmäisen kerran paikanpäällä olympiakisoissa. Presidentti vieraili Ylen kisastudiossa. Toimittaja mainitsee Suomen edellisen presidentin, presidentti Koiviston kielteisyyden kansallistunnuksien esittämiseen kansainvälisissä kisoissa.

”Ensinnäkin en näe siinä mitään kielteistä, koska tämmöistä myönteistä kansallistuntoa varmaan jokainen kansakunta tarvitsee. Minusta oli esimerkiksi ihan kohtuullista ja hyvän urheiluhengen mukaista, että japanilaiset vihdoinkin ja viimein selvisivät tuossa toisessa mäkilpailussa niin hyvin kuin tekivät. Olisi ollut kovin ikävää, jos isäntämaan edustajat eivät olisi pärjänneet siinäkään. Niin, että en mä näe sitä välttämättä kielteisenä. Jos ajatellaan, mitä tämä urheilu on merkinnyt meille esimerkiksi ja mitä se merkitsee vielä paljon nuoremmille kansakunnille. Kyllä sitä kautta saadaan sellaista tervettä itsetuntoa, korostan sitä sanaa tervettä.”¹⁹

Nyt keskustellaan suomalaisen identiteetin perussymboleista, lipusta ja kansallislaulusta. Presidentti puhuu melko persoonattomasti myönteisestä kansallistunnosta, ihan kuin hän ei aluksi osaisi samastua asiaan. Puheen lopussa hän kuitenkin identifioi itsensä urheiluvaksi suomalaiseksi, jolle urheilu ja sen merkitys on tärkeä osa identiteettiä. Toisaalta presidentti sanoo kaksikin kertaa ”en näe sitä kielteisenä” eli hän pyörittää sanansa negaation kautta myönteiseksi. Mielestäni hän käyttää metonymiaa käänteisenä, yleensä sillä pyritään yksinkertaistamaan asioita, mutta nyt presidentti tuntuu tietoisesti hämäävän kuuntelijaa suhtautumisestaan kansallistunnuksien käyttöön ja kansallistunteen nostatukseen. Puheesta saa sen käsityksen, että presidentti ei ehkä ole ihan suurella sydämellä näiden symbolien käytön kannalla. Presidentti puhuu myös ”terveestä itsetunnosta”, joka on hankittu urheilun avulla. Vastinpari on sairas itsetunto ja ei-urheilu, eli tarkoittaako presidentti, että urheilumenestykseen perustuvan kansallinen itsetunto on sairas? Näin ei voine väittää, mutta sanavalinta paljastaa presidentin motiivin: suomalainen terve itsetunto perustuu urheilumenestykselle ja menestyminen urheilussa on suomalaisen itsetunnon terveenä säilymiselle tärkeää. Piilotettuna motiivina näen presidentin tarkoittavan menestymisen urheiluareenoilla rohkaisevan menestymään myös muilla elämänalueilla. Presidentin yleisökäsitys on rehti ja tasapuolinen urheiluyleisö. Hän puhuu toki suomalaisille, mutta puheessa korostuu urheilun merkitys myös muille kansakunnille. Puhujana presidentti on ulkopuolisen oloinen;

¹⁹ Ylen olympiastudio Naganossa 1998

hän yrittää olla suomalainen, joka on kiinnostunut urheilusta, mutta hänestä jotenkin huo-
kuu aidon kiinnostuksen puute aiheeseen.

Presidentti Ahtisaaren ohjelmaan olympiakisoissa kuului olympiaurheilun seuraamisen lisäksi myös olympialaisiin liittyviä oheisvierailuja. Internetistä löysin muutamia kisavie-
railun yhteydessä pidettyjä puheita, joissa presidentti puhuu suomalaisuudesta. Ensimmäi-
nen puhe on Naganon Suomi-illalta ja toinen on kiitospuhe Suomen joukkueelle Hakuban
Suomi-talossa.

”(...) urheilun olevan olennainen osa suomalaista elintapaa ja kulttuuria. On itsestään selvää, että
talviurheilulla on erikoissija sydämissämme. Voin vakuuttaa Teille, että näiden kahden viikon aika-
na Nagano ja vuoden 1998 talvi-olympialaiset hallitsevat lähes jokaisen suomalaisen kodin olohuo-
netta television ja muiden viestinten välityksellä.”²⁰

”(...) tuottaneet meille suomalaisille lukuisia ylpeyden ja ilon hetkiä kuluneiden puolentoista viikon
aikana!”²¹

Puheissaan presidentti jatkaa kansallisen identiteetin linjoilla ja luokittelee urheilun itses-
tään selvästi kuuluvan suomalaisten perusoikeuksiin; urheilijoilla on oikeus tuntea teke-
vänsä arvostettua työtä ja meillä muilla on oikeus suomalaisina saada onnistumisen tunteita
urheilijoiden suoritusten kautta. Suomalaisuuden symboleja ei presidentin puheista löydy,
mutta puheiden perusvire on sinivalkoinen puhe. Hän puhuu kerrankin me-muodossa, joten
selvästi presidentti identifioituu suomalaiseksi. Presidentti puhuu Suomen joukkueelle ja
sitä lähellä oleville tahoille molemmissa puheissaan. Yleisökäsitys on tällöin rajattu, suo-
malaisista ulkomailla koostuva perelmanilainen erityisyleisö. Presidentin lienee helpompi
identifioitu yhdeksi suomalaiseksi ulkomailla ja puhua me-muodossa kuin puhuessaan per-
soonattomalle tv-yleisölle.

Presidentti Ahtisaaren aikaan kuuluu erikoisteema ”Helsinki 2006” eli Suomi haki jaettua
olympiaisännyyttä, jota presidentti näyttävästi tuki. Heti olympiakisojen jälkeen kotimaas-
sa presidentti tarjosi menestyneille mitalilounaan linnassa ja totesi:

”Suomalaiset antoivat hyvän kuvan itsestään. Tällä myönteisellä vaikutelmalla on tärkeä merkitys,
kun tavoittelemme talviolympiakisoihin Helsinkiin vuodeksi 2006.”²²

²⁰ presidentti Ahtisaaren puhe Suomi-illalla Naganossa helmikuussa 1998

²¹ presidentti Ahtisaaren puhe Suomi-talossa Hakubassa helmikuussa 1998

²² presidentti Ahtisaaren puhe menestyneille olympiajoukkueen jäsenille presidentinlinnassa maaliskuussa
1998

Presidentti käyttää metaforaa ”antaa hyvä kuva itsestään”, josta paljastuu taustalta Suomi-imago ja sen aiheuttamat mielleyhtymät. Suomalaiseen identiteettiin liittyy melko kiinteästi piirre, jonka mukaan suomalaiset ovat erittäin kiinnostuneita muissa herättämästään mielikuvasta. Suomalaisen kuva heijastuu takaisin muista kansallisuuksista ja kuvan esittäminen hyvänä, sellaisena kun itse itsemme haluamme tuntea, on tärkeä, jotta heijastuma vahvistaa identiteettiämme sekä kotona että ulkomailla. Presidentti sitoo myönteisen suomalaisuskuvan vahvaksi vaikuttajaksi kisaisännyspelissä; vahva, voittava suomalainen onnistuu myös järjestelytehtävissä.

Presidentti jatkoi ahkeraa lobbausta kisaisännyyden puolesta. Hän puhui kansainvälisen olympiakomitean arviointitoimikunnan jäsenille marraskuussa 1998 seuraavasti:

”Urheilun kautta rakensimme kansallista identiteettiämme vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenten aikana sekä kotimaassa että kansainvälisesti. (...) Olympiakisojen ja olympia-aatteen voima ja merkitys maassamme on jatkuvasti vahva ja kouriintuntuva. Se on erottamaton osa historiaamme, identiteettiämme ja kansallista tietoisuuttamme. Se on erottamaton osa jokaisen suomalaisen kokemuspiiriä. Tämä kansakunta on syntynyt ja aikuistunut olympia-aatteen ja -kisojen rinnalla. (...) Olympialiikkeen kansainvälisyyttä, rauhaa ja ystävyyttä korostava rooli on tärkeä yhdistävä tekijä koko maailmassa. Olympialiikkeen solidaarisuustyö antaa uskoa ja eväitä kaikissa niissä maissa, jotka ovat vasta rakentamassa kansallisen olemassaolonsa perustaa ja identiteettiään – kuten Suomi vuosisadan alussa. Olympiaurheilu tavoittaa maailman kaikki kansakunnat ja yhdistää niitä. (...) Urheilussa kuuluu tähdätä voittoon. Sen pitää kuitenkin tapahtua reilun pelin hengessä ja kanssakilpailijoita kunnioittaen.”²³

Vakuuttelupuheessaan presidentti tukeutuu kansalliseen identiteettiin ja urheilun erityisasemaan suomalaisessa itsetunnossa sekä vetoaa Suomen esimerkkiin olympiaperhettä vahvistettaessa. Varsinaisesti suomalaisuuden symboleita puhe ei tuo esiin, mutta stereotyyppioista työ ja luonne kuultavat puheesta. Presidentti ei perustele urheilun merkittävyyttä suomalaisille sen pontevammin. Mieleeni tulee hänen oletettavan hakukomitean olevan niin hyvin aiheeseen perehtynyt, että suomalaisten urheilukeskeisyys on kaikkien tiedossa menneisyydestä nykyhetkeen. Puheessa korostuu myös urheilun kansainvälisyys, mikä saattaa johtua presidentin omasta kansainvälisestä menneisyydestä. Presidentti identifioi itsensä kuitenkin hyvin vahvasti suomalaiseksi puhuessaan me-muodossa arviointikomitealle ja luo kuvaa yhtenäisestä kansasta, joka haluaa järjestää talviolympiakisat. Onko puheessa piilotettua motiivivia? Ehkä puheen loppuosan viittaus urheilun reilun pelin henkeen

²³ presidentti Ahtisaaren puhe Kansainvälisen Olympiakomitean arviointitoimikunnan jäsenille marraskuussa 1998

ja kanssakilpailijoiden kunnioittamiseen saattaisi vihjata hakuprosessiin ja mahdollisesti Suomen mielestä muiden hakijakandidaattien epäkorrektiin toimintaan hakuprosessin aikana. Puheellaan presidentti antaa kuvan, että Suomi toimii reilusti myös hakuprosessissa. Presidentti puhuu arvovaltaiselle Kansainvälisen Olympiakomitean arviointikomitean jäsenille sekä suurelle joukolle suomalaista urheiluvaikuttajaeliittiä. Puhe on kuitenkin suunnattu arviointikomitean jäsenten vakuuttamiseen, sillä suomalaisillehan on turhaa tällä voilyymillä vakuutella sopivaisuuttamme seuraavaksi kisaisännäksi yhdessä Lillehammerin kanssa sekä erinomaisuuttamme kisajärjestelyjen onnistumisessa. Presidentti puhuu presidentin roolissa, mutta valmiina kantamaan vastuunsa olympiakisojen onnistumisesta yhdessä Suomen kansan kanssa.

Presidentti Ahtisaaren aikana valtiojohto alkoi kiinnostua kisastudion tarjoamasta mediaajasta. Atlantassa paikanpäällä vierailivat pääministeri ja kulttuuriministeri. Naganoon puolestaan matkusti itse presidentti vain ja ainoastaan talviolympiakisojen vuoksi. Itse asiassa presidentti on yksi suomalaisuuden symboleista maanisänä tai – äitinä ja edustaa suomalaisuussymboleissa sankaruutta; presidentti suojelee suomalaista tapaa hoitaa asioita. Presidentin vierailu paikanpäällä talviolympiakisoissa antoi vahvan näytön urheilun kuulumisesta suomalaisen identiteetin ytimeen. Valtiojohdon olympiavierailujen siirtyminen yhä korkeammalle tasolle ja tuleminen haastateltavaksi Ylen kisastudioon kuvaavat mielestäni sitä oivallusta, mitä hyvää yhteiskunnallista yhteisöllistä vaikutusta saadaan aikaan, kun osoitetaan konkreettisesti urheilun kuuluvan myös valtion ”raskassarjalaisten” elämään ja olevan heistäkin kiinnostavaa.

5.3 Halosen ajan olympiadit

Sydneyn olympiakisat 15.9. – 1.10.2000

Kisat olivat toisen kerran historiansa aikana ”down under”, eivätkä australialaiset pettäneet odotuksia. Jos näistä kisoista ei muuta jäänyt mieleen, niin ainakin kisojen loisteliaas päättäjäisilotulitus Sydneyn oopperatalon yllä!

Suomessa oli tapahtunut talvella taas historiaa; oli valittu maan ensimmäinen naispresidentti eli Tarja Halonen. Pääministerinä oli Paavo Lipponen ja kulttuuriministerinä Suvi Lindén. Suomi sai 2 – 1 – 1 mitalia ja sijoittui sijalle 31. mitalitilastossa.

Presidentti Halonen on ensimmäinen todellinen olympiakisapresidentti. Hän on käynyt paikanpäällä seuraamassa kisoja kaikissa presidenttiaikansa olympiakisoissa. Hän on myös

kansan silmissä urheilullisesti aktiivisempi kuin edeltäjänsä. Tosin suomalaiset kyllä muistavat sikariportaan lentopalloturnaukset presidentti Koiviston kaudella ja valokuvat presidentti Ahtisaaresta pienessä golf-kärryssä matkalla viheriöltä toiselle.

Tasavallan presidentin kanslia tiedotti: ”Syyskuussa tasavallan presidentti Tarja Halonen ja valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi matkustavat Australiaan 23. – 30.9. seuraamaan Sydneyn olympialaisia. Tasavallan presidentti seuraa Sydneyssä useiden suomalaisurheilijoiden suorituksia.” Ohjelmaan kuului myös vierailu Ylen kisastudiossa. Toimittaja perää presidentin mielipidettä urheilun roolista Suomessa ja kansallisen itsetunnon kohottajana.

”Kyllä on, (...). Siinä [virolaisen 10-ottelijan menestymisessä - ES] tulee hiukan se sama tunne, mikä meillä oli aikoinaan Paavo Nurmen juostessa Suomea kartalle tai silloin 1952 kun me koimme, että me olemme tasavertaisempia kuin ennen. (...).”²⁴

Sankaruus on tärkeä suomalaisen identiteetin symboli ja Paavo Nurmi on ehkä tunnetuin suomalaisuuden ja sisun symboli. Kaikki suomalaiset ymmärtävät presidentin käyttämän metaforan. Presidentti rinnastaa Suomen ja Viron kansallisten itsetuntojen rakentamisprosessit. Hän siirtää perspektiivin Suomesta Viroon ja käyttää Suomea peilinä Virolle vuonna 2000. Motiivina voi katsoa olevan Suomen isovelimäisen suhtautumisen Viroon ja toiveen naapurimaan myönteisestä kehityksestä kaikilla yhteiskunnan aloilla. Sydneyn olympiastudiossa presidentti Halonen kertoo aluksi kisaohjelmastaan ja identifioituu hyvin vahvasti suomalaiseksi penkkiurheilijaksi. Hän puhuu urheilijoista mm. pelkällä etunimellä ja kertoo heidän suorituksiaan. Katsojalle ei jää epäselväksi, että presidentti on ”yksi meistä”. Keskustelun siirryttyä vakavampiin aiheisiin presidentti ei enää ole niin rento. Hän ei myöskään kaihdakaan epämiellyttäviä puheenaiheita, vaan ottaa itse dopingin keskustelunaiheeksi. Presidentti puhuu selkeästi ja ymmärrettävästi ja kohdistaa puheensa olympiaurheilua seuraavalle tv-katsojalle, jolle urheilun perusasiat ovat tuttuja. Hän siis käsittää yleisönsä perelmanlaisesti asiantuntevaksi erityisyleisöksi, vaikka todistettava asiantuntijuus puuttuukin. Presidentti puhuu mielestäni kahdessa ominaisuudessa, aluksi hän on vain yksi menestystä janoava suomalainen ja sitten hän siirtyy enemmän valtiojohtajan rooliin, joka kommentoi urheiluelämän yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Pääministeri Lipponen ei ollut paikanpäällä Australiassa. Häntä käytiin kuitenkin haastattelemassa kisalähettykseen Suomen ensimmäisen kultamitalin jälkeen.

²⁴ Ylen olympiastudio Sydneyssä 2000

”Kuulantyöntö on Suomen paraatilaji kyllä tällä hetkellä. Se on tilastollisesti vähintään hyvä kuin keihäänheitto. Totta kai tästä tulee paineita keihäänheitäjille ja muille yleisurheilijoille ja koko joukkueelle hyvä esimerkki siitä, että pää pystyy ja tietysti pitää sitten keskittyä. Suomi pärjää varmasti.”²⁵

Mitali oli tullut ”väärässä” lajissa ja suomalaisen sankaruuden ydinlaji keihäänheitto on uhattuna. Pääministeri paljastaa odottavansa kuitenkin mitalia keihäänheitosta ja perustelee odotuksensa tilastotietoihin vedoten. Hän puhuu kuitenkin persoonattomasti eikä tunnu samastuvan olympiaurheileviin. Ehkä aikaerorasitus ja budjettikiireet vaikeuttavat olympiakisojen seuraamista ja vaikuttavat pääministerin retoriikkaan. Kuitenkin hän toteaa ”Suomen varmasti pärjäävän”. Siis hän tarkoittanee suomalaisia urheilijoita Sydneyssä, mutta muotoilee sen työkiireidensä kohdalla siten, että lausahduksen voisi vaikka tulkita Suomen pärjäävän kansainvälisessä yhteisössä, vaikka välillä on tiukempaa. Pääministerin yleisökäsitys tuntuu tässä melko neutraalilta, hän ei selkeästi puhu penkkiurheilivalle suomalaiselle tv-katsojalle vaan suomalaiselle tv-katsojalle.

Kulttuuriministeri Lindén oli paikanpäällä Sydneyssä ja vieraili Ylen kisastudiossa. Toimittaja tiedustelee, kuinka matka on tähän asti sujunut sekä urheilun että kulttuurin näkökulmasta.

”(…) Ja voin sen verran kertoa tässä, että meillä olo erinomaisen hyvä tuuri siinä, että samanaikaisesti kun meillä oli tää baletti jaettiin purjehduksen mitalit siinä Sydneyn oopperatalon vieressä ja juuri väliajalla tapahtui tämä. Ja pääsimme laulamaan Maamme-laulua sitten siinä ulkona, vaikka emme itse tähän mitalienjakotilaisuuteen kerinneet osallistua.” (…)

”Kyllä, voin sanoa, että ensimmäisen kerran lauloimme Maamme-laulua Singaporen lentokentällä, juuri silloin kun Arsi Harju sai kultaisen mitalin kaulaan, olimme vaihtamassa lentoa. Ja lauloimme tosiaan suomeksi silmät kyyneissä Maamme-laulua Singaporessa. Ja nyt sitten eilen Sydneyn oopperatalon pihalla. Joten aika erikoisissa paikoissa on saanut Maamme-laulua laulaa.”²⁶

Kulttuuriministeri kertoo omasta suhtautumisestaan keskeiseen suomalaisen identiteetin symboliin eli kansallislauluun. Puheesta huokuu aito innostus ja ylpeys suomalaisuudesta. Kulttuuriministeri identifioituu selvästi suomalaiseksi ja on yksi suomalaisista penkkiurheilijoista, joita suomalaismenestys olympiakisoissa liikuttaa. Ministeri esiintyy kisastudiossa melko luontevasti ja kertoo kisamatkakokemuksistaan siihen tyyliin, että hän on hetkeksi unohtanut puhuvansa tv-yleisölle. Hän ikään kuin kertoilee ystävilleen olympia-

²⁵ Ylen olympiastudio Sydneyssä 2000

²⁶ Ylen olympiastudio Sydneyssä 2000

matkasta. Haastattelun edetessä ministeri muuttuu selvästi varovaisemmaksi sanomisissaan ja tuntuu puhuvan yleisölle, joka herkeämättä odottaa virhettä tai lapsusta.

Sydneyn kisastudion haastatteluissa valtiojohdon edustajista presidentti ja kulttuuriministeri olivat selvästi kiinnostuneempia kotimaan tv-yleisölle esiintymisestä kuin pääministeri. Tietysti näin oli luonnollistakin, koska pääministeri oli työkiireiden vuoksi kotimaassa ja muut toimijat olivat asiakseen olympiakisamatkalla, joten heillä ei ollut kiire muiden töiden pariin ja työ oli edustamista Sydneyssä.

Salt Lake Cityn talviolympiakisat 8. – 24.2.2002

Olympiakisat jatkoivat kasvuaan. Ensimmäinen kiinalainen ja ensimmäinen mustaihoinen talvilajien voittaja nähtiin näissä kisoissa. Suomen Samppa Lajunen voitti kaikki kolme voitettavissa olevaa yhdistetyn kilpailua. Suomi oli mitalitilaston 7. tuloksella 4 – 2 – 1, mikä ei ole ihme, sillä Suomella oli talvikisahistoriamme suurin joukkue, 100 urheilijaa. Suomessa valtiollinen elo jatkui vakaana, samat toimijat olivat kisojen aikana vallassa.

Presidentin kanslian tiedote: ”Tasavallan presidentti Tarja Halonen ja valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi matkustavat Yhdysvaltoihin 10. – 15. helmikuuta 2002 seuraamaan Salt Lake Cityn olympiakisoja. Presidenttipari seuraa paikan päällä lajeja, joissa on suomalaisedustus. Presidentti Halonen osallistuu myös Suomen suurlähetystön ja Suomen Olympiakomitean järjestämälle Suomi-vastaanotolle 11. helmikuuta 2002.” Presidentti Halonen vieraili Ylen kisastudiossa. Toimittaja kysyy urheilijoiden suhtautumisesta presidentin vierailuihin.

”Samalla tavoin kuin Sydneyssäkin eli pidetään hyvänä sitä, että suomalaiset tulevat ja kannustavat. Presidentillä instituutiona on vanha perinne suomalaisessa urheilussa ja meidät on otettu tavattoman hyvin vastaan. (...) toivottavasti paikanpäällä oleva kannustus ja tunnelma viimeisenä silauksena saavat aikaan sen tuloksen. Tässä mielessä on, niin kliseiseltä kun se tuntuukin, on hyvä muistuttaa, että urheilijatkin ovat kuolevaisia, tavallisia ihmisiä. Ja meidän kaikkien elämä on tietysti paljon mukavampaa, kun voitamme heidän kanssaan yhdessä, mutta ei saisi ihan mahdottomia odottaa, ei ihmeitä, mutta hyvää tulosta.”²⁷

Presidentti identifioi itsensä tässä hieman erikoisesti; aluksi hän ulkoistaa itsensä sekä suomalaisuudesta että presidenttiydestä, mutta palaa sitten me-muotoon ja identifioi itsensä

²⁷ Ylen olympiastudio Salt Lake Cityssä 2002

sekä presidentiksi että suomalaiseksi. Mitä tästä voisin päätellä? Ehkä hän kokee presidentin kannustajan roolin kuitenkin niin uutena roolina, että ottaa vaistomaisesti siihen hieman etäisyyttä. Tiedostamaton motiivi saattaisi olla jonkinasteinen haluttomuus näkyvään kannustamiseen urheilukatsomoissa. Tosin presidentti Halonen on hyvin urheilumyönteinen, joten tämä spekulatio ei siinä mielessä ole toimiva. Haastattelun lopussa presidentti identifioituu melko äidilliseksi ja neuvoo suomalaisia suhtautumaan urheilijoihin ei-yliihmisinä. Suomalaisuuden symboleita ei nimetä selvästi, mutta sankaruutta aistin olevan sekä puheessa presidentistä instituutiona että voittamisessa yhdessä urheilijoiden kanssa. Urheilijoiden voittaessa jopa penkkiurheilija saa ripauksen sankaruutta osakseen, ainakin jos on jaksanut kannustaa myös huonommilla hetkillä.

Presidentin haastattelu kisastudiossa jatkuu ja toimittaja tiedustelee presidentin loppuohjelmaa kisoissa.

”No nyt on, täytyy, toivottavasti voin sanoa, että kaikkien muidenkin edustajana pääsen mitalikahveille tänään, palataan kisakylään takaisin. Olemme tässä laskeneet leikkiä, että tämä on hyvää taktia, mitali päivässä, parhaana kaksi. Mutta vakavasti sanottuna, alku on ollut todella hyvä ja minusta on erinomaisen mukavaa viimeisenä kisatapahtumana päästä mukaan näille kunnon mitalikahveille.”²⁸

Presidentti samaistuu suomalaisiin, joiden edustajana hän pääsee kakkukahveille kisakylään. Presidentti näyttäytyy enemmän ”koko kansan Tarjana” kuin arvokkaana presidenttinä. Mitalikahvitusperinne on tosi suomalaista ja tilaisuudesta tehdään aina isohko mediatapahtuma. Myös presidentti tuntuu arvostavan tätä perinnettä ja ilmaisee ilonsa siitä, että kahvitilaisuus jää hänen viimeiseksi tapahtumakseen näissä olympiakisoissa. Koko haastattelun ajan presidentti puhuu selkeästi eikä pahemmin hae sanoja, paitsi halfpipen²⁹ suomenkielistä termiä, mikä häntä hieman naurattaakin. Presidentti Halonen tuntee olonsa kotoisaksi kisastudiossa ja osaa puhua urheilusta hyvin asiantuntevasti. Hän muistaa yleisönsä olevan kotisohvilla istuvia penkkiurheilijoita, joille hän kohdistaa sanansa. Haastattelun aihevalinnat ovat sellaisia, ettei presidentin varsinaisesti tarvitse yrittää vakuuttaa kuulijoitaan minkään asian paremmuudesta toiseen nähden, vaan keskustelu soljuu kevyempien ja vakavampien aiheiden välillä.

²⁸ Ylen olympiastudio Salt Lake Cityssä 2002

²⁹ suomeksi lumikouru; itse asiassa presidentti käyttää lumilautailu-sanaa, joka on useamman lajin yleisnimitys

Kulttuuriministeri Lindén oli myös paikanpäällä kisoissa. Ylen kisastudion haastattelussa hän puhuu ensin kisatunnelmasta ja sitten osallistumisestaan eri lajitapahtumiin.

”Kyllä, voi sanoa, että nyt kun täällä on jo neljä, viisi päivää viettänyt. On ollut niitä ilon ja onnen hetkiä ja myös näitä pettymyksiä ja surua joukkueen puolesta, että molempia on näihin päiviin mahtunut. (...)Yhdistetyn joukkueen mitalia olin todistamassa ja muuten on nyt sitten voi sanoa, että eilen kovasti toivottiin tätä naisten alppihiihdossa, tai pujottelussa siinä nyt sitten voi sanoa ikään kuin varma pronssi meni sivusuun. Todellakin tää yhdistetyn joukkueelta oli sellainen upea hetki.”³⁰

Kulttuuriministeri ei tällä kertaa puhu suoraan mistään suomalaisuussymbolista, mutta viittaessaan paikallaoloonsa yhdistetyn joukkueen saavuttaessa olympiakultaa voi olettaa hänen viittaavan palkintojenjakoseremoniaan, jossa siniristilippu on hulmunnut ja Maamme-laulu on soinut. Ministeri identifioi itsensä kyllä suomalaiseksi ja iloitsee mitaleista ja harmittelee ”varman pronssin” häviämistä, joten suomalainen sankaruus näkyy ehkä näissäkin taustalla. Toisaalta ministeri kuitenkin käyttää ilmausta ”joukkueen puolesta”, joka on hieman ulkopuolisen oloinen eikä hän puhu me-muodossa lainkaan, joten siinä mielessä hän pitää itseään ulkopuolisena; ministerinä työtehtävissä paikanpäällä eikä suomalaisena ministerinä työtehtävissä paikanpäällä. Ministerin yleisökäsitys näkyy tavanomaisena tv-katsojajyleisönä, hän ei mitenkään korosta puhuvansa penkkiurheiluyleisölle.

Presidentti ja kulttuuriministeri vierailivat kisastudiossa jo tottuneesti. Pääministeri ei osallistunut tällä kertaa talviolympiakisoihin.

Kesällä 2002 oli kulunut 50 vuotta Helsingin olympiakisoista. Pääministeri Lipponen otti kisat kolumninsa aiheeksi.

”Suomea ei vuonna 1952 enää tarvinnut juosta maailmankartalle. Sen olivat jo ennen ensimmäistä ja toista maailmansotaa tehneet Hannes Kolehmainen ja Paavo Nurmi. Helsingin olympialaisissa oli kysymys Suomen noususta nykyaikaisena valtiona toisen maailmansodan jälkeiseen kansakuntien yhteisöön. (...) Olympiakesänä saimme terveellä tavalla vahvistusta kansalliseen itsetuntoomme. Kaikki tämä oli tärkeitä sodan käyneelle jälleenrakentajasukupolvelle niin kuin myös meille nuoremille, jotka silloin innokkaina seurasimme mitä maailmassa tapahtui.”³¹

Kolumnin retoriikka on sinänsä yllätyksetöntä; juoksu maailmankartalle, sankarit Kolehmainen ja Nurmi, Suomen hyväksyminen kansakunnaksi kansakuntien joukkoon. Pääministerin kolumni korostaa olympiakisojen tärkeyttä suomalaisille, sillä niistä tehtiin yksi

³⁰ Ylen olympiastudio Salt Lake Cityssä 2002

³¹ pääministeri Lipposen kolumni Apu-lehdessä elokuussa 2002

tärkeistä suomalaisen identiteetin perustuspylväistä. Olympiakisojen järjestämisellä osoitettiin suomalaisen työn ja luonteen lujuuutta. Tämä näkemys on säilynyt vahvana.

Ateenan olympiakisat 13. – 29.8.2004

Olympiakisat palasivat kotiin 108 vuoden tauon jälkeen. Kisat paisuivat edelleen, osallistuvia maita oli ensi kerran yli 200. Tv-katsojia kerrotaan olleen ennätyselliset 3,9 miljardia. Suomi jäi ilman kultamitalia ja jakoi mitalitilaston 61. sijan Serbia-Montenegron kanssa, tulos 0 – 2 – 0. Kisojen aikana presidentti Halonen jatkoi kauttaan, pääministerinä oli Matti Vanhanen ja kulttuuriministerinä Tanja Karpela.

Presidentin kanslia tiedotti kisamatkan tarkoituksesta: ”Tasavallan presidentti Tarja Halonen matkustaa seuraamaan Ateenan olympialaisia 21. – 25. elokuuta 2004. Presidentti Halonen seuraa Ateenassa suomalaisten urheilijoiden suorituksia eri lajeissa. Lisäksi presidentti Halonen käy kisakylässä tapaamassa urheilijoita ja osallistuu mm. pohjoismaiseen jumalanpalvelukseen Kreikan evankelisessa kirkossa sekä Suomen suurlähetystön ja Suomen Olympiakomitean vastaanotolle.” Virallinen ohjelma oli taas rakennettu pelkästään urheilua varten, poikkeuksena jumalanpalvelukseen osallistuminen.

Presidentti Tarja Halonen kävi haastattelussa Ylen kisastudiossa. Suomen kisajoukkueen menestys tähän mennessä oli ollut heikkoa³² ja asiaa oli puitu paljon mediassa. Niinpä myös presidentiltä kysyttiin olympiamatkan tunnelmista.

”(…) Ja minä itse olen sanonut kaikille, että jokainen päivä on uus. Ja minä ainakin olen sitä mieltä, että tää meidän tukijoukko lähtee joka aamu sillä tunnelmalla, että nyt. Kova tsemppis päälle.”³³

Presidentti identifioituu suomalaiseksi penkkiurheilijaksi, joka haluaa kannustaa suomalaisurheilijoita menestykseen. Hän erottautuu selkeästi niistä suomalaiskatsojista, jotka pessimistisesti odottavat heikon menestyksen jatkuvan, kun siihen kierteeseen on jouduttu. Samalla presidentti nimeää myös koko ”kisajoukkueensa” yhtä optimistiseksi kannustajiksi. Tulkitsen presidentin tässä puhuvan suomalaisille taas hieman äidilliseen sävyyn tarkoittaen sitä, että urheilijoita pitää kannustaa huonoillakin hetkillä. Suomalainen penkkiurheilijahan on tunnettu siitä, että voiton hetkellä eletään mukana, mutta tappioissa ei välttämättä olla tukemassa. Tätä tulkintaa voi pitää piilotetun motiivin paljastamisena. Näkyvänä

³² lukuun ottamatta Marko Kemppaisen skeet-ammunnan hopeamitalia

³³ Ylen olympiastudio Ateenassa 2004

motiivina pidän sitä, että presidentti kokee velvollisuudekseen kannustaa suomalaisia joka päivä täysin voimin ja vaatii myös seuruettaan tekemään samoin. Koko matkahan on suunniteltu urheilijoiden suoritusten seuraamiseen eikä virallisia tapaamisia kuulu ohjelmaan.

Toimittaja kyselee presidentiltä suomalaisten suhteesta urheiluun.

”Kyllä, me ollaan siinä mielessä urheilukansa. Totta kai, se näkyy myös olympialaisten historiassa, niinä aikoina jolloin olympialaisissa oli paljon vähemmän maita ja vähemmän kilpailijoita, me olimme ajassa ajoissa mukana. Suomalaiset voivat olla ylpeitä siitä, että olympia-aate on osittain meidän ansioistamme ja muiden ehkä pohjoisten naapureiden avulla levinnyt sellaiseksi lajiksi omalta osaltaan kuin mitä se on. Olemme olleet pitkään mukana ja meillä on paljon tässä mielessä kunniaakasta historiaa. Mutta kyllä tietysti on niin, että kaikki haluavat tehdä myös tulevaisuutta tänä päivänä. Sen vuoksi sitten kun ollaan kotona, niin sitten mietitään, mitä kannattaa sijoittaa 5 miljoonan porukasta. (...)”³⁴

Presidentti tekee tässä erottelun olympiaperheeseen ja muihin. Hän laskee Suomen ja suomalaisten olevan olympiaperheen perustajajäseniä ja antaa suomalaisille jo huikeaa kunniaa olympia-aatteen levittämisestä. Presidentti käyttää me-pronominia, joten hän on yksi meistä suomalaisista. Toisaalta puheen lopussa presidentti näyttäisi suhtautuvan hieman ironisesti suomalaiseen nykypanostamiseen olympialaisissa menestymiseen suhteessa saatuihin hyötyihin. Presidentti identifioi kyllä itsensä ”5 miljoonan porukkaan”, mutta kyseenalaistaa rahoituksen suuruutta. Presidentin piilotettu motiivi voi olla se, että hän ei halua historiastamme huolimatta menestystä hinnalla millä hyvänsä. Menestyshän ei ole taattua vaikka miten olympiaurheiluun satsattaisiin.

Lopuksi toimittaja kyselee presidentin jatko-ohjelmasta. Presidentti kertoo, mitä tuleman pitää ja lopettaa:

”Uskon, että tänään luodaan uudelleen sitä Suomi-henkeä. Sisulla mennään.”³⁵

”Koko kansan Tarja” jatkaa suomalaiskansallisella linjalla. Suomalainen yrittää aina tosisaan ja suomalainen sisu ei petä, vaikka menestystä ei roppakaupalla tulisikaan. Sisu on suomalaisuuden symboleista se urheilumaailmassa ehkä eniten käytetty. Esiintyminen yleisölle sujuu presidentti Haloselta hyvin. Vaikka olympiastudiossa ei konkreettisesti ole yleisöä, presidentti muistaa puhuvansa lähemmäs miljoonalle suomalaiselle tv-katsojalle. Ateenan olympiakisoissa korostuu puheen suuntaus kannustavaan suuntaan, presidentti

³⁴ Ylen olympiastudio Ateenassa 2004

³⁵ Ylen olympiastudio Ateenassa 2004

suorastaan kutsuu kotikatsomoita mukaan suomalaisurheilijoiden tsemppaamiseen. Haastattelussa puhutaan oikeastaan vain positiivisista asioista, jos nyt suomalaisurheilijoiden menestymättömyyden voi sellaiseksi laskea. Ainoastaan dopingista keskustellaan hetki, joten haastattelun tunnelma on hyvin kotoinen ja leppoisa. Kotikatsomoissa pystytään toteamaan, että presidentti on yksi meistä, urheiluhulluista suomalaisista, ja edustaa urhoollisesti suomalaista penkkiurheilijaa Ateenan kuumissa olosuhteissa.

Pääministeri Vanhanen osallistui ensimmäisiin olympiakisoihinsa ja vieraili Ylen kisastudioissa. Toimittaja kysyy urheilun merkityksestä Suomelle kansakuntana.

”Luulen, että suomalaiset arvostavat urheilua sen verran, että ne ropoet joita yhteisistä varoista urheiluun käytetään, saavat kansan hyväksynnän. Lisäksi pitää muistaa, että käytetään Veikkausvoittorahoja, joita ihmiset kartuttavat veikkaamalla.”³⁶

Pääministeri ei analysoi urheilun merkitystä sen syvemmin. Hän vastaa mielenkiintoisesti rahankäytön kautta. Miksiköhän? Yleensä urheiluun käytetty valtion rahoitus herättää suuria intohimoja puolesta ja vastaan. Voisiko piilotettu motiivi olla mahdollinen urheilun tukirahojen tuleva lisääminen tai vähentäminen, jota hän pohjustaa vetoamalla kansan omaan rahan keräykseen veikkaamisen kautta? Pääministeri ei myöskään puhu memuodossa, joten hän ei tunnu identifioituvan itse urheilua arvostavaksi suomalaiseksi. Hän on hyvin asiallinen läpi koko haastattelun ja tuo pariin kertaan esiin lasten ja nuorten liikunnan tärkeyden huippu-urheilun perustana. Pääministeri ei puhu suoraan suomalaiselle penkkiurheilijayleisölle, vaan pitää yleisönään tavallista suomalaista tv-yleisöä.

Kulttuuriministeri Karpela oli myös paikanpäällä kisoissa, mutta häntä ei haastateltu Ylen kisastudioissa. Presidentin retoriikka oli tuttua urheiluretoriikkaa, mutta pääministerin urheilullinen rooli oli hieman eksyneen oloinen ja retoriikka normaalia poliitikkopuhetta, jossa virheitä ja lapsuksia varotaan viimeiseen asti.

Torinon talviolympiakisat 10. – 26.2.2006

Tähän mennessä viimeisimmät talviolympiakisat olivat Torinossa. Kisapaikka oli suomalaisille hieman katkera, sillä Helsinki yhdessä Lillehammerin kanssa kilpaili näiden kisojen järjestämisestä. Mitalitilastossa Suomi sijoittui 19. ja toisen kerran Suomi jäi ilman kultamitalia talviolympiakisoissa, tulos 0 – 6 – 3. Suomessa

³⁶ Ylen olympiastudio Ateenassa 2004

oli käyty tammikuussa tasaväkiiset presidentin vaalit, jotka kääntyivät istuvan presidentti Halosen eduksi. Pääministerinä jatkoi Matti Vanhanen ja kulttuuriministerinä Tanja Karpe-la³⁷.

Reissuliisa lähti taas matkaan, ja presidentin kanslia tiedotti presidentti Halosen vierailusta jälkeinpäin seuraavasti: ”Tasavallan presidentti Tarja Halonen ja tohtori Pentti Arajärvi olivat seuraamassa talviolympialaisia Torinossa 20. – 27. helmikuuta 2006. Presidenttipari seurasi ja kannusti suomalaisten urheilijoiden suorituksia monissa eri lajeissa. Lisäksi ohjelmaan sisältyi mm. käynti kisakylässä sekä osallistuminen Suomen suurlähetystön ja Suomen Olympiakomitean järjestämälle vastaanotolle.” Miksiköhän matkasta tiedotettiin vasta jälkikäteen? Oliko presidentin matkailusta ja sen kuluista ollut liikaa puhetta julkisuudessa? Oliko edeltävillä presidentinvaaleilla merkitystä kanslian tiedotuspolitiikkaan? Oliko aiempina vuosina tullut liikaa haastattelupyyntöjä kisamatkalle ja kanslia pyrki nyt vähentämään haastatteluja ja antamaan presidentille enemmän kannustusaikaa urheilulle? Oliko maailman turvallisuustilanne niin heikko, että kansliassa katsottiin paremmaksi olla mainostamatta Suomenkaan presidentin ulkomaista vierailua? Mielestäni julkisuuden hankkimisen näkökulmasta tämä tiedottaminen jälkeinpäin on mielenkiintoista, mutta en syvenny siihen sen tarkemmin.

Jo perinteiseen tapaan presidentti piipahti haastattelussa Ylen olympiastudiossa. Suomi oli kultamitalin syrjässä kiinni curlingissa, ja toimittaja kysyy ensin presidentin mielipidettä kumpi joukkuelaji, curling vai jääkiekko, sopii paremmin suomalaiselle ja sitten sitä, onko Suomesta nyt tullut joukkueurheilumaa.

”Sekä että. Mehän ollaan sekä Väinämöiskansaa että me ollaan tämmöistä kunnollista jääkiekkokansaa. Väitän, että molemmissa. Molemmat asuu meissä lähes jokaisessa. On yhtä mukavaa ja jännittävää olla välillä tuulettamassa jääkiekossa ja sitten vaikka curlingissa. (...) Musta tuntuu, että sekä että on hyvä. Itse olen vanha joukkueurheilun lähiseuraaja ja mukanaolija. Joukkueurheilussa-han pitää huoli siitä, että itse tekee parhaansa, mutta muistaa myös tämän yhteispelin. Moderniin yhteiskuntaan tietysti olisi erinomainen asia, jos meistä tulisi myös joukkueurheilijoita uudelleen. Kyllähän meillä sitä on ennenkin ollut, mutta että se vahvistuis. Ja toinen, mikä minun mielestäni näissä lajeissa tulee esiin, on se, että suomalaiset ovat tämän oman kovan punnertamisen, kunnioitettavan punnertamisen lisäksi ehkä tulleet teknisemmiksi.”³⁸

³⁷ välillä nimeltään Saarela (2006 – 2008)

³⁸ Ylen olympiastudio Torinossa 2006

Jo nyt on käynyt ilmeiseksi, että presidentti identifioituu olympiakisamatkoillaan erittäin selvästi suomalaiseksi. Hän puhuu taas me-muodossa, tässä hän samastaa meidät suomalaiset sekä älyllisiksi tietäjiksi että raavaan voiman käyttäjiksi. Suomalaisuuden symboleista kalevalainen maailma näyttäytyy Väinämöinen-vertauksessa ja sisu esittäytyy ”kovan punnertamisen” taustalla. Burken piilotettuna motiivina katson curlingin ja kalevalaperinnön vertaamisen jääkiekkoiluun tarkoittavan sitä, että presidentti ei pidä jääkiekkoa minään älypelinä. Tämä tulkintani on tietysti aika rohkea. Joukkueurheilusta puhuessaan presidentiltä lipsahtaa lausuma, josta mielestäni piilotettuna motiivina ilmenee, ettei presidentti myöskään pidä meitä suomalaisia tällä hetkellä kovin hyvinä yhteispelin pelaajina. Presidentti arvostaa joukkueena toimimista, mikä lienee perua hänen sosialistitaustastaan. Lisäksi hän paljastaa mielipiteensä siitä, että suomalaisurheilijat ovat aiemmin päässeet maailmanhuipulle ainoastaan voimalla ja sisulla, ei niinkään tekniikkaa osaavina huippu-urheilijoina. Toki hän ilmaisee arvostavansa suomalaisella sisulla saavutettuja tuloksia. Presidentti kääntää haastattelussa pariin otteeseen puheen urheilutoimittajiin, joten presidentti pitää osayleisönään etenkin sähköistä mediaa ja kohdistaa puheensa heille. Presidentti puhuu näissä kohdin mielestäni taas hieman äidillisesti ja antaa neuvoja haastattelujen ajoitukselle ja toivottaa hyviä selostuksia. Muun osan haastattelua hän puhuu universaalille suomalaiselle tv-katsojalle, jota kiinnostaa urheilu.

Pääministeri Vanhanen vieraili Ylen kisastudiossa yhdessä Suomen olympiakomitean puheenjohtajan Roger Talermon kanssa. Toimittaja kysyi, mitä suomalaisten menestys tarkoittaa.

”Totta kai se mielikuvaa tulee, mutta toivottavasti siitä ennen muuta tulee hyvää mieltä suomalaisille itselleen. Kyllä tällaisissa kisoissa täällä menestyy kymmenet maat loppujen lopuksi saa mitaleja ja niin se pitää ollakin, tää on yhteinen kansainvälinen tapahtuma. Mutta kyllä sitä sitä saa vähäsen sitä tunnetta olla, nyt oman maalainen voitti.”³⁹

Pääministeri katsoo Suomi-kuvan saavan positiivista nostetta suomalaisurheilijoiden menestymisestä, mutta merkittävämpää on suomalaisten oma tyytyväisyys. Pääministerikin saa olla tyytyväinen ”oman maalaisen” voittoon. Hän puhuu hyvin persoonattomasti ja ulkopuolisesti, tuntuu kuin pääministeri ei uskaltaisi olla rehellisesti suomalainen ja suomalaisen puolella tällaisissa kisoissa. Retoriikka on hyvin varovaista.

Keskustelu jatkuu urheilun merkityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa.

³⁹ Ylen olympiastudio Torinossa 2006

”Tarvitaan sekä että. Lapset ja nuoret tarvitsevat huippuja esikuvikseen, sillä on iso merkitys. Kyllä se tiedetään, että sellaiset lajit, joissa suomalaiset eivät ole huipulla, kyllä niiden harrastus myös äkkiä laskee. Kyllä huippuja tarvitaan, sillä on esikuvamerkitystä. Ja valtiovallan pitää se ottaa rahoituksessaan huomioon. Se on selvä, että silloin kun varsinkin lapsia ja ikäihmisiä halutaan liikuttaa, niin ei se silloin huippu-urheilua ole ja kyllä siihenkin pitää merkittävästi sijoittaa.”⁴⁰

Pääministerin vastaus on taas hyvin korrekki ja ”maustamaton”. Kuten Ateenassa niin täällä Torinossakin hän ottaa itse puheeksi urheilun rahoituksen. Pääministerin yleisökäsitys ei ole suomalainen tv-penkkiurheilija, mikä mielestäni käy ilmi tästä rahoituskeskustelusta. Sillä oikea suomalainen penkkiurheilija janoaa menestystä, maksoi mitä maksoi, eikä välttämättä ole kiinnostunut urheilun konkreettisesta rahoituksesta.

Kulttuuriministeri Karpela oli myös kisamatkalla ja vieraili Ylen kisastudiossa. Toimittaja kyselee ministerin olympiamatkan aikataulusta.

”(…) Tietysti tunnelmat on enemmän kuin hyvät, koska mitali tuli sprintistä. On oikein sellainen ylpeä olo meidän urheilijoista, ihan suoraan sanottuna.”⁴¹

Ministeri vaikuttaa äidilliseltä sanoessaan olevansa ylpeä meidän urheilijoistamme. Hän käyttää omistumuotoa, joten ministeri identifioituu suomalaiseksi. Tässä näen taustalla suomalaisista identiteettiominaisuuksista keskeisessä asemassa olevan työn. Ministeri on ylpeä hyvin tehdystä urheilutyöstä ja työtähän Suomessa arvostetaan. Kulttuuriministerin loppuhaastattelu keskittyy urheiluministerin työnkuvan, urheilun rahoituksen ja dopingin ympärille, ja ministeri puhuu hyvin hartaasti ja varovaisesti näistä aiheista. Hän ei pidä yleisönään erityisesti urheilua katsovaa tv-yleisöä vaan mitä tahansa yleisöä, jolle poliitikko joutuu puhumaan. Retoriikka on hyvin väritöntä ja ministeristä jää haastattelussa mieluinen kuva, että hän ei puhunut itse vaan hän puhui ulkoa opettelemaansa litaniaa ja varoi virheiden tekemistä.

Torinon kisastudiossa vain presidentti sai aikaan vaikutelman, että on innoissaan edustamassa Suomen valtiota ja käytti värikästä kieltä. Pääministeri ja kulttuuriministeri olivat ”vankeina” rooleissaan eivätkä uskaltaneet tai halunneet vaikuttaa osallistuvimmilta.

Vuonna 2007 Suomen Olympiakomitean 100-vuotisjuhlassa pääministeri Vanhanen käsiteli urheilun merkitystä suomalaiselle identiteetille näin.

⁴⁰ Ylen olympiastudio Torinossa 2006

⁴¹ Ylen olympiastudio Torinossa 2006

”Urheilu oli sopiva väylä nuorelle valtiolle tyydyttämään pätemisen tarvetta. Urheilun avulla pystyimme näyttämään kyvykkyyttämme maailmalle. Oletan, että markkinoinnin nykytermein urheilu oli Suomelle sellainen ”brändi”, että parempaa ei voisi kuvitellakaan. Tunnetun sanonnan mukaan Suomi juosti maailmankartalle. (...) Silti meitä, joille huippu-urheilun seuraaminen on olennainen osa elämän sisältöä, meitä on runsaasti - kansan ylivoimainen enemmistö. Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan kolme neljästä suomalaisesta pitää tärkeänä urheilijoidemme kansainvälistä menestystä. (...) On aivan selvää, että kansalaisten huippu-urheilun kautta kokemat elämykset ovat tärkeä osa yhteistä kulttuuriamme. Huippu-urheilu on tärkeä osa kansallista kulttuuria ja olympiamenestyksellä on suuri vaikutus suomalaisten itsetunnolle.”⁴²

Suomalaisuuden symboleista esille nousee taas sankaruus sekä ennen että nyt. Retoriset keinot olympiaurheilun puheissa eivät tunnu muuttuvan. Tietysti toistamalla suomalaisuuden ytimessä olevaa ”juoksua maailmankartalle” samalla vahvistetaan suomalaista identiteettiä. Identiteettiä rakentuu menneisyydelle, mutta konstruktivistisen käsityksen mukaan sen pitäisi olla jatkuvassa prosessissa ja muutoksessa. Suomalaisuuden identiteetti urheilun symbolismissa on kuitenkin jämähtänyt eiliseen eikä uutta symbolia tunnu löytyvän. Toisto on myös yksi retorinen tehokeino, mutta nyt se näyttäytyy tämän tutkimukseni 16 vuoden aikarajauksessa ainoana tehokeinona. Tässä puheessa pääministeri uskaltaa identifioitua sellaiseksi suomalaiseksi, joka seuraa urheilua ja jolle se on tärkeää. Tosin urheilijoiden menestyksen tärkeyttä hän ei enää korosta. Lisäksi pääministeri korostaa huippu-urheilun ja olympiamenestyksen merkitystä suomalaisten kulttuurille ja itsetunnolle. Pääministerin puhe on juhlapuhe ja se on osoitettu urheilua korkealle arvostavalle juhlayleisölle, mikä retoriikan muotoilustakin näkyy.

Pekingin olympiakisat 8. – 24.8.2008

Ennen kisoja julkisuudessa epäiltiin Kiinan onnistumista kisajärjestelyissä, mikä osoittautui todelliseksi länsimaiseksi tiedotuskuplaksi. Kiinalaisten kisatunnus ”One world, one dream” toteutui tuhansien innokkaiden vapaaehtoisten avulla ensimmäisestä viimeiseen kisapäivään. Kiina nosti kisojen järjestelyjen onnistumisen aivan uudelle tasolle, minkä saavuttamiseksi on seuraavien kisaisäntien tehtävä uutterasti töitä. Kansainvälisen olympiakomitean mukaan nämä kisat tarjosivat mahdollisuuden eri kulttuureiden välisen ymmärryksen ja vuorovaikutuksen edistämiseen. Kisat olivat unelma. Suomikin onnistui kohtalaisesti, sijoitus mitalitilastossa oli 44. tuloksella 1 – 1 – 2. Suomen valtiojohdon joukkueessa olivat presidentti

⁴² pääministeri Vanhasen puhe Suomen Olympiakomitean 100-vuotisjuhlassa joulukuussa 2007

Halonen, pääministeri Vanhanen, kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin sekä uutena jäsenenä viestintäministeri Suvi Lindén.

Presidentti Halonen matkusti olympiakisoihin Kiinaan. Presidentin kanslia tiedotti presidentin olevan puolisonsa kanssa olympiakisoissa 16. – 25.8.2008. Presidentin kisaohjelma oli perinteinen, hän kannusti suomalaisurheilijoita eri suorituspaikoilla, vieraili kisakylässä ja osallistui Suomen Pekingin suurlähetystön ja Suomen Olympiakomitean järjestämille vastaanotoille.

Presidentti Halonen vieraili nyt jo odotetusti Ylen kisastudiossa. Toimittaja kysyi presidentin mielipidettä suomalaismenestyksestä.

”Sanotaan siltä tavalla, että minä olen tyytyväinen, että ollaan saatu kolme mitalia, (...). Toisaalta kyllähän suomalaiset on suomalaisia, meillä vielä esimerkiksi on se keihäs edessä. Mitä sitä peittelemään, kyllähän kaikki suomalaiset sitä odottaa. (...)”⁴³

Suomalaiset ovat pettyneitä, jos keihäänheitosta ei tule mitalia. Presidentti tuntee kansansa ja tietää kansan odottavan mitalia. Hän ei peittele ja samastaa itsensä keihäsmitalinodottajiin. Keihäänheitto on yksi suomalaisuuden sankaruussymboli. Myös kova työ suomalaisena identiteettitekijänä voidaan liittää keihäänheittoon samoin kuin yksinäinen metsäläisyys, jolloin pitää puurtaa yksin ja luottaa vain omaan itseen. Vaikeat olosuhteet, yksinkertainen väline ja suomalainen, niistä nousee suomalaisen sisu. Toisaalta Torinon talviolympiakisoissa presidentti Halonen haikaili yhteistyön perään, mutta kesäkisoissa ei Suomella ole ollut omaa palloiluun osallistuvaa joukkuetta sitten vuoden 1980⁴⁴, joten yksinäinen puurtaminen oli taas etualalla.

Haastattelun lopuksi puhe siirtyi presidentin käsitykseen suhteiden luomisesta omassa toimessaan.

”(...) Ja pyrin täälläkin tekemään työtä niiltä osin miltä se on mahdollista suomalaisten suhteiden luomiseksi. Ja esimerkiksi voimistelun piirissä Suomi tulee isännöimään aika pian jo erästä tapahtumaa ja siltä pohjalta on täällä käteily ja kaulailtu ja toivotettu tervetulleeksi. Kyllä siinä on tän yleisen poliittisen vaikuttamisen lisäksi, on se vaikuttaminen, mitä eri sektoreilla voi tehdä sitten oman urheiluelämämme pitkän tähtäimen työn puolesta. Väittäisin, että meitä suomalaisia, on niitä

⁴³ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

⁴⁴ miesten jalkapallomaajoukkue

muitakin samanlaisia, meitä pidetään luotettavina kumppaneina. Ja sitä kuvaahan sekä pääministeri että minä pyrimme myöskin sitten lisäämään.”⁴⁵

Toisen kerran esimerkkiaineistossani tulee esiin suhteiden luominen presidentin tehtävänä. Myös presidentti Ahtisaari puhui suhteiden luomisesta ja lobbauksesta Helsinki 2006 – hankkeen yhteydessä. Presidentti Halonen identifioi itsensä hyvin voimakkaasti suomalaisen urheiluelämän vaikuttajaksi ja Suomi-kuvan edistäjäksi ulkomailla. Samoin kuin hän mainitsee pääministerin pyrkivän edistämään luotettavaa Suomi-kuvaa. Piilotettuna motiivina voin nähdä suomalaisten lähes pakkomielteiden hyvästä kuvasta muiden silmissä. Jos vaikkapa vertaa italialaiseen tapaan toimia kansainvälisissä piireissä, niin eivät heitä hetkauta muiden maiden käsitykset maansa kuvasta, mutta suomalaisille asia on tärkeä. Presidentti ilmaisee ”kättelevänsä, kaulailevansa ja toivottavansa tervetulleeksi”, lausuma vaikuttaa hieman siltä, että presidentin osa on työläs. Tässä tulkitseen olevan kyseessä metonymian ilmauksen, jolloin konkreettiset kättelyt ja kaulailut viittaavat abstraktiin hyvien suhteiden luomiseen. Tällä kertaa presidentti on olympiastudiossa hieman nyreän oloinen. Haastattelu etenee kyllä ihan asiallisesti, mutta presidentti ei juuri hymyile eikä muutenkaan korosta aiemmista kisoista tuttua ”me suomalaiset kannustamme toisiamme olympiakisoissa” – mielialaa. Haastattelusta syntyy kuva, ettei presidentti oikein jaksa keskittyä hurmaamaan yleisöään. Voi tietysti olla, että hän oli huomionut haastattelun kellonajan Suomessa (haastattelu tehtiin Suomen aikaa aamuyöllä), mutta se ajettiin kuitenkin ulos vasta keihäskarsinnan ratkettua, jolloin kellonaika Suomessa oli jo inhimillisempi (klo 7.50). Mutta tätähän presidentti ei tiennyt.

Pääministeri Vanhanen vieraili olympiamatkallaan Ylen kisastudiossa. Toimittaja puhuttaa suomalaisten päivänmenestyksestä ja niiden tunnelmista.

”Pääministerillä ei ole mitään roolia näiden mitalien⁴⁶ saavuttamisessa, iloiset tunnelmat. Ainakin katsojille hermo piti pitää, hermolajeja näyttivät olevan. (...) Luulen, että kaikki suomalaiset hurrasivat tänään, kyllä me sen verran tosissamme kuitenkin tämän urheilun otamme. Oikein lämpimät onnittelut. Tietysti oli hienoa se, että Satu Mäkelä-Nummela taitaa olla neljäs suomalaisnainen, joka on kesäkisoissa kultamitalin saavuttanut. Ja se että he molemmat saivat nää mitalit heti näin kisojen alussa, luulen, että se luo helpottavan tunnelman vähän niin kuin valmennuspäällikkö tuossa juuri sanoi koko joukkueelle ja tulee upea kaksi viikkoa.”⁴⁷

⁴⁵ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

⁴⁶ Ilmakivääri-pronssimitali Henri Häkkinen, trap-kultamitali Satu Mäkelä-Nummela

⁴⁷ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

Pääministeri ei edelleenkään halua identifioitua sellaiseksi suomalaiseksi, joka hurraa ja innostuu urheilukatsomossa. Me-puheellaan hän kuitenkin identifioituu sellaiseksi suomalaiseksi, joka ottaa urheilun tosissaan. Pääministeri Vanhasella on mielenkiintoinen retorinen tapa puhua. Pääministeri on myös lukenut läksynsä ja esittää faktatietoja suomalaisnaisten olympiavoittojen määrästä, mikä osoittaa hänen tällä kertaa ottavan huomioon urheilua seuraavan yleisönsä. Lisäksi hän pyrkii näyttämään osaavansa myötäelämisen taitoa koko joukkueen menestymisen puolesta.

Pääministeri on pukeutunut rennosti t-paitaan, jossa on kiinankielistä tekstiä, jonka merkitystä toimittaja utelee.

”Minä olen ymmärtänyt, että tämä on Team Finland. Tämä on olympiajoukkueen paita. Joukkueella on muutama paita, jossa on kiinankielinen teksti. Olen kuullut, että aika monet ovat saaneet kiinalaisilta erittäin hyvää palautetta tästä.”⁴⁸

Pukeutumisellaan pääministeri viestittää kuuluvansa harvojen ja valittujen suomalaisten joukkoon eli olympiajoukkueen jäsenten joukkoon. Jos ulkoinen esiintyminen ja pääministerin persoona eivät olekaan niin eloisia, innostavia ja kannustavia, niin olympiajoukkueen paidan käyttäminen kuitenkin nostaa hänet suomalaisjoukkueen tosikannattajien joukkoon.

Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallin kävi haastateltavana Ylen kisastudiossa. Toimittaja kysyy menestymisen tärkeydestä Suomelle.

”Kyllähän Suomessa ollaan totuttu siihen, että osa Suomi-kuvasta ainakin omasta mielestämme liittyy jollain tavalla urheiluun. Suomi juostiin maailmankartalle jo 20-luvulla ja myöskin kansakunnan mielestä varmaan on hauska, jos voitaisiin myöskin sillä kartalla pysyä ja toistaiseksi ollaan pysytty.” Toimittajan tarkennuskysymys: Onko se tärkeää? ”Kyllä, on se tärkeää.”⁴⁹

Kulttuuri- ja urheiluministeri käyttää sankaruussymboleista selkeimmin urheiluun liittyvää eli Paavo Nurmen menestysjuoksija, joilla sanotaan Suomen juostun maailmankartalle. Burken identifioitumisnäkökulmasta katsottuna ministerin retoriikka on kaksijakoinen. Ministeri identifioituu me-muotoisella puheellaan ajatukseen, että Suomi-kuvaan liittyy urheilu jossain muodossa. Toisaalta hän puhuu passiivissa suomalaistottumuksista ja kolmannessa persoonassa kansakunnan mielestä, jolloin hän ei näyttäisi identifioituvan suomalaiseksi. Ministeri Wallin on äidinkieleltään ruotsinkielinen, mikä saattaa vaikuttaa hänen retoriikkaansa ja aikaan saa sen näyttämään hieman kankealta.

⁴⁸ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

⁴⁹ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

Haastattelun lopuksi toimittaja kysyy ministerin menestystoiveita.

”Katseet suuntautuvat tohon melonnan puolelle, mutta keihäs on sellainen laji, että kyllä olis tuntuis kummalliselta, jos suomalainen ei palaisi mitali kaulassa.”⁵⁰

Ministeri osoittaa uudenaikaisuuttaan odottamalla mitalia melonnasta, mutta päätyy sitten perisuomalaiseen mitaliodotukseen: keihäänheitosta on tultava mitali. Keihäänheitto on ollut urheilun sankaruussymboleista viimeisimmän 30 vuoden aikana se tärkein. Menestyminen olympiakisoissa – ja yleisurheilun MM-kilpailuissa – on kulminoitunut keihäänheittoon. Suomalaisilla on ollut kisojen loppuun asti odotettavaa, sillä jostain syystä yleisurheilun lajivalikoimissa keihäänheittoa arvostetaan myös korkealle ja miesten keihäänheiton lajifinaali käydään yleensä kilpailujen viimeisenä päivänä. Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallin on ensimmäisestä kertaa edustustehtävissä olympiakisoissa. Hän vaikuttaa kisastudion haastattelussa rennolta, mutta pitää yllä poliitikkorooliaan. Hän ei säväytä retoriikkalaan ja puheen yleisönä ei erityisesti tunnu olevan suomalainen penkkiurheilijakatsoja.

Valtiovahdon joukkue olympiakisoissa oli edelliskerrasta kasvanut. Mukana Pekingissä oli myös viestintäministeri Suvi Lindén, joka kävi haastateltavana kisastudiossa. Suomalaisuusaspektiin liittyi toimittajan kysymys illan keihäsfinalin seuraamisesta ja odotuksista sen suhteen.

”Ilman muuta. Sanotaanko, että vaikka nyt tavoitteet on jo saavutettu, ainahan se olisi upeaa, jos. Meillä on melontaa ja keihästä, ja keihästä voi jopa tulla useampikin mitali. Tää on varmaan sellainen superpäivä suomalaiselle yleisurheilun katsojille.”⁵¹

Viestintäministerin retoriikka on myös mielenkiintoisesti osin suomalaisittain ulkopuolista. Hän ilmaisee me-muotoisesti päivän suomalaiset mitaliodotuslajit, mutta sitten ei kuitenkaan identifioi itseään selvästi suomalaiseksi yleisurheilun katsojaksi, vaikka on menossa finaalia katsomaan. Ministeri tulee ilmaisseeksi tiedostamattomana motiivinaan, ettei normaalisti katso yleisurheilua, muutoinhan hän olisi sanonut ”meille suomalaisille yleisurheilun katsojille”. Muu osa viestintäministerin haastattelua koskee sitä, kuinka Yle on onnistunut Pekingin olympiakisojen välittämisessä Suomeen⁵², onko urheilukilpailujen välittäminen tärkeä osa Ylen roolia sekä Ylen uutta rahoitusmallipohdiskelua. Viestintäministeri

⁵⁰ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

⁵¹ Ylen olympiastudio Pekingissä 2008

⁵² Kuka sen kissan hännän nostaa, jollei kissa itse! Kisastudion lähetyksessä oli mukava kuulla viestintäministerin kehuvaan Ylen olympialähetyksiä ja korkeaa osaamista urheilulähetyksen saralla muutenkin.

puhuu myös melko värittömästi eikä mielestäni aseta yleisökseen suomalaista tv-penkkiurheilijaa vaan puhuu poliitikkomaisesti ja rutiinilla.

Presidentti Halosen aikana valtiojohdon vierailuista Ylen kisastudioissa on tullut ”must”. Kisastudioita on alettu käyttää hyödyksi myönteisen mediajulkisuuden saamiseksi lähetyksissä, jotka keräävät katsojamassoja kotivastaanottimien ääreen. Vaikka olympiastudioiden keskustelun aiheet ovat toimittajien valikoimia eivätkä valtiojohdon toimijat yleensä pääse itse paljoakaan vaikuttamaan keskustelun suuntaan, mielestäni he suhtautuvat haastattelutylaisuuteen arvostavasti ja kiinnostuksensa mukaan ovat jopa saaneet esiin oman aiheensa. Toisaalta olympiastudion haastattelun aiheet ovat helposti etukäteen arvattavissa, joten valtiojohdon toimijat pystyvät valmistautumaan haastatteluun tältä pohjalta ja esiintyvät tämän vuoksi varmaan aika asiantuntevasti.

5.4 Valtiojohdon muu tukipuhe huippu-urheilulle

5.4.1 Rahallinen tuki

Valtion tuki huippu-urheilulle näkyy ehkä parhaiten rahoituksessa. Suomen valtio jakoi ensimmäiset verottomat urheilija-apurahat vuonna 1995 ja järjestelmä vakinaistettiin vuonna 1999. Urheilija-apurahat kuuluvat kulttuuriministerin toimenalaan, joka päättää apurahoista Olympiakomitean ja Paralympiakomitean esitysten pohjalta. Vuosina 1995 – 2000 valtio jakoi urheilija-apurahoja kaksi kertaa vuodessa olympiakisojen kesä- ja talvilajien urheilijoille erikseen, vuodesta 2001 apurahat on jaettu vain kerran vuodessa. Vuonna 1998 valtion urheilija-apuraha myönnettiin ensimmäisen kerran vammais- ja ei-olympialajien urheilijoille ja vuonna 2001 otettiin käyttöön nuoren urheilijan apuraha. Opetusministeriön tiedotteiden mukaan apurahalla mahdollistetaan ammattimainen valmistuminen kilpailuihin ja saamisen perusteluna on mitalimahdollisuus kansainvälisissä arvokisoissa. Vuosina 2001 – 2005 perusteluna oli lievempi menestysvaatimus eli sijoittuminen kahdeksan parhaan joukkoon, mutta vuodesta 2006 eteenpäin puhutaan taas mitalisijoituksista. Vuonna 2006 apurahan myöntämistä alettiin tarkastella myös lajin kansallisen merkittävyyden ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen kannalta. (Ks. liite 1, opetusministeriön tiedotekooste.)

Apurahojen jakotilaisuudessa puhuneet kulttuuriministerit ja opetusministeriön virkamiehet ovat käyttäneet seuraavia retorisia sanavalintoja puheissaan.

”Huikeinkin urheilu-ura on kestoaltaan rajallinen. Sen jälkeen urheilijaa odottaa toivottavasti toinen ura ansiotyössä. Toivon todella, että yksilölajien urheilijat ymmärtävät oman etunsa ja järjestävät vakuutusturvansa kuntoon vuonna -95 luodun urheilijoiden sosiaaliturvajärjestelmän mukaisesti.”⁵³

”Pyrittäessä menestykseen hinnalla millä hyvällä voivat dopingaineet tulla kuvaan mukaan. Reilun kilpailun periaate, "Fair play" kuuluu kuitenkin niin syvästi urheilun perusolemukseseen, että sitä on kaikin keinoin pyrittävä suojelemaan. Tämän vuoksi edellytämme, että apurahan saaneet urheilijat sitoutuvat valmentautumissopimuksessaan noudattamaan Suomen Antidoping-toimikunnan säännöstöä.”⁵⁴

”Koulutuksen hankkiminen on avainasia urheilu-uran jälkeisen elämän kannalta. Suomen Olympiakomiteaan viime syksynä palkatun opinto-ohjaajan palveluja on tietojeni mukaan käytetty kiitettävästi. Kun lisäksi viime vuosien aikana on koulutusjärjestelmäämme lisätty joustoa, on selvää, että edellytämme erityisesti nuorten urheilijoiden osalta pääsääntöisesti myös opiskelua toisen asteen tai korkean asteen koulutuksessa.”⁵⁵

”Elämässä on oltava muutakin kuin urheilua. Koulutuksen hankkiminen on avainasia urheilu-uran jälkeisen elämän kannalta. Suomen Olympiakomitean tähän suunnattuja palveluja on tietojeni mukaan käytetty kiitettävästi. Edellytämme erityisesti nuorilta urheilijoilta myös opiskelua toisen asteen tai korkean asteen koulutuksessa.”⁵⁶

”Tämän päivän suomalaisurheilijat ovat loistavia, kielitaitoisia ja sanavalmiita suomalaisen kulttuurin ja osaamisen vienninedistäjiä.”⁵⁷

Puheissa puututaan urheiluelämän jälkeiseen elämään vakuutusturvan ja koulutuksen korostamisen kautta. Doping-säännöksiin sitoutuminen oli puheissa mukana jo ennen vuoden 2001 doping-skandaalia ja vuodesta 2006 on korostettu urheilijoiden asemaa suomalaisen kulttuurin ja osaamisen vienninedistäjinä. Vaikka puhuja vaihtuu, puhe pysyy samanlaisena eli kyseessä on opetusministeriön virkakoneiston laatima standardipuhe. Suomalaisen identiteetin vahvistamisen tai rakentamisen symboleita ei alkuvuosien puheissa ole. 2000-luvun puolivälin jälkeen retoriikka muuttuu. Puhe muuttuu urheilijoihin keskittyneestä Suomeen liittyväksi. Urheilijat muuttuvat pelkistä urheilusuorituksia tekevistä suomalaisille mitaleita tuovista henkilöistä suomalaisen kulttuurin ja osaamisen vienninedistäjiksi. Retoriikassa tapahtuu aika iso harppaus. Valtion suhtautuminen urheiluun näyttää muuttuneen myönteisemmäksi. Urheilijat eivät enää olekaan epävarma sijoituskohte, vaan heidät koetaan suomalaisuuden lähettiläiksi maailmalla. Sankaruus olennaisena osana suomalai-

⁵³ OPM:n tiedote 6.5.1999, kulttuuriministeri Lindénin onnittelupuhe

⁵⁴ OPM:n tiedote 22.10.1999, kulttuuriministeri Lindénin onnittelupuhe

⁵⁵ OPM:n tiedote 15.11.2002, kulttuuriministeri Drombergin onnittelupuhe

⁵⁶ OPM:n tiedote 9.12.2003, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe

⁵⁷ OPM:n tiedote 3.2.2006, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe ja OPM:n tiedote 23.1.2008, valtiosihtööri Johanssonin onnittelupuhe

suuden rakentumista ja urheilijasuuruuksien käsittely suomalaisuuden symboleina näyttävät saaneen valtion virallisen arvostuksen, mikä näkyy uudessa retoriikassa. Tähän samaan arvostuksen nousuun liittyy kulttuuriministerin nimikkeen muutos kulttuuri- ja urheiluministeriksi. Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallin perusteli nimenmuutosta näin.

”Tullessani kulttuuri- ja urheiluministeriksi halusin nimikkeenmuutoksen myötä vahvistaa sitä, että urheilu on tärkeä osa kulttuurista minäämme. Kansainvälisesti menestyvät urheilijamme ovat suomalaisen kulttuurin ja osaamisen hienoja edustajia aivan kuten muillakin kulttuurimme osa-alueilla.”⁵⁸

5.4.2 Tunnustukset - Pro Urheilu ja kutsu Linnaan

2000-luvulla valtion suhtautuminen urheiluun muuttui. Valtio tunnustaa virallisesti urheilun merkityksen suomalaiselle identiteetille olevan suuri. Nykyään opetusministeriö myöntää Pro Urheilu – tunnustuspalkintoja suomalaisille urheilijoille. Kriteerinä on joko merkittävä urheilu-ura tai huomattava urheilusaavutus. Rahalliset Pro Urheilu – tunnustuspalkinnot jaettiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 ja vuodesta 2001 on lisäksi jaettu Pro Urheilu – mitaleja. Tunnustuspalkintojen jakotilaisuuksissa pidettyjen puheiden retoriikassa on käytetty seuraavia suomalaisuuden symboleita.

”Te olette suomalaisen **sisun** esikuvia nuorisolle, kansallishengen vahvistajia ja tarjonneet suomalaisille uskomattomia elämyksiä.”⁵⁹

”Suomi oli olympiaurheilun kiistaton suurvalta 1920- ja 1930-luvuilla. Sotien jälkeen perinteiset lajimme **hiihto ja yleisurheilu** pitivät kuitenkin pintansa, ja 1960-luvulta lähtien on moottoriurheilu eri muodoissa tarjonnut suomalaisille runsaasti ilonaiheita.”⁶⁰

”Teidän ansiostanne me suomalaiset olemme saaneet nauttia niistä elämyksistä, jotka ovat säilyneet ja säilyvät muistoissamme. Te olette saavutuksillanne luoneet sitä menestyspohjaa, jonka avulla lajinne nykymenestys ja tunnettavuus on ollut mahdollista.”⁶¹

”(…) näiden saavutusten merkitys suomalaisen huippu-urheilun kehitykselle.”⁶²

”(…) Sen mukaan merkittävän uran tehneet urheilijat olisi rinnastettava taiteilijoihin. Tämän mukaisesti Pro Urheilu-palkintoa on kehitetty taiteen Suomi-palkinnon suuntaan. (...) Te olette olleet lajeissanne tienraivaajia, ensimmäisiä arvokisamenestyjiä sekä lajinne uuden nousun airueita. Teidän urheilu-uranne ajoittui valtaosin aikaan, jolloin urheilu ei vielä ollut ammatti. Te olette saavutuksillanne luoneet ja luotte sitä menestyspohjaa, jonka avulla lajinne kansallinen menestys, kansainväli-

⁵⁸ Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallinin puhe huippu-urheilufoorumissa 23.10.2007

⁵⁹ OPM:n tiedote 5.12.2000, kulttuuriministeri Lindénin puhe

⁶⁰ OPM:n tiedote 9.11.2001, kulttuuriministeri Lindénin puhe

⁶¹ OPM:n tiedote 16.12.2002, kulttuuriministeri Drombergin puhe

⁶² OPM:n tiedote 3.12.2003

nen tunnettavuus ja sen tulevaisuus on lupaava. Olette myös olleet **suomalaisen osaamisen** suurlähettiläitä.”⁶³

”(…) Olen näin halunnut painottaa sitä, että te aiempien aikojen menestyjät sekä nykyajan huiput olette mitä suurimpia suomalaisen kulttuurin vienninedistäjiä. (...) Teidän ansiostanne me suomalaiset olemme saaneet nauttia niistä elämyksistä, jotka ovat säilyneet ja säilyvät muistoissamme. Te olette osaltanne olleet luomassa niitä puitteita, viestittäneet saavutuksista sekä tehneet kansainvälisesti Suomea tunnetuksi edelläkävijöinä omilla aloillanne. Suomalaisen kulttuurin huippuosajat urheilun alueella ovat meille tärkeitä suomalaisuuden suurlähettiläitä, (...) Kiitos tinkimättömästä harjoittelustanne ja kovasta työstänne, joka on tehnyt teistä esikuvia aikanne nuorisolle - ja kiitos niistä **sinivalkoisista** elämyksistä, joita olette tarjonneet, välittäneet, suunnitelleet kaikille suomalaisille!”⁶⁴

”Sähköisen median voimakas mukaantulo loi uudenlaisen maailman ja samalla myös meille penkkiurheilijan kansan. Yleisradion välityksellä me suomalaiset saimme seurata lähes kaikkia kansallisesti merkittäviä arvokisoja suorina lähetyksinä. (...) Teidän ansiostanne me suomalaiset olemme saaneet nauttia niistä elämyksistä, jotka ovat säilyneet ja säilyvät muistoissamme. (...) Kiitos tinkimättömästä harjoittelustanne ja kovasta työstänne, joka on tehnyt teistä esikuvia omissa lajeissanne - kiitos niistä **sinivalkoisista** elämyksistä, joita olette tarjonneet kaikille suomalaisille!”⁶⁵

Sisu, suomalainen osaaminen ja sinivalkoisuus sekä perinteiset sankaruuslajit ovat suomalaisuussymboleita, jotka esiintyvät puheissa. Nämäkin puheet ovat joiltain osin sanasta sanaan samanlaisia, vaikka puhuja on vaihtunut eli kyseessä ovat opetusministeriön virkamiesten kirjoittamat vakiopuheet. Uudempi arvostus näkyy edelleen retoriikassa urheilijoiden rinnastamisessa taiteilijoihin. Korkeakulttuuriset taiteilijathan ovat Suomessa hyvin arvostettuja, mikä periytyy 1800-luvun lopun suomalaiseliitin rakentamasta suomalaisuuskuvasta. Myös urheilijoiden esittäminen suomalaisen kulttuurin vienninedistäjinä osoittaa uudenlaista arvostusta. Elämysten tarjoaminen ja kollektiivisten muistojen tuottaminen suomalaisille eli kansallisen identiteetin yhteisöllisyyden vahvistaminen on juhlapuheissa keskeistä. Urheilumenestys merkitsee puheissa myös esikuvien antamista ja nykyisen sekä tulevan menestyksen pohjustamista, joten valtio olettaa urheilun jatkossakin toimivana identiteettiä tukevana elementtinä.

2000-luvulla on esiin noussut ehkä näkyvämpi valtiollinen palkitseminen menestymisestä urheilussa; Tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotto. Yhä useampi menestynyt suomalaisurheilija saa kutsun Linnaan. Linnan juhlat ovat muodostuneet keskeiseksi suo-

⁶³ OPM:n tiedote 14.12.2004, kulttuuriministeri Karpelan puhe

⁶⁴ OPM:n tiedote 18.12.2006, kulttuuriministeri Saarelan puhe

⁶⁵ OPM:n tiedote 17.12.2007, kulttuuri- ja urheiluministeri Wallinin puhe

malaiseksi traditioksi. Tosin juhlien väitetään muuttuneen viime vuosina enemmän näyttämisyhtymisjuhlaiksi kuin aidoksi itsenäisyyden arvostamisen juhlaiksi. Joka tapauksessa kutsu Linnaan lienee korkein suomalainen arvostuksen osoitus, jonka tavallinenkin ihminen voi saada. Urheilijatkaan eivät pane pahakseen saamansa arvostettua kutsua ja vaihtavat Suomi-verryttelyasut juhla-asuihin, jopa niin loisteliaasti että pukuloistovertailussa onnistuvat päihittämään maan ykkösedustus naiset. Linnan juhlat ovat vuodesta toiseen Suomen katsovin yksittäinen tv-ohjelma. Se kuuluu suomalaiseen elämään ja kansalliseen identiteettiin ja tästä traditiosta meidän kannattaa olla ylpeitä eikä stigmatoida sitä omituisena tapana.

5.5 Valtiojohdon ethos Ylen olympiastudioissa

Jo Aristoteles totesi puhujan luonteen eli ethoksen vaikuttavuuden kuulijoihin. Olen tehnyt täysin subjektiivisen katsauksen valtiojohdon toimijoiden esiintymiseen Ylen olympialähetyksissä eli olen selventänyt heitä puhujina. Puhujan yleisökäsitys on olennainen osa hänen ethostaan ja sitä olen osittain käsitellyt jo analyysisiosassa, mutta palaan myös näihin päätelmiini kunkin toimijan kohdalla.

Kaikki poliitikot ovat kokeneita puhujia, mutta tv-kameroille puhumisessa toiset ovat taitavampia. Tv-lähetys on aina haastateltavalle suora lähetys, vaikkei sitä lähetettäisikään suorana kotikatsomoihin. Sanottavaa ei saa takaisin eikä sitä pysty ottamaan uudelleen kokonaan alusta, joten tästä syystä kokeneetkin poliitikot tuntuvat takeltelevan tv-haastatteluissa, he sanovat samaa asiaa uudelleen ja yrittävät hakea sopivaa sanamuotoa. Tv-haastattelussa on vielä haastateltavan kannalta se ikävä puoli, että jos haastatteluun lipsahtaa siihen kuulumatonta asiaa, niin aika varmasti se on juuri se kohta, mitä myöhemmin siteerataan tai editoinnissa käytetään. Ajankohtaislähetyksissä ei ole tapana hyväksyttää editoituja juttuja haastateltavilla. Varsinaisesti tämä huoli ei kosketa tässä tapauksessa valtiojohdon edustajia, sillä olympialähetysten haastatteluja ei editoida lainkaan, jos ne joudutaan ajamaan ulos viiveellä. Heitä siis koskee mainittu ”sanoja ei saa takaisin” – teesi. Yleisesti ottaen poliitikot varovat aina sanojaan ja tästä syystä monet heistä tuntuvat puhuvan poliittista jargonia sanomatta mitään reilusti.

5.5.1 Presidenttien ethos

Presidentti Koivisto ei esiintynyt Ylen olympiakisastudioissa muuten kuin hiihtoretelle lähdön yhteydessä tehdyssä haastattelussa. Presidentti etsi suksiaan ja ohimennen vastaili toimittajan kysymyksiin. Ilmiselvästi hänen huomionsa oli aivan muualla ja katsojalle tuli hieman kiusaantunutkin olo toimittajan ahdistelevien kysymysten ja perässä juoksun vuok-

si. Presidentti ei kuitenkaan näyttänyt mahdollista ärtymystään ja vastaili tyyliin uskollisena harvaksen kysymyksiin jatkaen samalla valmistautumista hiihtoretelle. Presidentti Koiviston mediasuhde ei ollut läheinen ja hän nimittikin toimittajia ”sopuleiksi”. Mielestäni Koivisto näyttäytyi julkisen kuvansa mukaisena harvasanaisena, hieman luoksepääsemättömältä vaikuttavana hahmona, joka oli urheilullisen suomalaiskansan ”maan isänä” juuri lähdössä hiihtämään.

Presidentti Ahtisaaren tv-esiintyminen Naganon kisastudiossa ei ollut kovin luontevaa. Hän vaikutti kiusaantuneelta ja tuntui istuvan epämukavasti, joskin presidentti oli pukeutunut rennosti villapuseroon. Lisäksi akkreditointikortti oli unohtunut kaulaan roikkumaan, joten oliko jostain syystä tullut kiire tehdä haastattelua ja siksi presidentti vaikutti niin levottomalta? Presidentti ei katsonut reilusti haastattelijaan eikä kotikatsojiinkaan, tosin viime mainittu ei ole tv-haastattelussa luontevaa. Presidentti Ahtisaari puhui tapansa mukaan melko hitaasti ja harkiten, mutta puhe oli sävyltään innoton. Katsojalle jäi se kuva, että presidentti oli joutunut olympiakisoihin ja siihen liittyviin mediatapaamisiin. Presidentti ei selkeästi puhunut suomalaiselle penkkiurheilijakansalle, joka oli aamulla koti-Suomessa tv:n ääressä. Mielestäni olympialaisten tv-katsojat eivät ole erityisyleisö Perelmanin tarkoittamassa mielessä, vaikka on tietysti mahdollista kutsua heitä suomalaiseksi penkkiurheilun erityisyleisöksi. Perelmanin erityisyleisön todistettavissa oleva asiantuntijuus puuttuu, - muutoinhan suomalainen penkkiurheilija on perinteisesti kaikkien lajien paras asiantuntija.

Presidentti Halonen esiintyy vuodesta 2000 lähtien kaikissa olympialähetyksissä. Ensimmäisestä olympiamatkastaan lähtien hän on ollut haastatteluissa hyvin innostunut, mutta Pekingissä 2008 presidentin esiintymisessä on huomattavissa pienoista innokkuuden laskua. Sydneyn olympiakisoissa presidentti oli pukeutunut omaan jakkuun, mutta sen jälkeen hän on aina ollut pukeutuneena Suomen joukkueen edustuspuseroon. Suomen joukkueen asu luo yhteenkuuluvuuden tunnetta presidentin edustamisen ja suomalaisuuden välille, mikä mielestäni välittyy myös tv-kuvan kautta. Pekingiä lukuun ottamatta presidentti on näyttänyt viihtyvän tv-kameroiden edessä eikä ole antanut kiireistä vaikutelmaa pälyilemällä ohi kameran tai haastattelijan. Näin käy Pekingin haastattelutilanteessa pariinkin otteeseen, joten katsojalle tulee levoton olo: ”antaisi tuo haastattelijan presidentin nyt jo lähteä, kun hän näyttää niin kiireiseltä”. Asiasisällöllisesti presidentti Halonen on olympiahaastatteluissa hyvä. Hän on aidosti kiinnostunut urheilusta ja hänen puheestaan kuuluu,

että hän on perillä myös urheilun asioista muun yhteiskunnallisen tietouden ohessa. Lisäksi presidentti itse otti Salt Lake Cityn kisoissa puheeksi dopingin, joka usein koetaan epämu-kavaksi puheenaiheeksi. Tälläkin tavoin presidentti näytti asiantuntevuuttaan. Kriittisesti suhtautuen voin myös ajatella, että hän vain toteutti hyvän viestintäkonsultin neuvoa otta-malla itse esiin epämieluisan aiheen, johon oli ennalta harjoitellut sopivan puheenvuoron. Mielestäni presidentti Halonen asettaa sanansa huolellisesti siten, että koko kotikatsomo voi niihin yhtyä. Hän osaa ottaa urheilua seuraavan suomalaiskatsomon yleisökseen, koska hän kykenee aidosti samastumaan siihen. Presidentti Halonen osaa suhtautua humoristisesti presidentilliseen edustus- ja kannustustehtäväänsä olympiakisoissa. Hän on jopa kutsunut itseään Suomen epäviralliseksi kisamaskotiksi (HS.fi 23.8.2004).

5.5.2 Pääministereiden ethos

Pääministeri Aho siristeli silmiään Albertvillen talviauringossa. Hänen esiintymisensä oli ylimielisen oloista ja hän tuntui vaikeasti lähestyttävältä, vaikka haastattelun lopuksi intou-tui vedonlyöntiin toimittajan kanssa. Pääministerin esiintyminen ei poikennut hänen taval-lisesta esiintymisestään julkisuudessa ja hän käytti tilaisuutta hyväkseen puhumalla Suo-men EU-jäsenyyden puolesta, koska se oli tuolloin ajankohtaista. Yleisönä pääministeri piti tavallista suomalaista tv-katsojaa, jolle hän puhui pääministerinä.

Pääministeri Lipposta haastateltiin sekä Atlantan että Sydneyn olympialähetysten yhtey-dessä. Atlantassa Lipponen oli korostetun leppoisa, hän tuntui sopivan omaksumaansa roo-liin Isänmaan Kilpailevien Toivojen Suurena Kannustajana. Sydneyn olympiakisojen stu-diossa esitetty haastattelu oli tehty kotimaassa hallituskiireiden keskellä, joten pääministeri vaikutti hieman poissaolevalta. Molemmissa haastatteluissa pääministeri puhui harrasta-mistaan lajeista, joten hän pyrki luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta urheilukatsojan ja itsensä välille. Pääministeri Lipposen puhetyyli on kovin verkkainen, mikä tv:ssä ei ole kovin suotavaa, sillä tv:hän on nopeiden leikkausten ja sähkököiden vastausten media. Ul-koinen olemus ei edes Atlantan helteessä poikennut normaalista työpäivästä, pääministeril-lä puku oli päällä. Atlantassa pääministeri oli selvästi suomalainen kannustava penk-kiurheilija, joka asetti sanansa kanssakatsojille, mutta Sydneyn haastattelu oli rutiinihaas-tattelu, jonka poliitikko antoi työnsä puolesta. Aihe vain oli hieman keveämpi.

Pääministeri Vanhanen on esiintynyt Ateenan, Torinon ja Pekingin kisastudioissa. Kaikissa haastatteluissa hänellä on ollut yllään olympiakomitean asu, joten yhteenkuuluvuuden tun-

nelmaa haetaan. Pääministeri Vanhasen puhetyyli on myös melko verkkainen ja hän tuntuu änkyttävän toistelllessaan edellistä sanaa seuraavaa hakiessaan. Kaikissa haastatteluissa jossain kohdassa pääministeri korostaa asiantuntemattomuuttaan; ei tunne asian valmistelua, ei tunne lajin sääntöjä hyvin, ei ota kantaa. Pääministerin olemus on hieman huolestuneen oloinen etenkin Ateenan ja Pekingin haastatteluissa, mikä jälkepäin selittyi avio-ongelmilla ja lapsen terveyteen liittyvillä ongelmilla. Pääministeri Vanhanen pyrkii kuitenkin luomaan tv-katsojaan hieman läheisempään suhdetta kertomalla omista urheiluharrastuksistaan sekä yrittämällä kertoa humoristisesti, miksi suomalaiset eivät menestyneet tiettyissä kisoissa Torinossa. Pääministeri siis yrittää asettaa sanojaan suomalaiselle penkkiurheilukatsojalle, mutta mielestäni poliitikon rooli lyö kuitenkin vahvempana tämän yrityksen ylitse.

5.5.3 Kulttuuriministereiden ethos

Kulttuuriministeri Anderssonin haastattelu Atlantassa oli tehty Ylen kisastudion teknisessä tilassa. Haastattelussa tuli ilmi kulttuuriministerin kaksikielisyys, hän puhui ”handicap- ja vammaisurheilusta”, mikä saattoi kotimaan yleisöä hieman ärsyttääkin. Muutoin hän esiintyi varmasti ja asiantuntevasti. Haastattelu oli juttuna lähetyksessä, mutta se näytti editoimattomalta eli kokonaiselta. Mielestäni kulttuuriministeri Andersson antoi ”taas yhden haastattelun” eikä hänen esiintymisessään tai yleisösuuntautumisessaan ollut huomattavissa mitään erityistä, toki hän oli pukeutuneena olympiakomitean pikeepuseroon.

Kulttuuriministeri Lindén esiintyi Sydneyssä ja Salt Lake Cityssä. Sydneyn haastattelussa kulttuuriministeri Lindén on ihastuttavan innoissaan; hän on ensimmäisen kerran olympiakisoissa ja niin kaukana kotimaasta. Ylen toimittaja esiintyy liioitellun rennosti ja kaverillisesti, lieneekö kulttuuriministeri ollut jännittynyt etukäteen ja näin toimittaja pyrki tekemään tilanteesta korostetun ystävällisen? Etenkin aluksi kulttuuriministeri Lindén jutustelee siihen malliin, ettei oikeastaan edes muista puhuvansa tv-yleisölle Suomessa. Haastattelun loppupuolella hän kuitenkin ”virallistuu” ja alkaa puhua poliitikkomaisesti ja varmaankin yleisönsä muistaen. Hän vaikuttaa hieman asiantuntemattomalta puhuessaan urheilun rahoituksesta, mutta hallitsee kuitenkin esiintymisensä. Tulkitsen Lindénin puheen ”virallistuminen” aiheutuneen aihepiirin muuttumisesta hänelle vieraammaksi. Salt Lake Cityn haastattelussa kulttuuriministeri on taas aluksi hyvin hymyileväinen, kun puhutaan ns. päivän tapahtumista. Kulttuuriministeri Lindén muuttuu virallisemmaksi haastattelun edetessä rahoituksen ja antidoping-työn aiheisiin, mikä on tietysti ymmärrettävää. Mielestäni kult-

tuuriministerin esiintymisessä näkyy asiantuntevuuden lisääntyminen; katse ei enää asiaky-
symyksissä harhaile niin paljoa ja vastaukset ovat jämäkempiä. Kulttuuriministeri Lindén
on melko hyvä muotoilemaan sanottavansa selkeästi. Hän pyörii tuolillaan molemmissa
haastatteluissa, mikä on häiritsevää. Sydneyssä kulttuuriministeri on pukeutunut olympia-
komitean jakkuun, mutta Salt Lake Cityssä hän esiintyy omilla vaatteillaan. Pukeutumi-
nen ei siis aina viestitä sitoutumista ja yhteenkuulumista Suomen joukkueeseen. Ministe-
rin yleisökäsitys näyttäisi olevan kaksijakoinen. Aluksi hän puhuu kuin tuttavilleen ja sit-
ten hän siirtyy poliitikon rooliin, joka ei osoita sanojaan millekään tietylle erityisyleisölle.
Pekingissä Lindén oli paikalla viestintäministerinä. Esiintyminen on hyvin samantyyppistä,
vaikka aihealue on eri.

Kulttuuriministeri Karpela kävi haastattelussa Torinossa. Kulttuuriministeri on pukeutu-
neena olympiakomitean fleece-puseroon, mikä edustaa sitoutumista suomalaisuuteen ja
Suomen joukkueeseen. Kulttuuriministeri vastaa hyvin levollisesti toimittajan kysymyk-
siin, mutta ei katso haastattelijaa kuin hyvin satunnaisesti. Tv-katsojalle tulee hieman kiu-
saantunut olo ja samalla herää pieni epäily kulttuuriministerin asiantuntevuudesta, kun
vastauksia pitää etsiä pöydän pinnasta. Lisäksi haastattelun edistyessä kulttuuriministerin
toistelemaat fraasit alkavat häiritä. Vasta lopussa kulttuuriministeri Karpela hymyilee; ”pii-
napenkki on ohitse” – tunnelma syntyy tv-katsojalle. Kulttuuriministeri ei puhu erityisesti
suomalaiselle urheiluyhteisölle, vaan varoo poliittikkomaisesti sanojaan ja ei osoita puheta-
aan erityisesti kenellekään.

Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallin tulee Pekingin haastatteluun olympiakomitean pikee-
paidassa ja verryttelyhousuissa. Ainakin pukeutumisellaan ministeri viestittää urheilulli-
suuttaan ja sitoutumista suomalaisuuteen. Haastattelu on hyvin asiallinen ja kulttuuri- ja
urheiluministeri on hyvin asiantunteva, tosin ruotsinkieli on ministeri Wallinin äidinkieli,
mikä näkyy haastattelussa pienenä sekavuutena hänen ”kadottaessaan” oikean suomenkie-
lisen termin. Ministeri osoittaa sanansa urheiluyhteisölle, sillä hän puhuu humoristisesti
mm. Veikkauksen hyvästä tulokunnosta rahoitusasioista keskusteltaessa. Lisäksi haastat-
telun päättyessä ministeri katsoo hetken suoraan kameraan ikään kuin hän vinkkaisi silmää
tv-katsojalle.

6. SUOMALAISEN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN JA VAHVISTAMINEN VALTIOJOHDON RETORIIKASSA

Olen tutkinut Suomen valtio johdon puheiden retoriikkaa suomalaisen identiteetin vahvistamisessa ja rakentumisessa olympiaurheilun kontekstissa. Olen etsinyt käytettyjä suomalaisuuden symboleja valtio johdon puheista sekä selvittänyt Burken identifiointianalyysin avulla valtio johdon toimijoiden retoriikasta paljastuvaa samastumista suomalaisuuteen. Lisäksi olen analysoinut puhujan ethokseen liitettävien ominaisuuksien merkitystä puhujan yleisökäsityksen tulkinnassa Perelmanin jälkiä seuraten ja osoittanut valtio johdon aktiivisuuden nousua olympiakisojen tv-lähetyksissä esiintymiseen. On yhteenvedon aika.

6.1 *Symbolisuus*

Suomalaisuussymboleista Ylen kisastudiohaastatteluissa korostuu **sankaruus**. Valtio johdon kisalähetys haastatteluista on 19 ja kymmenessä sankaruus on suomalaisuuden vahvistamisen tärkein symboli. Urheilusankarit ovat olleet 1900-luvun alusta alkaen vahvasti mukana muovaamassa suomalaista identiteettiä ja se jatkuu edelleen. Etenkin keihäänheittosankarit ovat arvostettuja, sillä siinä yhdistyy kaksi sankaruussymbolia: voittajasankari ja lajisankari. Suomalaisurheilijoiden menestyksen katsotaan tuottavan lisää menestystä sekä mainetta, kunniaa ja luottamusta Suomelle. Hyvä menestys vaikuttaa terveesti kansan itsetuntoon. Menestyminen joukkueurheilulajeissa taas kytetään modernin yhteiskunnan pelisääntöjen parempaan sisäistämiseen ja sitä kautta yhteistyön sujumiseen ja parantumiseen. Tämä menestys halutaan kytkeä menestymiseen myös muilla aloilla. Tästä ovat esimerkkinä Helsinki 2006 – lobbaus sekä suhteiden lujittaminen vastaisten kisajärjestelyjen varalta. Sankaruuden kollektiivinen omiminen on ominaista suomalaiselle kansanluonteelle, ja toisaalta saatamme olla melko tylyjä menestymättömille urheilijoille. Tästä ilmiöstä varoitteli presidentti Halonen. Instituutiona presidentti on yksi suomalaisen sankaruuden muoto, sillä hän suojelee suomalaista tapaa toimia. Presidentin vierailu olympiakisoissa vahvistaa symbolisesti sankaruutta; maan ”pääsankari” on myös mukana. Presidentti Halosen oma vertaus asemastaan Suomen virallisena kisamaskottina on hauska sankaruuden näkökulmasta, koska kisojen maskottihan on aina hellyttävä pikkuotus, joka tervehtii iloisesti urheilijoita ja kisaturisteja. Suomen presidentti on siis Suomen joukkueen oma piristäjä, joka läsnäolollaan antaa hyväksymisensä Suomen joukkueen toiminnalle. Urheilijat ovat haastatteluissa sanoneet arvostavansa presidentin vierailuja kisapaikoilla, joten sankarilliselle kisamaskotille on käyttöä.

Yllättävästi suomalaisuussymboleista **sisu** ei nouse käytetyimmäksi symboliksi. Selvästi sisusta puhuu vain presidentti Halonen, mutta ajatus sisusta on tulkittavissa myös muiden puhujien puheista. Retoriikasta käy ilmi, että suomalainen taistelutahto nousee menestyksen, mutta myös menestymättömyyden myötä asenteella: ”Me näytämme niille!” Toisaalta jos joku laji ei menesty odotetusti, on huolenaihe vakava ja asian korjaamisen pohtimiseen käytetään aikaa ja varoja.

Suomalaisuussymboleista **kansallislaulun** ja **Suomen lipun** merkitys sekä stereotyyppioista ahkera **työnteko** pääsevät puheissa esiin. Näillä teemoilla suomalaisuutta vahvistetaan haastatteluissa kuitenkin varsin vähän. Yleisistä suomalaisuussymboleista ei valtiojohton olympiastudiopuheissa ollut lainkaan viittauksia Suomi-neitoon, Suomen siniseen ja valkoiseen värisymbolismiin, pohjoiseen ulottuvuuteen ja kesään. Kirjallisuusviittauksiakin oli vain yksi, kun presidentti Halonen totesi meidän olevan myös Väinämöiskansaa eli historia **Kalevalan** muodossa nousi esiin. Väinämöisviittaukseellaan presidentti tarkoitti suomalaisten älyllisen panostuksen nousua myös olympialajeissa. Suomalaisen identiteetin vahvistamisen kannalta älyllisyyden esiinnousu urheilun kontekstissa viittaa mielestäni siihen, että suomalainen tietoyhteiskunta-ajattelu ja älyllisyyden korostaminen ovat vahvoja uuden suomalaisen identiteetin rakennusaineita.

Sauna, viina, terva ja tuohi eivät kuulu näissä olympiapuheissa, mutta **puukkoviittauksia** olympiakisojen ympäriltä löytyy. Suomen Olympiakomitea jakaa nykyisin⁶⁶ vertauskuvalisia Sisu-puukkoja onnistuneille ja kovasti tsempanneille urheilijoille ja joukkueen jäsenille. Sydneyssä vuonna 2000 presidentti Halonen oli yksi Sisu-puukon saajista. Näin olympiakomitea ilmaisi arvostavansa presidentin tapaa kannustaa ja rohkaista urheilijoita voiton ja tappion hetkillä. (HS.fi 28.9.2000.) Sinänsä Sisu-puukko on jo nimensä puolesta vahva ja voimakas identiteetin vahvistaja ja toisaalta puukko on iät ja ajat ollut tärkeä miehisyyden mitta ja työväline, jota käyttäen on Suomea rakennettu.

Valtiojohton toimijoiden puheiden retoriikassa ei korostu urheilun merkitys **Suomi-kuvalle** tai paremminkin Suomi-imagolle. Syynä voi olla se, että puheet on suunnattu suomalaisille itselleen, jolloin Suomi-kuvan merkitys ei ole niin suuri. Puheet korostavat

⁶⁶ tiukentuneiden turvatoimien vuoksi oikeita puukkoja ei kisoissa jaeta, vaan ne luovutetaan Suomessa saajille

suomalaisten yhteisyyttä ja rakentavat yhteisöllisyyttä, joten sankaruus, ankara työ ja sisu sopivat paremmin retoriikkaan. Puheista löytyy myös urheilun värittävä historiamme ja Suomea pidetään esimerkkinä muille maille urheilun avulla nostatetusta kansallistunteesta.

Valtiovahdon omaehtoiset muualla pidetyt puheet vahvistavat suomalaisuutta hieman laajemmalla symbolikirjolla. **Sankaruuden** lisäksi korostuu **sinivalkoisuus** ja stereotyyppioista käytetään **työtä, luonnetta** ja **luotettavuutta**. Presidentti Ahtisaaren puheessa Naganon talviolympiakisojen jälkeisessä kahvitilaisuudessa on **Suomi-kuvan** merkityksellä suurempi osuus, mikä selittyy sillä, että Suomen hakuprosessi vuoden 2006 talviolympiakisoihin oli meneillään. Muutoin kirjoitettujen puheiden suomalaisen identiteetin vahvistaminen on puhutun kaltaista. Kulttuuriministereiden juhlapuheissa symbolimaailma pyörii **sankaruuden, sisun, sinivalkoisuuden** ja **osaamisen** ympärillä. Valtion urheilija-apurahoissa puheiden suuntaus urheilijakeskeisyydestä suomalaiseen sankaruuteen on tapahtunut vasta vuoden 2006 jälkeen. Mielestäni tässä näkyy valtion suhtautumisen muutos huippu-urheiluun. Huippu-urheilijat eivät enää ole yksittäisiä, urheilevia kansalaisia vaan heistä on tullut tärkeitä suomalaisen osaamisen vienninedistäjiä, arjen ja kilpailujen sankareita. Tunustusten jakotilaisuuksien juhlapuheet ovat alusta alkaen olleet **elämyksellisyyteen** ja **sinivalkoisten tähtihetkien** tuottamiseen liittyviä. Vuonna 2004 urheilijoita jopa verrattiin taiteilijoihin saavutustensa ansiosta, mikä myös osoittaa urheilun arvostuksen nousua valtion tasolla.

Valtiojohto käyttää symboleita olympiapuheen retoriikassa maassa vallitsevan suomalaisuusdiskurssin mukaan, mutta kuten todettua se on jo hieman vanhentunut ja uusia määrittelyjä kaipaava. Suomalaisuus määrittyy läpi aineiston perinteisellä tavalla. Ainoa uusi määrittely on mielestäni viittaus suomalaisurheilijoihin vienninedistäjinä, eli suomalaisuuden määrittelyyn urheilun kontekstissa liitetään vahvemmin osaaminen. Totta kai edustusurheilija on aiemminkin osannut lajinsa, mutta näen, että vienninedistämisellä tarkoitetaan laajemmin suomalaisten valmennus-, harjoittelu- yms. osaamista.

6.2 Identifikaatio

Valtiovahdon toimijoiden identifioituminen suomalaiseksi olympiapuheessa on kaksijaakoista. Tulkitsin identifikaatiota pääasiassa me-muotoisesta puheesta. Toiset puhujat ovat jopa samassa haastattelussa välillä selvästi suomalaisia ja välillä jotain muuta. Presidentti Koivistosta ei ollut analysoitua materiaalia. Naganon tv-haastattelussa presidentti Ahtisaari

ei näe suomalaisuutta kielteisenä, josta piilotettuna motiivina tulkitseen, ettei suomalaisuus kuitenkaan ole hänelle taakka. Presidentin puheenparsi pysyy omanlaisenaan eikä hän ole oikein selväsananainen. Toisaalta pitämässään puheissa presidentti Ahtisaari identifioituu selvästi suomalaiseksi. Puheet on tietysti kirjoitettu etukäteen valmiiksi, joten me-muotoinen puhe saattaa olla sen ansiota. Presidentti Halonen on selkeästi suomalainen ja hän on jopa suomalainen penkkiurheilija. Hän identifioi itsensä yhdeksi meistä suomalaisista, jotka haluavat seurata urheilua ja innostuvat kannustamaan edustusurheilijoita. Presidentti Halonen identifioi itsensä parissa haastattelussa ”maan äidiksi” antamalla äidillisiä ohjeita tv-katsojille ja myös urheilutoimittajille. Presidentti Halosen samastuminen muuttuu hieman Pekingissä. Hän puhuu haastattelussa enemmän suomalaisuuden edistäjänä kuin urheiluhulluna suomalaisena, mutta joka tapauksessa hän on puheessaan kiistatta suomalainen. Ehkä muutos presidentin puheessa johtuu hänen roolistaan Pekingissä, sillä ohjelmaan kuului, aiemmista kisavierailuista poiketen, myös lobbausta Suomen tulevista kisaisännyyksistä, joten presidentin ajatukset olivat muussakin kuin vain suomalaisurheilijoiden kannustamisessa.

Pääministereiden identifioituminen suomalaiseksi on varovaista. Pääministeri Ahon esiintymisen lopussa tapahtuva vedonlyönti on mielestäni kuitenkin kuvaavaa suomalaisuutta; suomalaisuutta on olla paras urheilutietämyksessä ja veikata voittaja oikein. Pääministeri Lipposen identifioituminen suomalaiseksi haastatteluissa on selvästi riippuvainen ajasta ja tilasta. Paikanpäällä Atlantassa hänellä on aikaa olla suomalainen penkkiurheilija henkeen ja vereen, mutta kotimaan kiireiden keskellä identifioituminen suomalaiseksi urheiluseuraajaksi käy huonommin. Kirjoitetusta materiaalista pääministeri Lipposen kolumni Helsingin olympiavuodesta on tietysti perisuomalainen näkökannaltaan, jo kolumnin otsikko kuuluu: *Olinhan siellä minäkin 1952*. Pääministeri Vanhanen on olympialähetysten tv-haastattelujen valossa ”kasvanut” julkiseen suomalaisuuteen. Ensimmäisissä olympiahaastatteluissaan hän on hyvin varovainen eikä puhu me-muodossa, ikään kuin hän ei uskaltaisi olla suomalainen. Pekingin kisoissa pääministeri Vanhanen puhuu jo ”meistä” rinta rottin-gilla. Samoin puhuessaan Suomen Olympiakomitean 100-vuotisjuhlassa vuonna 2007 pääministeri Vanhanen identifioituu suomalaiseksi penkkiurheilijaksi, mutta siinä tilaisuudessa muu ei olisi ollut mahdollistakaan.

Kulttuuriministereiden identifioituminen vaihtelee myös. Kulttuuriministeri Lindén on Sydneyssä hyvinkin äidillisen ylpeä suomalaisista ja suomalaisuudesta samoin kulttuuri-

ministeri Karpela Torinossa. Miesministerit Andersson ja Wallin ovat molemmat ruotsinkielisiä äidinkieleltään, mikä vaikuttanee heidän retoriikkaansa. He puhuvat passiivissa, minkä tulkitsen kertovan heidän epävarmasta identifioitumisestaan ainakin urheilua seuraavaan suomalaiseen. Sinänsä molempien ministereiden samantapainen identifikaatio herättää kysymyksen siitä, onko suomenruotsalaisen suhtautuminen urheiluun vähemmän fanaattista kuin suomensuomalaisen? Onko 1800-luvun loppupuolella alkanut ruotsinkielisten suomalaisuuden sisäistäminen vielä kuitenkin kesken, eikö urheilu olekaan heille tärkeää? Urheiluun suhtautuminen ja etenkin lajipainotteisuus on erilaista ruotsinkielisellä alueella. Varmaan fanaattisuus näkyy alueille tyypillisissä lajeissa, mutta suhtautuminen suomalaisten ”peruslajeihin” tuntuisi olevan maltillisempaa. Onko tässä urheiluun suhtautumisessa yksi piilevä syy siihen, että edelleenkin suomalaisessa yhteiskunnassa on havaittavissa ilmiö pitää suomenruotsalaisia jotenkin parempina tai että tunnetaan suomenruotsalaisten pitävän itseään muita parempina? Ilmiössä näkyy mielestäni erikielisyysvaikutus sekä suomalaisuuden stigmatisoinnin piirteitä; metsäläisyys suomalaisuus on alempaa kuin ruotsinkielinen suomalaisuus.

Kaiken kaikkiaan valtiojohdon toimijoiden identifioituminen retoriikassa suomalaisuuteen on mielenkiintoista. Osin puhe on hyvinkin me-henkistä ja osin ei lainkaan. Tässä näen taustalla olevan suomalaiseen luonteeseen kuuluvaksi luetellun vaatimattomuus-piirteen: hyvä suomalainen ei kerskaile. Myös suomalaisen stigmatisoinnin perinteen valossa menestyksen näkyvä esilletuonti on epäsopivaa. Toisaalta valtiojohdon edustajat ovat Suomen poliittista eliittiä, joten voidaan ajatella, että on sopimatonta käyttäytyä riehakkaasti ja riemuita suomalaismenestyksestä olympia-areenoilla, siinähan menee poliittinen uskottavuus! Jos näin tulkitsen, niin kaksijakoinen identifioituminen tulee ymmärrettäväksi. Kuitenkin katson, että valtiojohdon toimijat ovat olympiakisoissa erityisesti paikanpäällä suomalaisina Suomen valtion edustajina, joten reilu esiintyminen suomalaisena suvaittaisiin kyllä sen kuuluisan ”Pihtiputaan mummon” mökkikatsomossakin ja saattaisi se suomalaisuus muutamien äänenkin seuraavissa vaaleissa tuoda!

6.3 Ethos

Ethos on tietenkin persoonallisuuskysymys. Olympialähetysten tv-haastatteluissa toiset valtiojohdon edustajista onnistuvat toisia paremmin. Asiantuntemuus, esiintymisen helppous ja pukeutuminen ovat seikkoja, joihin katsoja kiinnittää huomiotaan. Valtiojohdon asiantuntemuus urheilussa on aika pitkälti omien kokemusten asiantuntemuutta. Kulttuurimi-

nisteri on asemansa vuoksi urheiluun liittyvissä poliittisissa asiakysymyksissä asiantuntevampi kuin presidentti tai pääministeri. Jos puhuja vetoaa liiaksi asiantuntemattomuuteensa puheen aiheena olevassa asiassa, se herättää katsojassa ärtymystä, sillä toisaalta urheilu on aihepiiri, josta kaikilla on yleensä mielipide. Mielestäni valtiojohdon toimijat onnistuvat esiintymisessään, jos he osaavat pukea urheiluasiantuntevuutensa oikealle tasolle. Olympiakisoja seuraa urheiluasioissa melko asiantunteva yleisö, joten mahdollinen hämäys tulee kyllä esiin. Poliitikoille esiintyminen on työtä. Tämä näkyy useammankin valtiojohdon toimijan esiintymisessä. Toisaalta heidän ovat haastattelutilanteessa asemansa vuoksi, joten esiintymisen ottamista työnä ei tässä mielessä voi arvostella, mutta ripaus suomalaisiksi tunnustautumista poliitikon roolin lisäksi ei olisi pahitteeksi useimmille toimijoille uskottavuuden lisäämiseksi tässä kontekstissa. Pukeutuminen on tärkeä uskottavuuden lisääjä, pukeutumisellaan valtiojohdon edustajat viestittävät identifioitumistaan suomalaisiksi tässä nimenomaisessa tilanteessa.

Olympialähetysten haastatteluissa presidentti Halonen on esiintyjänä omaa luokkaansa. Hän on innostunut, asiantunteva, luonteva ja Suomen Olympiakomitean edustuspuseroon pukeutunut. Muut toimijat saattavat viestiä pukeutumisellaan samaa ja olla melko luontevia esiintymisessään, mutta presidentti Halosen vertaisia hurmaajia he eivät ole.

Valtiojohdon toimijoiden yleisökäsitykset tv-haastatteluissa vaihtelevat penkkiurheiluyleisöstä tavalliseen tv-katsojaan sekä jopa kavereille puhumiseen. Ylivoimaisesti eniten toimijat puhuvat tavalliselle tv-yleisölle ja tavallista poliitikkopuhetta. Pääministeri Aho käyttää tilaisuutta EU-myönteiseen lobbaukseenkin. Suomalainen penkkiurheilleva tv-yleisö on omanlaisensa erityisyleisö, jolle puhuja voi kohdistaa sanansa käyttäen paljon memuoista puhetta ja suhtautumalla positiivisesti urheiluun. Urheilua katsovat tv-katsojat odottavat kisalähetyksiltä tietysti niitä urheilusuorituksia, joten poliittisten puhuvien päiden ilmestyminen tv-ruutuun on aina haaste sekä haastattelijalle että haastateltavalle. Jos haastattelu onnistuu herättämään kiinnostuksen ja retki jääkaapille jää väliin, niin poliitikko saavuttaa ainakin osan esiintymistavoitteestaan eli myönteistä julkisuutta.

6.4 Mediajulkisuus

Yle on kansallinen viestintäinstituutio, joka palvelee yleisöjä. Olympiakisojen ohjelmien näkyvyys ja kuuluvuus ovat EU:n av-direktiivin suojaamia vapaasti näytettävillä kanavilla esitettäviä ohjelmia, jotka ovat luontevasti julkisen palvelun tehtävää täyttävän yhtiön kes-

keisiä toimintoja. Tarkoitin tällä lähinnä olympiatuotannon laajuutta ja kustannuksia, joita muut vapaasti saatavilla olevia kanavia pyörittävät toimijat eivät pysty kohtaamaan. Koska olympiakisojen oikeusmaksut ja tuotantokulut ovat huomattavat, niin myös Yle kokee positiiviseksi esitellä toimintaansa maan korkeimmalle johdolle. Näin Yle käyttää tilaisuutta hyväkseen vakuuttaakseen lupamaksujen käytön tehokkuutta. Ylen julkisen palvelun määrittelyyn ei kuulu katsojalukuihin tuijottaminen, mutta kyllä Ylessäkin aina myhäillään, kun miljoonan tv-katsojan raja rikkoutuu, ja sen olympialähetykset parhaimmillaan tekevät. Olympiakisälähetykset ovat perinteisesti ohjelmia, jotka keräävät yleisöjä, vaikka ne eivät yleensä nousekaan 10 katsotuimman ohjelman listalle lähetyspituksiensa vuoksi.⁶⁷ Mediana Yle tukee kansallisen identiteetin rakentumista ja vahvistumista kertaamalla suomalaisuuden urheilusankaritarinoita ja luomalla uusia sankaritarinoita omissa lähetyksissään sekä antamalla identiteetin vahvistamistakin varten poliitikoille aikaa lähetyksissä. Yle katsoo olympiakisoja tietoisesti sinivalkoisten silmälasien lävitse ja täten on vahva suomalaisuuden rakentaja.

Tutkimuksessani näkyy selvästi valtiojohdon kiinnostuksen kasvu olympialähetyksissä esiintymistä kohtaan. Ylen kisastudiollisten lähetysten aloitusvuonna (1992) vain pääministeri vieraili kisapaikalla ja vuonna 2008 neljä valtion edustajaa vieraili kisastudiossa. Myös Ylen tv-olympiatarjonta on noussut vuoden 1992 Barcelonan 160 tunnista⁶⁸ Pekingistä lähetettyihin 440 tuntiin⁶⁹, joten haastatteluvälejäkin löytyy enemmän. Pelkästään valtiojohdon toiminta ei ole muuttunut, vaan mielestäni myös Ylen suhtautuminen valtiojohdon edustajien olympialähetyshaastatteluihin on muuttunut arvostavammaksi. Alkuvuosina haastatteluita tehtiin muuallakin kuin lavastetussa kisastudiossa, mutta vuodesta 1998 lähtien on Yle korostanut valtion johdon asemaa ja paikallaoloa olympiakisoissa tekemällä haastattelut kisastudion miljöössä. (Ks. liite 9.)

Suomen valtiojohdon edustajista kulttuuriministeri käy asemansa puolesta yleensä kaikissa suurissa kisoissa, mutta presidentin ja pääministerin kisavierailut ovat uutta kehitystä. Vuodesta 2004 kulttuuriministerin lisäksi sekä presidentti että pääministeri ovat matkustaneet paikanpäälle kisoja seuraamaan, mikä ilmentää myös olympiakisojen yhteiskunnallisen merkittävyyden arvostuksen nousua. Eli kymmenessä vuodessa on valtiojohdon itsetarkoi-

⁶⁷ katsojaluvut ovat keskiarvoja

⁶⁸ Ylen vuosikertomus 1992

⁶⁹ Yle.fi. Info. Tiedotteet 27.8.2008

tuksellinen osallistuminen kisoihin ja niiden yhteydessä tv-olympialähetyksiin noussut nolosta kolmeen huippupoliitikkoon. Valtiollinen arvoasema näkyy kuitenkin saadussa tv-julkisuudessa, sillä Ylen tv-olympialähetyksissä presidentti on jo ehtinyt esiintyä seitsemän, pääministeri kuusi ja kulttuuriministeri kuitenkin vain viisi kertaa. Valtiojohdolla ei kisoissa ole yleensä muita velvoitteita kuin suomalaisurheilijoiden kannustaminen ja edustaminen eri tilaisuuksissa, joten varta vasten matkaaminen kisoihin on osoitus olympiaki-sojen merkityksellisyydestä suomalaisen yhteisöllisyyden luomisessa.

Valtiojohdon edustajat ovat poliitikkoja, jotka tarvitsevat myönteistä julkisuutta. Olympialähetyksissä esiintyminen edustaa tällaista. Poliitikollakin on mahdollisuus näyttäytyä rennommassa roolissa. Poliitikon kannalta esiintyminen olympialähetyksessä tuo enemmän näkyvyyttä kuin esiintyminen eduskunnan kyselytunnilla, vaikka esiintymisen ulostuloai-kaa ei pystytä varmuudella etukäteen kertomaan, koska olympialähetys etenee kilpailuta-pahtumien ehdoilla. Joka tapauksessa olympialähetys kerää eduskunnan kyselytunteja enemmän katsojia, joten julkisuutta tulee. Lisäksi median konvergenssin ansiosta tv-haastattelu leviää myös muille Ylen julkaisualustoille ja sitä kautta poliitikon on mahdol-lista saada lisäjulkisuutta, puhumattakaan mahdollisista lainauksista muihin medioihin. Tätä taustaa vasten ei ole ihme, että ei ole vaikeaa saada valtiojohdon olympiaedustajia haastatteluihin kansainvälisessä lähetykskeskuksessa olevaan Ylen studioon.

Valtiojohdon toimijoiden mediajulkisuus olympiakisoissa Ylen kautta on vain yksi osa. Myös muut mediat seuraavat valtiojohdon askelia olympiakaupungissa. 2000-luvulla sekä presidentin kanslia että valtioneuvoston kanslia ovat alkaneet tiedottaa yleensä etukäteen toimijoiden matkoista ja tapahtumista olympiakisoissa, joten positiivista mediajulkisuutta rakennetaan tietoisesti tarjoamalla medialle mahdollisuuksia haastatteluihin normaalista poikkeavissa aiheissa ja tilanteissa.

6.5 Summa summarum

Näkökulmani valtiojohdon olympiapuheen retoriikkaan suomalaisen identiteetin rakentu-misessa ja vahvistamisessa on tarjonnut mielenkiintoista tutkittavaa. Mitään uutta ja järin mullistavaa ei ole tullut esiin, mutta lähtökohtani valtiojohdon merkittävästä asemasta suomalaisuuden määrittelyssä on vahvistunut. Uudempaa suomalaisen identiteetin raken-tamista - ja jopa määrittelyäkin - on tutkimukseni mukaan urheilijoiden arvostus suomalai-sina vienninedistäjinä eli suomalaisen osaamisen edustajina. Myös urheilijoiden rinnasta-

minen taiteilijoihin osoittaa uutta identiteetin rakentamisen tapaa. Retoriikassa korostuu myös urheilijoiden asema myönteisen Suomi-kuvan rakentajina - onnistuessaan. Muutoin suomalaisen identiteetin vahvistamisen keinot eivät retoriikassa ole uusia; vanhassa on vara parempi ja toistolla saadaan tehoa sanomaan. Kun valtiojohto korostaa suomalaista sankaruutta, samastuu julkisesti suomalaiseksi ja suuntaa puheensa suoraan suomalaiselle penkkiurheilijayleisölle, tämä merkitsee suomalaisen identiteetin vahvistamista entistä jyrkemmäksi perinteisin keinoin. Valtiojohto vahvistaa yhteisöllisyyttä meidän suomalaisten kesken.

Suomalaisen identiteetin rakentumisen historian tutkimus oli itselleni hyvin avartavaa. Sen vuoksi tutkielmani loppukaneetiksi sopii hyvin Lassi Nummen runo *Minä suomalainen*.

Minä suomalainen

Aina uudelleen meidän on kysyttävä itseltämme:

kuka sinä olet tässä, tällä kalliolla.

Muut kertovat meille, miltä näytämme.

Keitä olemme, se meidän on tiedettävä itse.

*Lassi Nummi*⁷⁰

⁷⁰ Palmu 2002, 120

7. LÄHTEET

7.1 Kirjallisuus

- Alasuutari, Pertti: Älymystö ja kansakunta. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 153 – 174.
- Anttila, Jorma: Käsitykset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Suomen antropologinen seura ry. Saarijärvi, 1995, s. 108 – 134.
- Anttonen, Veikko: Pysy Suomessa Pyhänä – Onko Suomi uskonto? Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Suomen antropologinen seura ry. Saarijärvi, 1995, s. 33 – 67.
- Apo, Satu: Suomalaisuuden stigmatisoinnin traditio. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 83 – 128.
- Aristoteles: Retoriikka. Gaudeamus Kirja. Helsinki, 1997.
- Burke, Kenneth: Grammar of motives. Prentice Hall Inc. New York, 1945.
- Gordon, Tuula, Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti: Johdanto. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s.10 – 16.
- Gordon, Tuula, Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti: Lopuksi. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 312 – 314.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina: Kansalaisuus, kansallisuus ja sukupuoli. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 251 – 280.
- Hall, Stuart: Kulttuurin ja politiikan murroksia. Vastapaino. Tampere, 1992.
- Hall, Stuart: Identiteetti. Vastapaino. Tampere, 2005.
- Harle, Vilho & Moisio, Sami: Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka. Vastapaino. Tampere, 2000.
- Helasvuo, Marja-Liisa: Kuka komentaa ketä? Pala generatiivisen syntaksin terminologiaa haarukassa. Teoksessa Harvilahti, Lauri, Kalliokoski, Jyrki, Nikanne, Urpo ja Onikki, Tiina (toim.): Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 1992, s. 314 – 327.
- Herkman, Juha: Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Vastapaino. Tampere, 2001.
- Juntti, Eira: Pohjolan naisten viemiset Eurooppaan. Suomalaisten naistenlehtien EU-keskustelu. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 64 - 89.
- Jääskeläinen, Ari: Kansallistava kansanrunous. Suomalaisuus ja folklore. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 41 - 82.

- Kantola, Anu: Vaara sisällämme. Historiallinen dokumentti hallinnan tekstinä. Dokumentti Suomi 50 vuotta (1967). Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 49 - 63.
- Karvonen, Erkki: Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Gaudeamus. Helsinki, 1999.
- Kaunismaa, Pekka: Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetin käsitteellisistä lähtökohdista. Sosiologia 1997, 3, s. 220 – 230.
- Keränen, Marja: Johdanto. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 5 – 16.
- Keränen, Marja: Suomi tutkimuksen luontona. Metodologisia huomioita. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 152 – 168.
- Kivikuru, Ullamaija: Kansalaisten yhteisyys ja ”he”. Teoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmenia-kustannus. Helsinki, 2000, s. 11 – 50.
- Klinge, Matti: Suomen sinivalkoiset värit. Otava. Helsinki, 1981.
- Klinge, Matti: Kaksi Suomea. Otava. Helsinki, 1982.
- Knuuttila, Seppo: Paikan synty suomalaisena ilmiönä. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 191 – 214.
- Komulainen, Katri: Kansallisen ajan esitykset oppikoulun juhliissa. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 133 – 154.
- Korhonen, Teppo: Saatteeksi. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Suomen antropologinen seura ry. Saarijärvi, 1995, s. 7 – 12.
- Korhonen, Teppo: Suomalaisuuden aineellisista symboleista. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Suomen antropologinen seura ry. Saarijärvi, 1995, s. 86 – 107.
- Kulovaara, Kari: Kilpailuvaltion kielioppi. Työmarkkinapoliittisen retoriikan analyysi. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 2007. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2007395>.
- Kuusisto, Riikka: Oikeutettu sota uuden maailmanjärjestyksen luomiseksi? Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan ulkopoliittisen johdon Persianlahden konfliktia koskevien kannanottojen analyysi. Pro gradu-tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki, 1994.
- Kuusisto, Riikka: Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari ja Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa? Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 267 – 293.
- Kylmänen, Marjo: Johdanto. Teoksessa Kylmänen, Marjo (toim.): Me ja Muut. Kulttuuri, identiteetti ja toiseus. Vastapaino. Tampere, 1994, s. 5 – 14.
- Käkönen, Jyrki: Valtion mahdista alueiden valtaan. Teoksessa Hänninen, Sakari (toim.): Missä on tässä? Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 131 – 147.

- Lehtonen, Jaakko: Kansainvälinen viestintä. Monikulttuurisen dialogin mahdollisuus. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija ja Kunelius, Risto (toim.): Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. WSOY. Helsinki, 1998, s. 301 – 318.
- Lehtonen, Mikko: Merkitysten maailma. Vastapaino. Tampere, 2000.
- Leiwo, Matti & Pietikäinen, Sari: Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. Teoksessa Palonen, Kari ja Summa, Hilka (toim.): Pelkkää retoriikkaa? Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 85 – 109.
- Liikanen, Ilkka: Kansallinen yhtenäisyys ja kansanvalta – suomalainen nationalismi. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY. Helsinki, 2005, s. 222 – 245.
- Markkola, Pirjo: Vahva nainen ja kansallinen historia. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 75 – 90.
- Moring, Inka: Heimojen maa? Paikallistamisen politiikka ja identiteetti alueellisissa lehdisissä. Teoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmenia-kustannus. Helsinki, 2000, s. 80 – 113.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi: Media Markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Loki-kirjat. Helsinki, 2004.
- Nikanne, Urpo: Metaforien mukana. Teoksessa Harvilahti, Lauri, Kalliokoski, Jyrki, Nikanne, Urpo ja Onikki, Tiina (toim.): Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 1992, s. 60 - 78.
- Nikunen, Minna: ”Viimeinen erhe” – suomalainen henkirikos ja itsemurha. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 268 – 291.
- Oikarinen, Sari: Suomi-neito ja Cathleen ni Houlihan – naiset ja kansallisuus Suomen ja Irlannin presidentinvaaleissa. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 292 – 311.
- Ojajarvi, Sanna: Suuri kertomus sukupuolesta. Teoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmenia-kustannus. Helsinki, 2000, s. 114 – 139.
- Onikki, Tiina: Paljon pystyssä. Teoksessa Harvilahti, Lauri, Kalliokoski, Jyrki, Nikanne, Urpo ja Onikki, Tiina (toim.): Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 1992, s. 33 - 59.
- Paasi, Anssi: Koulutus kansallisena projektina. ”Me” ja ”muut” suomalaisissa maantiedon oppikirjoissa. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998a, s. 215 - 250.
- Paasi, Anssi: Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. Teoksessa Hänninen, Sakari (toim.): Missä on tässä? Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998b, s. 170 – 190.
- Pakkasvirta, Jussi: Kaiken maailman nationalismeja. Kosmopolis 1996, 26, 4, s. 71 - 82.
- Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi: Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY. Helsinki, 2005, s. 14 – 45.

- Palmu, Tarja: Suomalaisuus, isänmaa ja äidinkieli. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 118 – 132.
- Palonen, Kari: Kootut retoriikat. Esimerkkejä politiikan luennasta. Jyväskylän Yliopistopaino. ISBN 951-34-0929-5. Jyväskylä, julkaisuvuotta ei ole mainittu.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa? Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 7 – 23.
- Peltonen, Matti: Omakuvamme murroskohdat. Maisema ja kieli suomalaisuuskäsityksen perusaineiksina. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 19 - 39.
- Perelman, Chaïm: Retoriikan valtakunta. Gummerus. Helsinki, 1986.
- Rantanen, Päivi: Hevosenkaltainen kansa – suomalaisuus topeliaanisessa diskurssissa. Teoksessa Kylmänen, Marjo (toim.): Me ja Muut. Kulttuuri, identiteetti ja toiseus. Vastapaino. Tampere, 1994, s. 17 – 24.
- Ruuska, Petri: Mennyt tulevaisuutena. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri (toim.): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 281 – 311.
- Räsänen, Iisa & Bleicher, Joe: Luonnollisen yhteisön tuottaminen Suomessa ja Britanniassa. Oman maan isännyydestä valtiolaivan johtajiin ja saarilinnoitukseen. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 109 - 136.
- Santala, Riitta: Me muut - suomalaiset englanninkielisessä fiktiossa. Teoksessa Kylmänen, Marjo (toim.): Me ja Muut. Kulttuuri, identiteetti ja toiseus. Vastapaino. Tampere, 1994, s. 69 – 80.
- Saukkonen, Pasi: Identiteetti ja kansallinen identiteetti. Kosmopolis 1996, 26, 4, s. 5 - 19.
- Saukkonen, Pasi: Kansallisvaltion identiteettipolitiikka. Poliitikka 1998, 3, s. 212 - 225.
- Saukkonen, Pasi: Kansallinen identiteetti. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY. Helsinki, 2005, s. 90 – 105.
- Sedergren, Jari: Nationalismeista identiteetteihin: suomalainen nationalismi hobsbawmilaisittain. Kosmopolis 1996, 26, 4, s. 21 - 33.
- Summa, Hilikka: Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, Kari ja Summa, Hilikka (toim.): Pelkkää retoriikkaa? Tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino. Tampere, 1998, s. 51 – 85.
- Tapper, Helena: Epilogi. Identiteetti, media ja globalisaatio. Teoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmeniakustannus. Helsinki, 2000, s. 227 – 234.
- Tolonen, Tarja: Suomalaisuus, tavallisuus ja sukupuoli nuorten näkemyksissä. Teoksessa Gordon, Tuula, Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti (toim.): Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Vastapaino. Tampere, 2002, s. 246 – 266.
- Turunen, Ari: Suomi Euroopan maantieteessä. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 1998, s. 17 – 26.

- Valtonen, Sanna: Mikä suomalaisissa on vikana? Tapaustutkimus työttömyysaiheisten kirjoitusten kansallisesta ulottuvuudesta. Teoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmenia-kustannus. Helsinki, 2000, s. 51 – 79.
- Varis, Tapio: Viestintäkasvatuksen haasteet ajan kuvana. Johdatusta mediakompetenssin merkitykseen. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija ja Kunelius, Risto (toim.): Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. WSOY. Helsinki, 1998, s. 375 – 392.
- Vesala, Kari Mikko: Etninen uskonnollisuus suomalaisuuden kuvassa. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.): Mitä on suomalaisuus. Suomen antropologinen seura ry. Saarijärvi, 1995, s. 68 – 85.
- Vuorinen, Marja: Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY. Helsinki, 2005, s. 246 – 264.
- Ylen vuosikertomus 1992. Yle, Tiedotus, 1993.
- Ylikangas, Heikki: Mennyt meissä. Suomalaisen kansanvallan historiallinen analyysi. WSOY. Porvoo, 1990.

7.2 Sähköinen materiaali

- Euroopan Unionin lait. [online]. [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997L0036:FI:HTML>.
- HS.fi. Arkisto. Sisupuukkojen saajina viisi naista ja yksi mies. 28.9.2000. [online]. [viitattu 5.10.2009]. Vaatii käyttäjätunnuksen. Saatavilla: <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Sisupuukkojen++saajina+viisi+naista+ja+yksi+mies/HS20000928SI1SP040id>.
- HS.fi. Arkisto. Tästä tämä vain paranee. 23.8.2004. [online]. [viitattu 5.10.2009]. Vaatii käyttäjätunnuksen. Saatavilla: <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Halonen+T%C3%A4st%C3%A4+vain+paranee/HS20040823SI1SP024bt>.
- Kansainvälinen Olympiakomitea IOC International Olympic Committee [www.olympic.org].
- Suomen Olympiakomitea [www.noc.fi].
- Valtioneuvoston yleisistunto 22.2.2007. [online]. [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla: <http://www.hallitus.fi/toiminta/paatokset/paatos/fi.jsp?oid=184019>.
- Yle.fi. Info. Tiedotteet. Olympiakisat innostivat suomalaisia Ylen kanaville. 27.8.2008. [online]. [viitattu 5.10.2009]. Saatavilla: http://yle.fi/yleista/uutinen2008_2708.shtml.

8. AINEISTO

8.1. Sähköinen materiaali

Ahtisaari, Martti (presidentti 1994 – 2000) [www.presidentti.fi].

16.2. Puhe Suomi-illassa Naganossa 16.2.1998. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P980204.nagasu.html>.

17.2. Puhe Hakuban Suomi-talossa 17.2.1998. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P980204.naga1su.html>.

16.3. Puhe Suomen olympiakomitealle ja -mitalisteille Presidentinlinnassa 16.3.1998. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P980316.misu.html>.

17.11. Puhe Kansainvälisen Olympiakomitean arviointitoimikunnan jäsenille Presidentinlinnassa 17.11.1998. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P981117.koksu.html>.

Halonen, Tarja (Tasavallan presidentti 2000 -) [www.presidentti.fi].

Tasavallan presidentti seuraamaan Sydneyn olympialaisia 23.- 30.9.2000. 22.9.2000. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=9768>.

Presidentti Halonen Salt Lake Cityn olympialaisiin 25.1.2002. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=5208>.

Presidentti Halonen Ateenan olympialaisiin 16.8.2004. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=26807>.

Presidentti Halonen Torinon olympialaisissa 24.2.2006. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=48263>.

Presidentti Halonen Pekingin olympialaisiin 13.8.2008. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=70477>.

Presidentti Halonen kannusti suomalaisurheilijoita Pekingissä 25.8.2008. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=70509>.

Kulttuuriministereiden puheet [www.minedu.fi]

OPM:n tiedote 6.5.1999, kulttuuriministeri Lindénin onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/5/11_talviurheilijalle_apuraha_valmen_tautumiseen?lang=fi.

OPM:n tiedote 22.10.1999, kulttuuriministeri Lindénin onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/10/26_urheilijalle_apuraha_valmentautumiseen?lang=fi.

OPM:n tiedote 5.12.2000, kulttuuriministeri Lindénin puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2000/12/opetusministerio_jakoi_miljoona_markkaa_pro_urheilu_tunnustuspa?lang=fi.

OPM:n tiedote 9.11.2001, kulttuuriministeri Lindénin puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2001/11/pro_urheilu_tunnustuspaalkinnot_ja_mitalit_jaettiin?lang=fi.

OPM:n tiedote 15.11.2002, kulttuuriministeri Drombergin onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2002/11/urheilija_apuraha_51_urheilijalle_yhteensa_510_000_euroa?lang=fi.

OPM:n tiedote 16.12.2002, kulttuuriministeri Drombergin puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2002/12/vuoden_2002_pro_urheilu_tunnustuspaalkinnot_ja_mitalit_14_urhei?lang=fi.

OPM:n tiedote 3.12.2003. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2003/12/pro_urheilu_tunnustuspaalkinnot_ja_mitalit_15_urheilijalle?lang=fi.

OPM:n tiedote 9.12.2003, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2003/12/urheilija_apuraha_70_urheilijalle_yhteensa_558_000_euroa?lang=fi.

OPM:n tiedote 14.12.2004, kulttuuriministeri Karpelan puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2004/12/karpela_jakoi_vuoden_2005_pro_urheilu_tunnustukset?lang=fi.

OPM:n tiedote 3.2.2006, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Puheet/2006/2/urheilija_apurahat.html?lang=fi.

OPM:n tiedote 18.12.2006, kulttuuriministeri Saarelan puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Puheet/2006/12/Pro_Urheilu_tunnustuspaalkintojen_jakotilaisuus.html?lang=fi.

Kulttuuri- ja urheiluministeri Wallinin puhe huippu-urheiluforumissa 23.10.2007. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

<http://www.minedu.fi/OPM/Puheet/2007/09/Huippu-urheiluforumi.html?lang=fi>.

OPM:n tiedote 17.12.2007, kulttuuri- ja urheiluministeri Wallinin puhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Puheet/2007/12/Pro_Urheilu_tunnustuspaalkintojen_jakotilaisuus.html?lang=fi.

OPM:n tiedote 23.1.2008, valtiosihteeri Johanssonin onnittelupuhe. [online]. [viitattu 14.9.2009]. Saatavilla:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2008/01/urheilija_apurahat.html?lang=fi.

Lipponen, Paavo (pääministeri 1995 – 2003).

Kolumni Apu-lehdessä 2.8.2002. [online]. [viitattu 12.2.2009]. Saatavilla: <http://www.vnk.fi/paaministeri/kolumnit/kolumni/index.jsp?oid=129825>.

Vanhanen, Matti (pääministeri 2003 -)

Puhe Suomen Olympiakomitean 100-vuotisjuhlassa Helsingissä 2.12.2007. [online]. [viitattu 11.2.2009]. Saatavilla: <http://www.vnk.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/fi.jsp?toid=4949&c=1&moid=6117&oid=213787>.

8.2 Yleisradion olympialähetysmateriaali

Aamulla Atlantaan. 1996025. (Ahtisaari).

Albertville 92: Talviolympiakisat 1992 (olympialaiset). Ampumahiihtoa: 20 km miehet. 19920220. (Aho).

Ateenan olympialaiset. Ateenan kesäolympialaiset (olympialaiset) 2004: yhdestoista kilpailupäivä. 20040824. (Halonen).

Ateenan olympialaiset. Ateenan kesäolympialaiset (olympialaiset) 2004: neljästoista kilpailupäivä. 20040827. (Vanhanen).

Atlantan olympialaiset. Kesäolympialaiset Atlantassa. 19960725. (Lipponen).

Atlantan olympialaiset. Kesäolympialaiset Atlantassa. 19960804. (Andersson).

Naganon talviolympialaiset. Nagano 1998. Talviolympiakisat Naganossa (olympialaiset). 19980217. (Ahtisaari).

Olympia 2000 kisastudio. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset): kisastudio. 20000922. (Lipponen).

Olympia 2000. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset). 20000926. (Lindén).

Olympia 2000. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset). 20000928. (Halonen).

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008. 20080811. (Vanhanen).

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008. 20080817. (Wallin).

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008. 20080820. (Halonen).

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008. 20080823. (Lindén).

Talviolympialaiset 2002. Salt Lake Cityn talviolympialaiset (olympialaiset) 2002: Mäen K 120, miesten 10 km:n ampumahiihdon ja naisten ampumahiihdon 7,5 km:n palkintojenjaot. 20020214. (Halonen).

Talviolympialaiset 2002. Salt Lake Cityn talviolympialaiset (olympialaiset) 2002. 20020222. (Lindén).

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006. 20060213. (Halonen).

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006. 20060213. (Vanhanen).

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006. 20060214. (Karpela).

9. LIITTEET

Liite 1: Opetusministeriön urheilija-apurahojen tiedotekooste

SIVU 1/2

”Apurahansaajalla tulee kansainvälisten näyttöjen perusteella olla edellytyksiä sijoittua mitaleille olympia-, MM- tai paralympiakisoissa.”⁷¹

”Apurahan saajilta edellytetään näyttöjä mitalimahdollisuuksista kansainvälisissä arvokisoissa.”⁷²

”Apurahan saajat ovat tulevien urheilun arvokilpailujen mitalitoivoja: joko varttuneita urheilijoita, jotka jo ovat vakiinnuttaneet asemansa maailman parhaimmiston joukossa, tai nuoria urheilijoita, joilla lähivuosina on hyvät mahdollisuudet päästä maailman huipulle.”⁷³

”Apuraha on tarkoitettu luomaan urheilijoille taloudelliset edellytykset ammattimaiselle valmentautumiselle. (...) Näin voimme parhaiten edistää suomalaisten huippu-urheilumenestystä.”⁷⁴

”Opetusministeriö edellyttää, että jokaiselle apurahan saaneelle urheilijalle laaditaan henkilökohtainen koulutus- ja elämänurasuunnitelma. Nuorten urheilijoiden osalta edellytetään pääsääntöisesti myös opiskelua toisen asteen tai korkean asteen koulutuksessa. (...) Apurahan saaneet urheilijat sitoutuvat myös noudattamaan voimassa olevaa urheilun antidopingsäännöstä.”⁷⁵

⁷¹ OPM:n tiedote 28.10.1998, saatavilla http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1998/10/urheilija-apurahaa_ensimmaista_kertaa_vammais- ja_ei-olympialaji?lang=fi

⁷² OPM:n tiedote 6.5.1999, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/5/11_talviurheilijalle_apuraha_valmentautumiseen?lang=fi, ja OPM:n tiedote 22.10.1999, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/10/26_urheilijalle_apuraha_valmentautumiseen?lang=fi, ja OPM:n tiedote 9.5.2000, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2000/5/14_talviurheilijalle_apuraha_valmentautumiseen?lang=fi

⁷³ OPM:n tiedote 10.11.2000, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2000/11/urheiluapuraha_valmentautumiseen_32_urheilijalle?lang=fi

⁷⁴ OPM:n tiedote 22.11.2001, kulttuuriministeri Lindénin onnitteleva puhe, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2001/11/urheilija-apuraha_46lle_urheilijalle?lang=fi

⁷⁵ OPM:n tiedote 22.11.2001, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2001/11/urheilija-apuraha_46lle_urheilijalle?lang=fi

”Olympialajeissa apurahan saamisen kriteerinä on ollut sijoittuminen olympialaisissa, MM-kisoissa tai maailman cup-kilpailuissa kahdeksan parhaan joukkoon.”⁷⁶

”Apuraha on ansaittava vuoden aikana saavutetuilla urheilullisilla näytöillä. Apurahan avulla on tarkoitus turvata taloudellisesti urheilijan ammattimainen valmentautuminen. Kyseessä ei ole arvokisamenestyksestä maksettavasta automaattinen palkkio. (...) Olympialajeissa apurahan saamisen kriteerinä on ollut sijoittuminen olympialaisissa, MM-kisoissa tai maailman cup-kilpailuissa kahdeksan parhaan joukkoon.”⁷⁷

”Apurahan saamisessa on mielestäni oltava edelleen vaativat kriteerit ja urheilulliset näytöt. Niitä urheilijoilla on ollut mahdollisuus tehdä kilpailukausiensa aikana. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästään arvokisamenestyksestä jälkikäteen maksettavasta automaattisesta palkkiosta.”⁷⁸

”Apu rahat on tarkoitettu ehdottomalla kansainvälisellä huipulla oleville yksilölajien urheilijoille, joilta odotetaan mitalisijaa tulevissa olympiakisoissa ja paralympiakisoissa, muiden kuin olympia- ja paralympialajien osalta maailmanmestaruuskilpailuissa tai vastaavissa.”⁷⁹

”Apurahan tavoitteena on taata urheilijalle taloudellinen perusturva ammattimaista harjoittelua ja valmentautumista varten.”⁸⁰

”Apurahan tavoitteena on taata urheilijalle taloudellinen perusturva ammattimaista harjoittelua ja valmentautumista varten. Apurahat myönnetään veikkausvoittovaroista.(...) Apurahan saamisen kriteereinä ovat aiemmat näytöt arvokisoissa sekä menestymisarvio tulevissa kisoissa. Lisäksi on painotettu urheilijan sitoutumista pitkäjänteiseen ja määrätietoiseen valmentautumiseen, lajin kansallista merkittävyyttä sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä huippu-urheilussa.”⁸¹

⁷⁶ OPM:n tiedote 15.11.2002, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2002/11/urheilija-apurahaa_51_urheilijalle_yhteensa_510_000_euroa?lang=fi

⁷⁷ OPM:n tiedote 9.12.2003, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2003/12/urheilija-apurahaa_70_urheilijalle_yhteensa_558_000_euroa?lang=fi

⁷⁸ OPM:n tiedote 9.2.2005, kulttuuriministeri Karpelan onnittelupuhe, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2005/2/urheilija-apurahat_80_urheilijalle?lang=fi

⁷⁹ OPM:n tiedote 3.2.2006, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2006/2/kulttuuriministeri_karpela_jakoi_urheilija-apurahat_58_urheilija?lang=fi

⁸⁰ OPM:n tiedote 7.2.2007, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Puheet/2007/02/Urheilija-apurahojen_jakotilaisuus.html?lang=fi

⁸¹ OPM:n tiedote 23.1.2008, saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2008/01/urheilija_apurahat.html?lang=fi

Liite 2: Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Ahtisaari.

SIVU 1/1

Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Ahtisaari.

Aamulla Atlantaan.

1996025, aikakoodi 07:58:50:

atkn 155802

Toimittaja Olli Keskitalo lukee presidentti Ahtisaaren Marko Asellille lähettämän onnitte-lusähkeen painin hopeamitalin johdosta.

”Parhaat onnittelet hopeamitalistille. Jos hopea oli Teille tappio, oli se samalla voitto Suo-men olympiajoukkueelle. Mitaliputken pää on auki ja suunta muulle joukkueelle näytetty. Tasavallan presidentti.”

Naganon talviolympialaiset. Nagano 1998. Talviolympiakisat Naganossa (olympialaiset).

19980217, aikakoodi 09:55:37:

atkn 182235

Presidentti Martti Ahtisaari vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Petteri Ahomaa.

Kisaohjelmasta. ”No, kyllä mä tietysti jääkiekkoa, naisten viestin, mäkihyppyä. Kyllä näitä aika runsaasti on ehditty pakata ohjelmaan.” Suomalaisten mitalisuorituksista. ”No, oikeas-taan ehdin lauantaina kun tulin, sen 20 tunnin matkustamisen jälkeen, minut vietiin suoraan sinne palkintojenjakopaikalle. Se oli minusta ihan hyödyllistä olla toteamassa, miten hyvin se oli järjestetty. Siellä oli mahtava tunnelma.” Talviolympialaisten tunnelmasta. Helsingin kisahankkeesta. ”Minusta se on erinomainen asia. Yritän tietysti jo täällä vaikuttaa niihin, jotka sitten loppujen lopuksi päättävät, mihin ne kisat joutuvat. Tietysti on muistettava, että siinä on monia kiinnostavia ja taistelu tulee olemaan kovaa ennen kuin lopullinen päätös saadaan aikaiseksi. Olen täällä jo tavannut noita olympiakomitean ulkolaisia jäseniä. Heitä on kyllä esitelty ja minä toivon, että he sitten aikanaan antavat meille äänensä.” Lisää hankkeesta. ”Kyllä mä katson, että minun täytyy siinä lobbailla niin kuin kaikkien muiden-kin ja käytettävä niitä kontakteja, joita minulla on. Ja niitä tapaamisia, joita tässä nyt tulee tulevina kuukausina ja vuosina eteen.” Kisabudjeteista. ”Toivon, että valtio tai veronmak-sajat eivät joudu lainkaan maksamaan mitään. Ne arviot, joita olen kuullut, oikeastaan en ole yhtään laskelmaa nähnyt, mutta olen saanut sen vaikutelman niiltä jotka ovat asiaa aja-neet, he pitävät tätä aika varmana sijoituksena. Tärkeää on, että semmoinen vakuus on olemassa järjestäjillä. Toivovasti sitä ei lainkaan jouduta käyttämään.” Hurmahenki ja kan-sallistunne. ”Ensinnäkin en näe siinä mitään kielteistä, koska tämmöistä myönteistä kansal-listuntoa varmaan jokainen kansakunta tarvitsee. Minusta oli esimerkiksi ihan kohtuullista ja hyvän urheiluhengen mukaista, että japanilaiset vihdoon ja viimein selvisivät tuossa toi-nessa mäkilipailussa niin hyvin kuin tekivät. Olisi ollut kovin ikävää, jos isäntämaan edustajat eivät olisi pärjänneet siinäkään. Niin, että en mä näe sitä välttämättä kielteisenä. Jos ajatellaan, mitä tämä urheilu on merkinnyt meille esimerkiksi ja mitä se merkitsee vielä paljon nuoremmille kansakunnille. Kyllä sitä kautta saadaan sellaista tervettä itsetuntoa, korostan sitä sanaa tervettä.” Golfista.

Liite 3: Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Halonen.

SIVU 1/6

Ylen olympialähetysmateriaali. Presidentti Halonen.

Olympia 2000. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset).

20000928, aikakoodi 04:02:55:

atkn 224664

Presidentti Tarja Halonen vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Tapio Suominen. Henkilökohtaista olympiahistoriaa. Näiden kisojen huippuhetkiä. ”No, tietysti sitä on sillä tavalla kansallisesti itsekäs, että ne missä suomalaiset ovat olleet mukana, on olleet upeita. Alkaen purjehduksesta 49:sta eli kultamitalien luovutuksesta. Kyllä eilen esimerkiksi oli aika upea tilanne, että yhtäkkiä huomasimme, että Tommi selvisi jatkoon ja myöskin, että Hämäläisen juoksutulos oli odottamattoman hyvä, näiden vaikeuksien jälkeen. Kyllä täällä siinä mielessä ollaan suomalaisia ja kai se on sallittua.” Olympia-aatteesta. ”Se voi mielestäni hiukan paremmin kuin aikaisemmin. Siitä syystä, että australialaiset itse täällä ovat kisoja järjestäessään käyttäneet ehkä olosuhteiden pakosta, mutta myöskin omasta halustaan kymmeniä tuhansia vapaaehtoisia. Vapaaehtoisten mukaantulo erilaisissa töissä joko heidän omissa ammateissaan tai he ovat vaan yksinkertaisesti opastamassa, pesemässä, keittämässä, tuomassa ihmisiä paikoilleen. Se tuo tunnelman, että olemme täällä vieraina eikä vain maksavia turisteja. Minusta se on askel vähemmän kaupalliseen suuntaan. Toki missä me olemme olleet täällä tiedotuksen puolella niin, australialainen emäntä sanoi viihdyttävästi, että kaksi kertaa enemmän tiedotusvälineitä paikalla ja tätä kapasiteettia kuin Atlantassa, niin se on toinen puoli. Tietysti doping puhuttaa.” Dopingista. ”Se mitä olen nyt keskustellut täällä meidän asiantuntijoiden Tapani Ilkan, Purontakasen ja muiden kanssa on ollut, että tällä hetkellä vaikka doping on edelleen ongelma, sitä katsotaan ehkä avoimemmin silmin. Meidän on hyvä muistaa että, täälläkin vierailulla mukana oleva meidän kulttuuriministerimme Suvi Linden on mukana tässä toiminnassa, jossa me pyrimme valtioiden välillä sopimaan pelisäännöistä, että kaikki olis tasapuolisemmassa asemassa. Ettei ole niin kuin tämä amerikkalaisten tapaus, että siinä on heti maailman kallein juristi mukana kun sitä käsitellään. Ja sitten on maita, joilla on jo valmiiksi huono maine.” Anti-doping työ valtioiden kesken. ”Niin ehdottomasti. Sopia pelin säännöt ja sitten myös valvoa, että niitä noudatetaan. Sen jälkeen mielestäni ollaan kuten yleensä kansainvälisessä toiminnassa, astuttu askel eteenpäin.” Australian-suomalaisista. Naisurheilijoista. ”Kyllä, totta kai. Se kertoo saman asian, että naisten asema eri yhteiskunnissa on noussut samassa tahdissa. Tässä mielessä on hyvä muistaa, että urheilu on osa yhteiskunnan kokonaiskuvaa. Mutta toisaalta urheilulla voidaan vaikuttaa yhteiskunnassa. Minua ainakin läikähtää iloisesti, kun näen, että jostain sellaisesta maasta on esim. huippunaisjuoksija, josta tiedän, ettei naisten yhteiskunnallinen asema ole kovin hyvä. Koska sellaiset mallit ja niin kuin tavallaan esiintulot tuovat siihen omaan maahan naisiin lisää tsemppiä ja sitten toistapäin onhan tää ikkuna urheilijoille, niin kuin on aina ollut.” Urheilun rooli Suomessa ja kansallisen itsetunnon kohottajana. ”Kyllä on, vaikka on erikseen tutkijat, jotka voi sanoa, millä tavalla eroaa esimerkiksi suomalaisten tunteet omiensa seuraamisesta ja esimerkiksi siihen, millä innokkuudella uskon, että virolaiset seuraavat oman kymmenottelijansa menestymistä, joka varmaan saattaa menestyä todella hyvin. Siinä tulee hiukan se sama tunne, mikä meillä oli aikoinaan Paavo Nurmen juostessa Suomea kartalle tai silloin 1952 kun me koimme, että me olemme tasavertaisempia kuin ennen. Tai jos me vertaamme siihen, että Australian Cathy Freeman aboriginaalitaustan mukanaan tavallaan tuo tällaisen kansallisen sovinnon eleen siihen, että nyt koko Australia hurraa hänelle.” Illan voimisteluohjelman tiedustelua.

Talviolympialaiset 2002. Salt Lake Cityn talviolympialaiset (olympialaiset) 2002: Mäen K 120, miesten 10 km:n ampumahiihdon ja naisten ampumahiihdon 7,5 km:n palkintojenjaot. 20020214, aikakoodi 05:30:16: atkn 248600

Presidentti Tarja Halonen vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Ville Klinga. Kisaohjelmasta tähän mennessä. ”No me ollaan oltu katsomassa, jos ajatellaan tästä päivästä, niin tänään oltiin mäkihyppyä ja sitten meillä oli eilen tämä naisten jääkiekko Suomi – Kiina, jonka suomalaiset voittivat. Ja sitten ollaan oltu katsomassa tätä kumparelaskua ja oltiin katsomassa myöskin tätä halfpipea eli lumilautailua. Ensin on kauhea työ oppia nää englanniksi ja sit sen jälkeen tulee niin hienosti, ettei muista suomeksi.” Keskustelua uusista lajeista. Urheilijataapaamisista. ”Samalla tavoin kuin Sydneyssäkin eli pidetään hyvänä sitä, että suomalaiset tulevat ja kannustavat. Presidentillä instituutiona on vanha perinne suomalaisessa urheilussa ja meidät on otettu tavattoman hyvin vastaan. Valitettavaa on tietysti vain se, että kun meillä on vain hyvin lyhyt aika mahdollisuus, mahdollisuus vain hyvin lyhyeen aikaan täällä, niin tulee valikoitua nää lajit vähän sen mukaisesti, mitä sille ajalle sattuu. Ja tietysti me olimme myös ampumahiihtoa katsomassa.” Presidentin vastaanotosta. ”Niin, se on se vanha sanonta, että jos Matti voittaa, niin me voitetaan ja jos Matti häviää, niin Matti häviää. Se on se raaka totuus. Voi myös muistuttaa siitä, että tänne olympialaisiin valmistautuminen, niin kuin muihinkin suuriin kisoihin, niin se on hyvin pitkä prosessi. Jossa urheilija tekee oman osuutensa ja siinä on koko joukko muita ihmisiä, jotka ovat mukana. Ja sitten kaikkien näiden yhteissummana plus toivottavasti paikanpäällä oleva kannustus ja tunnelma viimeisenä silauksena saavat aikaan sen tuloksen. Tässä mielessä on, niin kliseiseltä kun se tuntuukin, on hyvä muistuttaa, että urheilijatkin ovat kuolevaisia, tavallisia ihmisiä. Ja meidän kaikkien elämä on tietysti paljon mukavampaa, kun voitamme heidän kanssaan yhdessä, mutta ei saisi ihan mahdottomia odottaa, ei ihmeitä, mutta hyvää tulosta.” Kisojen merkityksestä 20010911 jälkeen. ”Se on minun mielestäni ymmärrettävää useammassakin mielessä. Ensinnäkin tietysti järjestelyjen osalta. On jo pelkästään se, että nää kisat on pidetty, on alettu pitää ja pidetään varmasti loppuun asti, jos näin uskaltaa sanoa, todella hyvin järjestettyinä ja mukavan henkisinä, niin se on voitto kansainväliselle yhteistyölle. Koska pahimmallaanhan pelättiin, ettei tällaisia kisoja edes uskalleta pitää. Toisekseen niin minun mielestäni, se tunnelma, mikä meillä oli viime syyskuun jälkeisessä tilanteessa, niin se myöskin tavallaan vetosi ja kannusti meitä kaikkia ihmisiä eri tavoin löytämään jälleen sen yhteistyön ja luottamuksen, mikä pitää olla ihmisten välillä, jotta yleensä voidaan nykyaikainen demokraattinen avoin yhteiskunta rakentaa. Koko kansainvälinen järjestelmä ja koko kansainvälinen yhteistyö on sen varassa. Urheilu on tietysti nyt erinomainen esimerkki ja toivottavasti kannustava esimerkki meille kaikille ja erityisesti nuorisolle. Tässä mielessä minusta tässä oli paljon yhteisesti voitettavaa. Kolmanneksi en ollenkaan väheksy sitä, että varmaan isäntämaa USA myöskin saavuttaa jotain sellaista turvallisuudentuntoa takaisin, jota jokainen kansakunta kaipaa.” Loppuohjelma kisoissa. ”No nyt on, täytyy, toivottavasti voin sanoa, että kaikkien muidenkin edustajana pääsen mitalikahveille tänään, palataan kisakylään takaisin. Olemme tässä laskeneet leikkiä, että tämä on hyvää tahtia, mitali päivässä, parhaana kaksi. Mutta vakavasti sanottuna, alku on ollut todella hyvä ja minusta on erinomaisen mukavaa viimeisenä kisatapahumana päästä mukaan näille kunnon mitalikahveille.”

Ateenan olympialaiset. Ateenan kesäolympialaiset (olympialaiset) 2004: yhdestoista kilpailupäivä.

20040824, aikakoodi 14:34:05:

atkn 289476

Presidentti Tarja Halonen vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Laura Ruohola.

Joona Puhakan suorituksista. Olympiamatkan tunnelmista. ”...Ja sit tietysti voi sanoa, ettei urheilua voi onnen varaan rakentaa. Mutta olisi se voinut se rouva fortuna joskus pikkusen vähän hymyillä. Meillä on ollut pikkusen huono tuuri, mutta kaiken kaikkiaan on meillähän ollut jo ensimmäinen hopeamitali. Ja minä itse olen sanonut kaikille, että jokainen päivä on uus. Ja minä ainakin olen sitä mieltä, että tää meidän tukijoukko lähtee joka aamu sillä tunnelmalla, että nyt. Kova tsemppis päälle.” Menestymättömyyteen ei saa jäädä rypemään. ”Ei, ja joka tapauksessa pitää niiden mitalien ja pisteiden lisäksi laskea, että silloin kuin ihmiset tekevät omia henkilökohtaisia ennätyksiään tai niitä hipovia tuloksia, niin on tavallaan saatu ulos se, mitä lähdettiin tekemään. Kyllä nämä olympialaiset ovat oma lukunsa.” Voimistelusta. Urheilun katsomisesta televisiosta. Suomalaiset ja urheilu. ”Kyllä, me ollaan siinä mielessä urheilukansa. Totta kai, se näkyy myös olympialaisten historiassa, niinä aikoina jolloin olympialaisissa oli paljon vähemmän maita ja vähemmän kilpailijoita, me olimme ajassa ajoissa mukana. Suomalaiset voivat olla ylpeitä siitä, että olympia-aate on osittain meidän ansioistamme ja muiden ehkä pohjoisten naapureiden avulla levinnyt sellaiseksi lajiksi omalta osaltaan kuin mitä se on. Olemme olleet pitkään mukana ja meillä on paljon tässä mielessä kunniakasta historiaa. Mutta kyllä tietysti on niin, että kaikki haluavat tehdä myös tulevaisuutta tänä päivänä. Sen vuoksi sitten kun ollaan kotona, niin sitten mietitään, mitä kannattaa sijoittaa 5 miljoonan porukasta. Kaiken kaikkiaan mun mielestä on loistava joukkue täällä siinä mielessä, että käytiin kisakylässä eilen. Minun mielestä urheilijat ottaa hyvin vakavasti jokainen oman suorituksensa. He lähtevät todella siitä, että toisen plussat ja toisten miinukset ne ovat olemassa, ne ovat ilmassa, mutta jokaisen on keskityttävä siihen omaan suoritukseensa. Mutta se joukkohenki, joukkuehenki mikä tulee sekä siellä kisakylässä, mikä tulee kotisuomessa, siinä meidän täytyy vielä vaan pohtia jälkeinpäin, voiko jotain asiaa tehdä vielä paremmin. Kaiken kaikkiaan katsotaan nyt vielä nämä tulevat päivät. Olen varma, sitten kun pääministeri tulee minun tilalleni, tai vaihdetaan paikkaa. Hän tulee tänne huomenna ja minä lähden, niin kyllä tämä niin sanottu huippusakki koossa on.” Dopingista. ”Mulla on se käsitys, että pahin on siinä mielessä takana päin, että aikaisemmin kaikki puhuivat dopingista. Urheilupiireissä tiedettiin varsin hyvin erilaisista epäkohdista, mutta niistä jäi harvemmin kiinni. Me tietysti tiedämme varsin hyvin isäntämaan kohtalon. Muistamme hyvin hiihdon osalta sen, että siinä tulee kaksinkertainen rangaistus isäntämaan tekemisistä tai tekemättä jättämisistä. Me olemme selvinneet ja muut ovat selvinneet. Tänä päivänä kaikki lähtevät siitä, että doping, vaikka tietysti lääketieteellisyys menee näin väärässäkin mielessä aina kovin nopeasti eteenpäin, on yhteinen päätös ja kanta siitä, että näistä joutuu kiinni. Tässä mielessä sanoisin kreikkalaisienkin kohdalla sen, että tuli tietysti ylimääräinen miinus kun oli kyse isäntämaasta. Mutta toisaalta vain ne urheilijat kantavat vastuun ja ne mukana olleet, jotka siinä ovat olleet tekemisissä. Kun taas jos on miesten voimistelun renkaista saanut kultamitalin, niin se on aivan yhtä kiiltävä kuin kaikkien muidenkin.” Iltapäivän ohjelmasta. ”...Tänään on Suomen suurlähetystö pitää vastaanoton, jossa on sekä näitä paikallisia kreikkalaisia tai kreikkalaisuomalaisia, joista oli teilläkin täällä esillä tämän merimieskirkon kautta välähdys ja siellä on sitten tietysti urheilijat paikalla. Mä itsekä kävin tuolla merimieskirkossa katsomassa vähän pidempään Kreikassa olleita. Uskon, että tänään luodaan uudelleen sitä Suomi-henkeä. Sisulla mennään.”

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006.
20060223, aikakoodi 16:16:29:
atkn 315839

Presidentti Tarja Halonen vieraille Ylen kisastudiossa. Toimittajana Riku Riihilahti. Eilisillan curling-hallin tunnelmasta. ”Tunnelma oli tosi jännittävä niin, että siinä viimeisten heittojen aikana voi sanoa samalla tavoin kuin jääkiekkoa seuranneet, että koskaan ei oo minuutti tuntunut niin pitkältä. Mutta sitten semmoset niin sanotut yleisöreaktiot, vaikka mukana elettiin, niin oli vähän samaa tunnelmaa kuin, että shakkiottelussa ei voi samalla tavoin tuulettaa kuin jääkiekossa.” Kumpi sopii suomalaisen kansan habitukseen paremmin curling vai jääkiekko? ”Sekä että. Mehän ollaan sekä Väinämöiskansaa että me ollaan tämmöistä kunnollista jääkiekkokansaa. Väitän, että molemmissa. Molemmat asuu meissä lähes jokaisessa. On yhtä mukavaa ja jännittävää olla välillä tuulettamassa jääkiekossa ja sitten taas vaikka curlingissa.” Suomella on ensimmäinen kultamitalimahdollisuus curlingissa huomenna. ”En ollut niin sanotusti ihan lähikontaktissa itse joukkueen kanssa, mutta lajiliiton puheenjohtaja istui vieressä. Ja jos suomalainen mies niin kuin spontaanisti nousee ja antaa kunnollisen niin kuin sylihalauksen sen jälkeen, kun tulos oli selvä, niin kyllä siinä tuli hyvin viestittyä, että meillä on aivan mahtava tilanne edessä. Ja britit, jotka olivat siinä lähellä tai lähinnä he olivat kait skotteja, mutta Britannian lipun alla kaikki, niin heidän puoleltaankin tuli kyllä niin sanoisko vilpittämiä tunnustuksia. Kuitenkin skotlantilaiset kai pitävät tämän lajin syntyä kai omanaan. Se oli vähän samaa kuin suomalaiset 50 km hiihdon jälkeen menisi halaamaan muita ja sanomaan, että kyllä te olitte hyviä. Siinä oli oikein gentlemania heidän puoleltaan.” Onko Suomi nyt joukkueurheilumaa, curling ja jääkiekko? ”Musta tuntuu että sekä että on hyvä. Itse olen vanha joukkueurheilun lähi-seuraaja ja mukanaolija. Joukkueurheilussahan pitää pitää huoli siitä, että itse tekee parhaansa, mutta muistaa myös tämän yhteispelin. Moderniin yhteiskuntaan tietysti olisi erinomainen asia, jos meistä tulisi myös joukkueurheilijoita uudelleen. Kyllähän meillä sitä on ennenkin ollut, mutta että se vahvistuis. Ja toinen, mikä minun mielestäni näissä lajeissa tulee esiin, on se, että suomalaiset ovat tämän oman kovan punnertamisen, kunnioitettavan punnertamisen lisäksi ehkä tulleet teknisemmiksi.” Urheilu vetää katsojia, mistä se kertoo? ”Minusta se kertoo siitä, että me eletään modernissa yhteiskunnassa, jossa uudet informaatiotvälineet tuovat tän tilanteen paikalle tässä ja nyt. Toisaalta siinä tulee tietysti sellainen riski, että uskoo, että on kova urheilija seuraamalla vain urheilua. Ja tässä mielessä meidän on kuntourheilupuolella jatkuvasti pidettävä yllä omaa osallistumista. Mielestäni ne on kuin vasen ja oikea käsi, ne kuuluu ihmiseen molemmat. Toisaalta toivon, että teidän yleisönne ja meidän yleisömme ei sitten vaadi ihan kaikessa reaaliaikaista mukanaoloa. Siinä mielessä osittain on kyse, että näemme sen tapahtuman kyllä yhtä aikaa, mutta sitten esimerkiksi urheilijoita pitäisi kunnioittaa tai armahtaa siinä, että he saavat hiukan vetää henkeä ennen kuin heiltä kysytään ensimmäiset kannanotot.” Eiköhän tässä tunne piston sydämessä itse kukin. ”No ymmärrän kyllä yleisön vaatimukset.” Olisiko Suomi pystynyt toteuttamaan nämä Torinon kisat? ”Siinä on kyse asennoitumisesta. Mehän olemme nyt yhden maan sisällä. Kartalla mitattuna nää välimatkat ovat lyhyet, 200 km tai sillä tavalla. Mutta sitten kun mennään paikanpäälle ja nähdään, millaista on ajaa vuoristotietä sumussa, niin siinä tulee monta, monta tuntia sitten kyseeseen näiden matkojen suorittamiseen. Ja tässä mielessä minusta voi olla, olisi ihan hyvä, ajattelun arvoinen, kun me kerran ollaan tässä virtuaalitodellisuudessa ja voidaan viedä nää tiedot, median, tiedotusvälineiden ihmiset minne tahansa, niin miksei ne voi olla eri paikoissa sitten kokonaankin. Sitten Pohjoismaat niin kuin me ajattelimme tätä ideaa, Suomi ja Norja, olis ihan yhtä toimiva. En ehkä ihan täysin sisäistänyt sitä ideaa, että sitten kaikki katsojatkin matkaisivat paikasta toiseen. Vaan niin päin, että miksei se ei voi olla kuten monet cupit ovat, että ensin ollaan yhdessä

paikassa ja sitten toisessa paikassa. Kyllähän täälläkin tosiasiallisesti on jaettu näitä lajeja siten, että yhteen aikaan on alppilajit ja toiseen aikaan maastolajit. Ja tässä mielessä mä uskon, että suomalaiset on hyviä järjestelijöitä. Ja kun vähän tää asennoituminen muuttuu tällaiseksi, että se tosiasiallisesti voi olla eri paikoissa niin eri lajit, niin mikä ettei. Ainakin moderni maailma minun mielestäni elää näin.” Olympiakomitea jakaa sponsorirahaa menestyneille. Miten se sopii olympiahenkeen? ”Siitä on paljon keskusteltu, mutta ainakin se on avointa. On kai hyvä asia, että ihmiset tietää, missä kohtaa raha liikkuu. Tässä lajit on hyvin eriarvoisia keskenään.” Ymmärrätte siis hyvin ideaa? ”No, jos ajatellaan, että urheilijat elää kuitenkin sellaista kaksoiselämää. Ovat ne sitten paperitehtaalla töissä tai on ne sitten insinöörejä, niin heidän pitää elää se oma harjoittelukautensa. Ja jos sitä tosiasiallisesti maksetaan yhteiskunnan ja sponsoreiden puolelta, niin minun mielestä on terveempää, että se kerrotaan julkisesti, että näin se on. Ja jos joku menestyy hyvin, niin hänelle annetaan rahaa valmentautua ja elää edelleen. Koska ei niillä niin kauhean, tavattoman leveää elämää eletä. Sanoin, että lajit on hyvin eriarvoisessa asemassa. Tenniksenpelaajat, golfajat tai jääkiekkoilijat liikkuvat ihan erilaisissa nollasarjoissa tän ensimmäisen numeron jälkeen, kun vastaavasti esimerkiksi hiihtäjät tai nyt tää esille tuotu curling. Minusta on hyvä, että ihmiset tietää sen, mitkä on enemmän ammattilaisia ja mitkä sitten sellaisia, joille maksetaan siitä, että he voivat keskittää ison osan elämästään joiksikin vuosiksi urheilun piiriin.” Huomenna on curling ja jääkiekko yhtä aikaa, miten ratkaisette ongelman? ”No paperilla onnistuu venymään kaikkeen, mutta katsotaan sitten, että ollaanko me niin kuin eilenkin, että ollaanko me sitten loppujen lopuksi sitten sumussa ja liikenteessä osan ajasta. Mutta täytyy sanoa kiitos tän suomalaisten hyvän tietoliikenneosaamisen, kyllä me välillä Suomen kautta tiedettiin, miten jääkiekossa meni. Meillähän oli osa niin kuin kannustusjoukkueesta istui jääkiekon puolella ja osa, niin kuin minäkin olin, pujottelussa paikanpäällä siellä sumuisessa montussa. Ja sitten sen jälkeen tuolla curlingissa. Niin siinä välissä meillä oli linja auki puhelimella Suomeen ja Suomesta kuunneltiin nämä jääkiekon tai itse kuuntelin Ninnin kanssa nää jääkiekon ratkaisevat osat ja elettiin kyllä täysillä mukana myöskin siellä.” Tv-katsojille ei tästä tule ongelmaa, mutta paikanpäällä olijoille kyllä. Kiitos vierailusta. ”Kiitos, hyvää jatkoa ja hyvää selostettavaa.”

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008.

20080820, aikakoodi 07:49:55:

atkn 359149

Presidentti Tarja Halonen vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Kristiina Kekäläinen. Kisaohjelmasta. ”Jos urheilusta otetaan, niin urheilussa on ollut niin tietysti silloin tulopäivänä soutukaksikko menestyi. Olemme käyneet katsomassa ihan järjestyksessä kaikkea, mitä suomalaisia on löytynyt. Toivon tietysti, että Puhakan kierrokset olisi mennyt nurinpäin eli viitossija siinä alkukarsinnassa olisi siirtynyt myöhemmälle, niin hän olisi päässyt loppukisaan. Mutta onnetar ei tässä suosinut. Mutta hienot hyyt noin pääsääntöisesti. Ja sitten me oltiin eilen illalla jännäämässä, mutta jälleen vähän huonommalla menestyksellä. Toivotaan kovasti, että tää keihäs kruunaa kaiken. Mutta on se mielenkiintoista seurata muiden, me olemme katsoneet tähän mennessä lentopalloa, koripalloa, olimme voimisteluesityksessä. Ja tänään kunnei suomalaisia ole sitten enää illalla pelissä, aiomme katsoa rytmistä voimistelua ja sitten se vaihtelee laidasta laitaan, mutta sanoisin niin, että hyvin monipuolinen valikoima on mahtunut tähän muutamaan päivään.” Kiinan kisäisännöyden onnistuminen. ”Teknisesti, varsinaisissa valmisteluissa erittäin hyvin, kaikki sanoo samaa ja mä yhdyin tähän, että kiinalaiset ovat tehneet tästä kansallisen näytteen, jos niin vois sanoa. Ja moni Kiinan asiantuntija onkin sanonut minulle, että ensin on olympialaiset ja sit

ten tulee Shangain maailmannäyttely, siinä on Kiinan avautumisprosessi ulospäin. Luulen, että kiinalaiset ovat saaneet sen verran itsevarmuutta nyt, että heitä kiinnostaa entistä enemmän, mitä muut ajattelevat heistä. Ja se voi olla hyvä jatkoa ajatellen.” Kiinan ongelmista. ”Siinä on tavallaan sellainen ongelma, kun olen itse vuosikausia, vuosikymmeniä ollut mukana ihmisoikeuskysymyksissä, aina sanon, että aina pitäis antaa kritiikkiä ja kannustusta vähän niin kuin tasaparissa, ihan niin kuin urheilussa, valmennuksessa. Kummasakaan ei voi rakentaa ihmeiden varaan, vaan semmosen jatkuvan työn ja kehityksen varaan. Ja ehkä tässä jossain vaiheessa ainakin jotkut odottivat olympialaisten tekevän jonnakkosen ihmeen. Kaikki tietävät sen, että demokratia, ihmisoikeudet, oikeusvaltiokehitys se on pitkä prosessi. Ja saattaa olla, että tässä varmuuden vuoksi yrittämisessä, Kiina tältä osin löi ylitse siinä mielessä, että haluttiin antaa mahdollisimman hyvä kuva ulospäin, joka tosiasiaa merkitsi rajoituksia. Luulen, että tää peruskuva on hyvä. He ovat saaneet niin paljon myönteistä palautetta kansainväliseltä yhteisöltä, että he uskaltavat jatkaa eteenpäin. Ja toisaalta uskon, että nämä tuhannet ja tuhannet tapaamiset ennen olympialaisia ja olympialaisten aikana, niin myöskin asetti kiinalaiset yhä uudelleen sen kysymyksen eteen, minkä he ovat varmaan teillekin tehneet, no miltä tämä teistä näyttää, ja tässä mielessä se vaikuttamisen, vuorovaikutuksen perustekijä, jota tarvitaan kehitykseen, niin luulen, että se on vahvistunut kuitenkin.” Oliko hyvä, että Kiinasta tuli kisaisäntä. ”Lyhyt vastaus on, että oli hyvä asia. Ja sitten pidempi vastaus, kuten kuvasin, niin yhdessä Shanghain näyttelyn ja tiivistyneen kanssakäymisen myötä niin uskon, että yhteinen yhteisyyden tunne muiden kansojen kanssa lisääntyy.” Maailmanpolitiikan tilanne. Suomen menestyksen tilanne. ”Sanotaan siltä tavalla, että minä olen tyytyväinen, että ollaan saatu kolme mitalia, mutta tiedän sen, ja niihin ja se on ennako-odotustenkin täytyminen. Toisaalta kyllähän suomalaiset on suomalaisia, meillä vielä esimerkiksi on se keihäs edessä. Mitä sitä peittelemään kyllähän kaikki suomalaiset sitä odottaa. Mutta ei pidä nollasummata näitä muitakaan suorituksia. Jokainen urheilija, joka on päässyt tänne kansainvälisten kriteerien kautta, on kiitoksen arvoinen. Jokainen urheilija, joka on sitten tällä pystynyt menestymään omaa tasoaan vastaavasti tai jopa vähän siitä yli, on vielä toisen kiitoksen ansainnut. Ja kolmas asia on se, että jos tää olis näin yksinkertaista, että me etukäteen laskettais nää sekuntit, metrit ja kilot, niin eihän näitä tarvitsis muuta kuin postin kautta lähettää mitalit parhaimmille. Niin se maailmanennätystilasto ja maailman parhaat tilasto on yksi asia ja toinen asia on sitten se miten pärjätään kovassa kisassa. Ja se tuo sen jännityksen sekä katsoomoon että kilpailijoille.” Oma mielenkiinto huippu-urheiluun jatkossa. ”No, meillä on ollut aina sekä kuntosurheilu että huippu-urheilu käsi kädessä. Meillä lapset kaikki harrastavat urheilua. Ja etenkin oman tyttäreni Annan kautta voimistelu ja nimenomaan rytmisen kilpavoimistelu ja joukkuevoimistelu ovat lähellä. Ja pyrin täälläkin tekemään työtä niiltä osin miltä se on mahdollista suomalaisten suhteiden luomiseksi. Ja esimerkiksi voimistelun piirissä Suomi tulee isännöimään aika pian jo erästä tapahtumaa ja siltä pohjalta on täällä käritelty ja kaulailtu ja toivotettu tervetulleeksi. Kyllä siinä on tän yleisen poliittisen vaikuttamisen lisäksi, on se vaikuttaminen, mitä eri sektoreilla voi tehdä sitten oman urheiluelämämme pitkän tähtäimen työn puolesta. Väittäisin, että meitä suomalaisia, on niitä muitakin samanlaisia, meitä pidetään luotettavina kumppaneina. Ja sitä kuvaahan sekä pääministeri että minä pyrimme myöskin sitten lisäämään.”

Liite 4: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Aho.

SIVU 1/1

Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Aho.

Albertville 92: Talviolympiakisat 1992 (olympialaiset). Ampumahiihtoa: 20 km miehet.

19920220, aikakoodi 10:56:20:

atkn 95542

Pääministeri Esko Aho on haastattelussa ampumahiihtostadionilla. Toimittajana Kari Mänty.

Urheilun merkitys maan kansainväliselle imagolle. ”Kyllä se on tärkeä asia maan yleisen kuvan kannalta. Ja uskon, että tässä tilanteessa se on myös tärkeä suomalaisten itsensä kannalta, että me olemme olympialaisissa menestyneitä.” EY:n jäsenyys ja kansallinen identiteetti. ”Tapasin eilen Ranskan presidentin. Ranska on ollut perinteisesti hyvin voimakas yhteisön kehittäjä, silti presidentti puhui hyvin lämpimästi siitä, miten tärkeää on, että jokainen maa säilyttää itsenäisyytensä integraatiosta huolimatta. Ja täällä se näkyy vieläkin kirkaammin.” Urheilurahoitus. ”No varmasti on niin, että Veikkausrahoistakin valitettavasti osaa joudutaan nyt käyttämään sellaisiin tarkoituksiin, jota urheilumiehet ja -naiset eivät välttämättä pidä hyvänä. Mutta kyllä me urheilun rahoituksesta huolen pidämme. Tärkeintä tietysti on nyt se, että voitaisiin nyt noita urheilun rahoja käyttää entistä tehokkaammin ja paremmin. Minua miellyttäisi ajatus myös siitä, että näitä organisaatioita voitaisiin yksinkertaistaa ja saada rahat käytetyksi entistä enemmän itse toimintaan, valmennukseen ja urheilun muuhun tukemiseen.” Suomalaisten menestys tähän mennessä. ”Kyllä se on yllättänyt eli mielestäni positiivisia yllätyksiä on paljon enemmän kuin takaiskuja. Kokonaisuudessaan voi sanoa suomalaiset voivat olla hyvin tyytyväisiä suorituksiinsa.” Pääministeri lyö vedon miesten ampumahiihdon mitalituloksesta.

Liite 5: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Lipponen.

SIVU 1/1

Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Lipponen.

Atlantan olympialaiset. Kesäolympialaiset Atlantassa.

19960725, aikakoodi 20:21:05:

atkn 155819

Pääministeri Paavo Lipponen vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Anna Savela (nyk. Sorainen).

”Kiitos, ei täällä kyllä arvovallalla pärjätä tuolla kilpailuissa.” Onko tämä nyt enemmän urheilumatka vai politiikkaa? ”Sekä että. Pääasia on tietysti olla täällä kannustamassa suomalaisia urheilijoita ja Suomen koko joukkuetta tukemassa. Mutta on myös poliittisia. Presidentti Carterin tapaan tänään ja Washingtonissa oli hyviä poliittisia keskusteluja.” Pääministerin vierailun kesto ja seurattavat lajit. ”Uinti, yleisurheilu, vesipallo, koripallo ja sitten sikäli kuin ohjelmaan sopii ja suomalaisia urheilijoita on liikkeellä myös muita lajeja. Pyrin mahdollisimman laajasti seuraamaan suomalaisten suorituksia.” Hieman keskustelua järjestelyistä Atlantassa. Illan uintifinaaleihin mahdollisesti tulee presidentti Clinton. ”Ei ole sen parempaa tietoa. Olen lähettänyt hänelle sanan, että olen valmis ottamaan vastaan häneltä onnitteluja Suomelle.” Keskustelua presidentti Carterin tapaamisen aiheesta. Marko Asellin mitalikahvit kisakylässä klo 17.30. ”Tietenkin sinne täytyy mennä, se sopii hyvin ohjelmaan.” ”Seurasin ennen tänne tuloani yötä myöten uintia ja kärsin siitä sitten tänne tullessani, kun tuli vähän liikaa valvottua. Mutta nyt ollaan täydessä iskussa.” ”Suomalaiset urheilijat ovat taistelleet ja tehneet parhaansa. Täällä on ollut jonkin verran vastoinkäymisiä. Sen takia olen erittäin iloinen siitä, että paini sai mitalin, sillä mielestäni suomalaiset painijat olivat parempia kuin mitä tuomarit osasivat päättää. Täällä on kilpailu kovaa, esim. uinnissa nähdään se, että mitalit jakautuvat entistä laajemmalle, uusia maita tulee mukaan. Se on hyvä.” Mitaliveikkaus? ”Minä en näihin mitaliarvuutteluihin ole lähtenyt, mutta kyllä niitä tässä tulee, kun on saatu tämä mitalisuoni auki.” ”Kiitos, nyt taistellaan.”

Olympia 2000 kisastudio. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset): kisastudio.

20000922, aikakoodi 20:11:34:

atkn 224440

Insertti: Pääministeri Paavo Lipposen haastattelu Suomessa Arsi Harjun kultamitalin jälkeen. Toimittajana Marcus Ziemann.

”Kyllä, seurasin joitakin työntöjä tässä tämän päivän tuoksinassa. Tämä Arsi Harjun ratkaiseva työntö, sen näin. Se osoitti, että hänessä oli todella kova kilpailija-aines, juuri ratkaisevassa tilanteessa. Jenkit yrittivät, mutta eivät pärjänneet.” Suomalaisten itsesäällissä pyöriskely. ”Kyllä, tämä puhdistaa koko tämän tuskan tästä alkuvaiheesta. Tästä on hyvä mennä eteenpäin. Kyllähän uimarit esimerkiksi näytti aika tavalla sillä tavalla muille esimerkiksi, että tekivät omia ennätyksiä ja on ollut muitakin hyviä suorituksia, ei vain olla mitaleille ylletty.” Kuula on nyt pop. ”Kuulantyöntö on Suomen paraatilaji kyllä tällä hetkellä. Se on tilastollisesti vähintään hyvä kuin keihäänheitto. Totta kai tästä tulee paineita keihäänheittäjille ja muille yleisurheilijoille ja koko joukkueelle hyvä esimerkki siitä, että pää pystyy ja tietysti pitää sitten keskittyä. Suomi pärjää varmasti.”

Liite 6: Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Vanhanen.

SIVU 1/2

Ylen olympialähetysmateriaali. Pääministeri Vanhanen.

Ateenan olympialaiset. Ateenan kesäolympialaiset (olympialaiset) 2004: neljästoista kilpailupäivä.

20040827, aikakoodi 10:53:18: atkn 289628

Pääministeri Matti Vanhanen vierailee Ylen kisastudiossa, toimittajana Riku Riihilahti.

Aluksi keskustelua pääministerin tähän astisesta olympiaohjelmasta. Huippu- ja kuntourheilun rahoituksen balanssi. ”En halua tähän ottaa kantaa, on parempi, että tätä asiaa valmistellaan kulttuuriministeriön puolella. Tästä tasapainosta on aina keskustelua ja on hyvä, että sitä käydään. Liikunnan päätehtävä on se, että erityisesti lapset ja nuoret saisivat liikuntapohjan, että sitten koko ikänsä liikkuisivat. Ja tässä meidän ikääntymishaasteessa on erittäin tärkeä, että ikääntyvää väestöä pidetään liikkeellä, siinä on erittäin suuri kansanterveydellinen tekijä. Kun pohja pidetään vahvana, silloin tulee myös huippuja. Ainakin itse uskon siihen. Mielelläni käyn urheilujärjestöjen kanssa vuoropuhelua siitä, että mitä sitten ovat ne valtiovallan toimenpiteet, joilla ehkä myös tätä huippujen valmennusta kannustetaan.” Urheilun merkitys Suomelle kansakuntana. ”Luulen, että suomalaiset arvostavat urheilua sen verran, että ne ropokset joita yhteisistä varoista urheiluun käytetään, saavat kansan hyväksynnän. Lisäksi pitää muistaa, että käytetään Veikkausvoittorahoja, joita ihmiset kartuttavat veikkaamalla.” Urheiluministeriö? ”Me olemme sen verran pienempi valtio, meidän kannattaa kuitenkin tämän kokoisia sektoreita yhdistää kuten on tehtykin kulttuuriministeriön alaisuuteen.” Rahoituksen jako, ei-olympialajit? ”En tunne kovin hyvin tätä tasapainoa, mutta kyllä nämä olympialajien ulkopuoliset lajit tuntuvat pärjäävän ihan hyvin Suomessa, kaikille sijansa. Kyllä olympialajien valikoima on erittäin laaja eikä niitä kovin monta tämän perheen ulkopuolelle jää.” Olympialaisten laajuus ja mahtavuus. ”On nämä jättimäiset kisat. Hämmentävää suorastaan. Se mikä kiinnittää huomiota ja mistä suomalaisten kannattaa ottaa oppia. On nämä urheilun suurmaat, niissä riittää harrastusta ja aktiivisuutta kaikki lajeihin. Meillä ehkä pikemminkin sanoisin Suomessa varsinkin julkinen huomio tuntuu, että se keskittyy vain muutamiin lajeihin oikein todella. Täällä on laaja valikoima painista rytmiseen kilpavoimisteluun asti. Soisin tietysti, että koko tää kirjo myös Suomessa näkyisi ja kannustettaisiin lapsia ja nuoria eri tyyppisiin lajeihin. Kyllä sieltä sitten välillä löytyy niitä huippuja, jotka saavat kansainvälistäkin huomiota osakseen.” Lopuksi Supon johdon virkavelvollisuusepäilyistä keskustelua. Euroopan parlamenttien urheiluharrastukset. Miten olympiavierailu jatkuu? ”...Mutta sanoisin, että sivusta voi esittää arviointeja ja ehkä arvostelua, mutta on tuolla helteessä kävellyt jonkin verran tuolla kadulla, niin ei kannata kauheasti arvostella, jos ei itse yritä kävellä 50 km:ä.”

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006.

20060213, aikakoodi 18:21:41:

atkn 315374

Pääministeri Matti Vanhanen ja olympiakomitean puheenjohtaja Roger Talermon vierailevat Ylen kisastudiossa, toimittajana Tapio Suominen.

Keskustelua eilisistä katsojaluvuista (lumilautailu 1 milj. ja mäkihyppy lähes 2 milj.). ”On hyvät määrät, siellä mäkimontussa oli ehkä 3000 – 4000. Se kertoo siitä, että suomalaiset arvostaa näitä lajeja.” Mitä suomalaisurheilijoiden menestys tarkoittaa? ”Totta kai se mielenkiintoa tulee, mutta toivottavasti siitä ennen muuta tulee hyvää mieltä suomalaisille itseltä

leen. Kyllä tällaisissa kisoissa täällä menestyy kymmenet maat loppujen lopuksi saa mitaleja ja niin se pitää ollakin, tää on yhteinen kansainvälinen tapahtuma. Mutta kyllä sitä sitä saa vähäsen sitä tunnetta olla, nyt oman maalainen voitti.” Pääministerin paikanpäällä seuraamat lajit; maastohiihto, halfpipe, mäkihyppy. Pääministerin omat lajit (hiihto, laskettelu). Olympiakomitealle mitaliputken aukemisen tärkeys. Olympiakomitean lisärahoitus. Urheilun merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa. ”Tarvitaan sekä että. Lapset ja nuoret tarvitsevat huippuja esikuvikseen, sillä on iso merkitys. Kyllä se tiedetään, että sellaiset lajit, joissa suomalaiset eivät ole huipulla, kyllä niiden harrastus myös äkkiä laskee. Kyllä huippuja tarvitaan, sillä on esikuvamerkitystä. Ja valtiovallan pitää se ottaa rahoituksessaan huomioon. Se on selvä, että silloin kun varsinkin lapsia ja ikäihmisiä halutaan liikuttaa, niin ei se silloin huippu-urheilua ole ja kyllä siihenkin pitää merkittävästi sijoittaa.” Kisa-prosessihaun mielekkyys tulevaisuudessa. ”En ota siihen itse kantaa. Mutta kun täällä nyt katsoo näitä kisapaikkoja, äsken kävin kisakylässä, se ei ollut mikään ongelma, loppujen lopuksi aika pieni laitos. Liikuntapaikat ovat suurelta osalta olemassa, ei tämä massiivisuudeltaan mikään mahdoton ole Suomen kaltaiselle yhteiskunnalle. Mutta haluan nyt korostaa, etten ota valtiovallan puolesta tässä kantaa aiheeseen, mutta ei tää mikään toivotoman suuri yritys ole nimenomaan talvikisat, kesäkisat näyttävät olevan aikalailla yli meidän mahdollisuuksien.” Olympiakomitean kanta aiheeseen. Jaettujen kisojen tilanne. Doping-lakikiista. Pääministerin kanta dopingiin. Onko menestys tyydyttävää tähän mennessä? Miksi kirkkainta mitalia ei ensimmäisenä viikonloppuna tullut? Pääministerin analyysi: ”Kyllä mä luulen, että täällä ilmanalan korkeudella oli tällä kertaa yhdistetyn hiihtäjillä merkitys, mutta veikkaan, että kun kisat jatkuvat, hekin sopeutuvat. Ja mäkihyppy taas, jokainen näki, että se oli niin tuurista kiinni, pienestä kiinni, ettei siitä kannata harmistua, vaikka se harmittaisikin.”

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008.

20080811, aikakoodi 11:30:25:

atkn 358726

Pääministeri Matti Vanhanen vierailee Ylen kisastudiossa, toimittajana Kristiina Kekäläinen.

Keskustelua suomalaisten tämän päiväisestä menestyksestä (2 mitalia ammunnessa), ”Pääministerillä ei ole mitään roolia näiden mitalien saavuttamisessa, iloiset tunnelmat. Ainakin katsojille hermo piti pitää, hermolajeja näyttivät olevan. [...] Luulen, että kaikki suomalaiset hurrasivat tänään, kyllä me sen verran tosissamme kuitenkin tämän urheilun otamme. Oikein lämpimät onnittelut. Tietysti oli hienoa se, että Satu Mäkelä-Nummela taitaa olla neljäs suomalaisnainen, joka on kesäkisoissa kultamitalin saavuttanut. Ja se että he molemmat saivat nää mitalit heti näin kisojen alussa, luulen, että se luo helpottavan tunnelman vähän niin kuin valmennuspäällikkö tuossa juuri sanoi koko joukkueelle ja tulee upea kaksi viikkoa.” Keskustelu jatkuu naisten määrystä Suomen joukkueessa, eilisiltäisestä Kiina – USA koripallo-ottelusta, jota pääministeri oli ollut paikanpäällä katsomossa, Georgian ja Venäjän välisen kriisin aiheuttamista keskusteluista eilisessä koripallo-ottelussa George Bushin kanssa. ”No, näissä kisoissa on ylipäätään mahdollisuus tavata eri maiden johtajia ja aina jostain keskustelemme. Emme eilen keskustelleet tästä Georgiasta, ei ollut sellaista mahdollisuutta. Keskustelun aiheet liittyvät enemmän urheiluun.” Hallituksen yhteydenotoista Yhdysvaltojen hallitukseen. Pääministerin paidassa lukee kiinaksi Team Finland, olympiajoukkueen paita ”Minä olen ymmärtänyt, että tämä on Team Finland. Tämä on olympiajoukkueen paita. Joukkueella on muutama paita, jossa on kiinankielinen teksti. Olen kuullut, että aika monet ovat saaneet kiinalaisilta erittäin hyvää palautetta tästä.” Lopuksi pääministerin mielipide judosta selviää.

Liite 7: Ylen olympialähetysmateriaali. Kulttuuriministerit.

SIVU 1/5

Ylen olympialähetysmateriaali. Kulttuuriministerit.

Atlantan olympialaiset. Kesäolympialaiset Atlantassa.

19960804, aikakoodi 00:20:34:

atkn 156115

Kulttuuriministeri Claes Andersson vierailee IBC:ssä Atlantassa. Toimittajana Tapio Suominen.

”Mun mielestä olisi ehkä järkevämpää asettaa semmoiset tavoitteet jokaiselle urheilijalle, että hän saavuttaa parhaansa tai lähes parhaansa tai ylittää parhaansa täällä. Sitten se että asetetaan mitalitavoitteet, mun mielestä se on ihan periaatteessa kyllä oikein, että tavoitteet on vähän yläkanttiin. Kun katsoo, miten amerikkalaiset asettaa tavoitteet, niin se on kultaa joka lajissa.” Valmennusrahoista. ”No tietysti noinkin voi laskea. Mutta katsoisin, että Suomella on osallistujia, urheilijoita melkein kaikissa lajeissa. Sillä on oma merkityksensä, että me ollaan mukana tässä kansainvälisessä urheiluyhteistyössä.” Yhteiskunnan tuesta urheilulle. ”Kyllä mun mielestä. Mutta sitä pitää tarkkaan miettiä sitä suhdetta, massaliikunta, satsaus lapsiin ja nuoriin, myöskin handicap-urheilu, vammaisurheilu kaikki on tärkeitä, mutta kyllä pitää satsata myös huippu-urheiluun. Koska se on myös semmoinen, että se vetää nuoria, lapsia, saavat innostumaan tietystä lajista. Kyllä mä näkisin, että huippu-urheilulla on oma osuutensa. Kysymys sitten, miten näitä rahoja käytetään. Katotaan vaikka meidän naapurimaita, niin Norjassahan on onnistuttu erinomaisesti saamaan hyvin monessa lajissa yhtäkkiä nopeasti huipputekijöitä. Ehkä sieltä olisi jotain oppimista.”

Olympia 2000. Sydneyn kesäolympialaiset (olympialaiset).

20000926, aikakoodi 06:12:03:

atkn 224607

Kulttuuriministeri Suvi Lindén vierailee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Marko Tervaho.

Tähän astisesta ohjelmasta sekä urheilussa ja oopperassa. ”... Ja voin sen verran kertoa tässä, että meillä olo erinomaisen hyvä tuuri siinä, että samanaikaisesti kun meillä oli tää baletti jaettiin purjehduksen mitalit siinä Sydneyn oopperatalon vieressä ja juuri väliajalla tapahtui tämä. Ja pääsimme laulamaan Maamme-laulua sitten siinä ulkona, vaikka emme itse tähän mitalienjakotilaisuuteen kerinneet osallistua.” Maamme-laulun laulamista. ”Kyllä, voin sanoa, että ensimmäisen kerran lauloimme Maamme-laulua Singaporen lentokentällä, juuri silloin kun Arsi Harju sai kultaisen mitalin kaulaan, olimme vaihtamassa lentoa. Ja lauloimme tosiaan suomeksi silmät kyynelissä Maamme-laulua Singaporessa. Ja nyt sitten eilen Sydneyn oopperatalon pihalla. Joten aika erikoisissa paikoissa on saanut Maamme-laulua laulaa.” Samaranchin tapaamisesta. Suomen joukkueen tavoitteesta. ”No tässähän kisat on vähän yli puolen välin ja monta mielenkiintoista lajia edessä. Tänään tietysti toivomme, että saamme sen pronssisen mitalin sitten Yli-Hannukselan painista. Pistesijoissa olemme tavoitteesta jäljessä, mutta vielä tässä on monta sellaista lajia, joissa mahdollisuuksia on jopa mitalille. Katsotaan sitten kisojen jälkeen se lopputulema.” Urheilija-apurahoista. ”Kyllä meillä on mun mielestä ihan hyvä järjestelmä, jota ilman muuta jatketaan. Ja erityisesti voin sanoa, että täällä nyt kun urheilijoiden kanssa olen keskustellut, niin moni heistä on sanonut, että ilman tätä apurahajärjestelmää olisi ollut kovin vaikeaa valmistautua näihin kisoihin. Kun nyt olen ensimmäistä kertaa näin isoissa kisoissa paikalla ja seurannut todellakin tätä urheilusuorituksia, niin kyllä tietysti olympialaisissa pistesijan saavuttaminen, finaaliin pääseminen saatikka mitalin voittaminen, on todella kovan työn takana. Kaikista niistä tuloksista, mitä täälläkin on suomalaiset urheilijat tehneet, pitää

kumminkin olla ylpeä. Sen verran kovat kisat nää olympialaiset on.” Urheilun osuus veikkausvoittorahoista. ”No, tietysti opetusministeriön näkökulmasta me toivomme, että arpa-jaislain henkeä pystyttäisiin noudattaa ja todellakin nää veikkausvoittovarat tulouttaa niille neljälle edunsaajalle, jotka laissakin on määritelty. Valitettavasti olemme tässä tilanteessa, että vajaa 500 miljoonaa kirjastoja rahoitetaan veikkausvoittovaroista, mutta kuten eduskuntakin on useaan otteeseen kirjannut, että päämääränä on se, että pääsisimme tilanteeseen, jossa veikkausvoittovarat todellakin suunnataan niille todellisille edunsaajille.” Oikea raha oikeaan kohteeseen. Anti-dopingtoiminnasta. ”No, tietysti Wadan tehtävänä on mielestäni ensinnäkin koordinoida hallitusten ja urheilujärjestöjen välistä yhteistyötä. Ensimmäistä kertaa hallituksetkin ovat dopingin vastaisessa työssä mukana. Se että Sydneyssä nyt sitten tietyllä tavalla on paljon testattu ja testattu ennen Sydneytä. Wada on yhdessä kansainvälisten urheilujärjestöjen kanssa tehnyt näitä testejä. Ja Epo testit on otettu Sydneyssä käyttöön, on varmasti ollut erinomainen asia puhtaasti urheilun näkökulmasta. Koska on ihan selvästi ollut havaittavissa, että käryjä on käynyt ja urheilijoita on jäänyt tulematta ja sitä kautta voi sanoa, että toivottavasti olemme menossa siihen suuntaan, että urheilu olisi puhtaampaa tulevaisuudessa.” Harri Syväsalimesta ja Wadan toiminnasta. Tulevasta ohjelmasta. ”Palaan urheilujoukkueen kanssa sitten maanantaina Suomeen.”

Talviolympialaiset 2002. Salt Lake Cityn talviolympialaiset (olympialaiset) 2002.

20020222, aikakoodi 21:34:06:

atkn 315418

Kulttuuriministeri Suvi Lindén vieraillee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Laura Ruohola. Kisatunnelmasta. ”Kyllä, voi sanoa, että nyt kun täällä on jo neljä, viisi päivää viettänyt. On ollut niitä ilon ja onnen hetkiä ja myös näitä pettymyksiä ja surua joukkueen puolesta, että molempia on näihin päiviin mahtunut.” Paikanpäällä olosta. ”Yhdistetyn joukkueen mitalia olin todistamassa ja muuten on nyt sitten voi sanoa, että eilen kovasti toivottiin tätä naisten alppihiihdossa, tai pujottelussa siinä nyt sitten voi sanoa ikään kuin varma pronssi meni sivusuun. Todellakin tää yhdistetyn joukkueelta oli sellainen upea hetki.” Naisten mitalittomuudesta. Urheilijapalkoista. ”Kyllä, mun mielestä Suomi on menestynyt näissä kisoissa hyvin. Erityisen mieluisaa on ollut se, että Suomi on ollut laajalla rintamalla useissa lajeissa mukana. Hyvin vahvasti näkyy täällä Salt Lake Cityn kuvassa ja eri lajein kautta, sen vuoksi mun mielestä nää 17 apurahavalmennettavaa ovat todellakin varmasti jokainen palkkansa ansainneet.” Maastohiihdon tukeminen. ”Kyllähän maastohiihto yksi meidän talvilajien perusjalka. Nyt on selvästi vaan ollut nähtävissä se, että meillä ikään kuin huippu siirtyy syrjään, meillä on ollut aika syvä gäppi ikään kuin näiden seuraavien tulijoiden ja näiden huippujen välillä. Tällaista ei pitäisi syntyä. Vaan pitäisi ikään kuin olla lineaarinen taso, että kun huipulta lopetetaan tai siirrytään syrjään, niin meillä on heti siellä uudet huipulla paikkaansa ottamassa. Nyt varmasti jonkun vuoden kestää ennen kuin olemme taas huipulla. Erityisesti varmaan pitää miettiä sitä, että onko mahdollisuus sitten satsata erilaisiin projekteihin tai kehittämishankkeisiin, että mahdollisimman nopeasti sinne huipulle sekä miehiä että naisia saisimme.” Toimittaja tiukkaa kantaa maastohiihtoon. ”Ilman muuta, mutta itse korostan lajien välistä tasa-arvoa ja tietysti täytyy muistaa, että kaikkia lajeja pyritään tukemaan. Mutta tämmöisessä tietysti voi sanoa katastrofitilassa, joka nyt maastohiihdon osalta tuli, niin ehkä syytä on myös miettiä erityistoimenpiteitä ja millä siten erityisesti näitä nuoria urheilijoita saadaan sinne maailmanhuipulle.” Jari Mantilan tapauksesta. ”Meillä Sydneyssä oli ihan sama tilanne, esimerkiksi Arsi Harju ei ollut meidän valmennusapurahalla, kun hän voitti kultaa. Et kun tää ikään kuin tää apurahasytemi pohjaa aika pitkälti vielä edellisen vuoden tuloksiin. Meillä on myös olympiakomitean kautta sitten vahvasti yritetään panostaa nuoriin urheilijoihin ja niihin jotka katsotaan

olevan kehityskelpoisia ja sellaisia, joilla ilman että välttämättä tulokset riittäisivät valmennusapurahaan, niin voidaan liittää kumminkin mukaan tähän apurahajoukkoon. Itse olen korostanut sitä, että se pelkkä tulosperusteisuus ei voi olla se ainoa, vaan meidän täytyy uskaltaa ottaa riskejä ja katsoa, kun on lahjakas nuori urheilija, jolla ei vielä riittävästi kansainvälistä näyttöä ole, niin että tällainen saatettaisiin apurahan piiriin, koska tällä apurahalla mahdollistetaan se täysipäiväinen harjoittelu.” Toimittaja tivaa vielä Mantilasta. Apurahojen tulevaisuudesta ja tuleeko lajikeskittyneisyyttä. ”No, näkisin kumminkin, että tällä valmennusapurahalla on siinä mielessä tärkeä roolinsa, että meillä on pieniä lajeja, joissa on vähän sponsorirahaa ja sitä kautta monesti urheilija joutuu aika paljon itse satsaamaan ja kustantamaan sitä urheilemistaan. Ilman tämmöistä apurahajärjestelmää meidän maailmankärki olisi huomattavasti suppeampi, olisi niissä lajeissa joissa isommat rahat liikkuu. Ikään kuin tällä valmennusapurahalla mahdollistetaan pienienkin lajien huippujen maailman kärkeen pääseminen. Ja niin kuin tuossa aikaisemmin totesin, kun se on tulosperusteinen, meillä on selvästi tietyt lajit, jotka ovat lyöneet itsensä läpi. Heidän apurahavalmennettävien määrä on kasvanut. Mutta joka vuosi hieman meillä on ollut resurssia lisää. Nyt tuli pieni eurokorotus, kun siirryimme markoista euroihin. Tärkeintä mun mielestä on periaatteessa mahdollistaa se ammattimainen, täyspäiväinen urheilu. Tällä hetkellä se on se vajaa 6000 markkaa, vajaa tuhat euroa verotonta kuussa ja tällä yritetään nyt sitten sitä ammattimaisuutta tukea.” Wadasta ja antidopingista. ”Wadahan on nyt sitten saanut tehtyä kaikkien olympialajien kanssa sopimukset tästä harjoituskaudella testaamisesta. Näissä kisoissahan, kansainvälisissä kisoissa ja olympiakisoissa testaamisesta vastaa se järjestäjä eli täällä kansainvälinen olympiakomitea. Wadan rooli on erittäin tärkeä siinä, että nyt sitten ikään kuin tämmöinen ulkopuolinen taho testaa urheilijoita harjoituskaudella. Ja tietysti vielä on hyvin vaikea sanoa, mitä se on merkinnyt käytännössä. Mutta itse vahvasti uskon siihen, että kun harjoituskaudella testataan, se on väistämättä vähentänyt dopingin käyttöä. Ja ainakin niitten urheilijoiden kohdalla, jotka ehkä joskus ovat sitä harkinneet tai mietti-neet, niin vaara joutua testiin harjoituskaudella on nyt kovin paljon todennäköisempi kuin aikaisemmin, näitä harjoituskaudella näitä testejä oikeastaan lajiliitot itse järjestäneet olenkaan. Uskon, että tällä 4000 testillä, jonka Wada on viime vuoden aikana tehnyt, on ollut iso vaikutus tähän dopingin vastaiseen työhön.” Venäjän joukkueen hemoglobiiniasista. ”Sinällään sääntö on ihan selvä. Olympialaisissa noudatetaan FIS:n asettamaa hemoglobiinirajaa ja jos urheilija sen rajan ylittää, niin mun mielestä se on ihan selvä, että silloin kilpailuun ei voi osallistua. Tietysti tässä voi sanoa, että Venäjän joukkue kärsi yhden urheilijan takia, mutta siinä myös ilmeisesti on pelisäännöt selvät, että sen jälkeen kun joukkueen kokoonpano on ilmoitettu, jos jollekin joukkueen jäsenelle tapahtuu jotakin, silloin koko joukkue joutuu jäämään pois. Ja näin nyt sitten Venäjän tapauksessa. Sinällään tietysti valitettavaa, mutta säännöt on ihan selvät sen suhteen.” Loppuohjelmasta. ”Kyllä, olen palaan sitten itse asiassa joukkueen kanssa Suomeen. Ja tässä on vielä monta päivää ja monta mitalia tulossa Suomeen.”

Torino 2006. Torinon talviolympialaiset (olympialaiset) 2006.

20060214, aikakoodi 19:24:52:

atkn 315418

Kulttuuriministeri Tanja Karpela vieraillee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Tapio Suominen.

Olympiamatkan aikataulusta. ”... Tietysti tunnelmat on enemmän kuin hyvät, koska mitali tuli sprintistä. On oikein sellainen ylpeä olo meidän urheilijoista, ihan suoraan sanottuna.” Urheilun kiinnostavuudesta henkilökohtaisesti. Urheiluministerin työstä. ”No, urheilusektorilla tapahtuu valtavan paljon. Paitsi että meillä on kansallisesti Suomessa tällä hetkellä

urheilubudjetin kasvun kautta lähtenyt liikkeelle useita hankkeita, olemme pyrkinneet myös siihen, että tämä budjetin kasvu näkyisi entistä paremmin myös ruohonjuuritasolla. Sitten myös kansainvälisesti meillä urheilussa tapahtuu paljon. Tämä EU:n tilanne on siinä mielessä nyt mielenkiintoinen, että tämä perustuslain tilanne, joka nyt on edelleen auki, se tietysti vaikuttaa urheilun rintamalla, koska tietysti tavoitteenahan on myös urheilu saisi tuon toimivallan. Siinä mielessä myös se on pitänyt kiireisenä. Se on tätä päivää, urheilu on hyvin globaali asia, ja sitä on miltei mahdotonta tehdä pelkästään kansallisesti. Jo pelkästään antidoping työ on sellainen, jossa tehdään koko ajan yhteistyötä ja vaihdetaan tietoa ja kokemuksia. Se on tätä päivää.” Anti-doping työstä ja Kaisa Variksen tapauksesta. Elinikäisestä toimitsijakiellosta ja oikeustajusta. ”Tietysti liitot arvioivat itse omaa toimintaansa ja tietysti nämä säännöt, jotka yhteisesti on sovittu, niitä tietysti on noudattaminen. Valtion rooliin tässä näen enemmänkin näiden toimintaedellytyksien luojana ja minusta se työnjako toimii ihan hyvin. Varmasti on kuitenkin näin, että tällä tavalla valtion näkökulmasta katsottuna kun tänä päivänä kuitenkin on tilanne se, että tällaisia ikäviäkin asioita tulee esille suhteellisen useasti, on varmasti ihan aiheellista myös miettiä, millä tavalla ne sitten ovat kaikkien oikeustajun mukaisia. Oma lähtökohtani on se, että ne säännöt mitkä on sovittu ja mitä liitot itse ovat päättäneet, niitä sitten noudatetaan.” Rahoituksesta. ”Kyllä se on hyvä asia. Jos katsotaan ensinnäkin valtion tukea urheilulle ja huippu-urheilulle, niin kokonaisbudjetista, valtion budjetista, nimenomaan urheilun budjetista, kuitenkin 90 prosenttia menee siihen matti ja maija meikäläisen liikuttamiseen ja se on se 10 prosenttia joka menee huippu-urheiluun. Joskin sitten välillisesti menee enemmän, koska Suomen valtiohan tukee liikuntapaikkarakentamista. Minusta on ihan positiivinen asia se, että tämä oma varainkeruu niin ikään edistyy. Koska jos ajattelemme vaikka sponsorirahoitusta Suomessa, niin me olemme hyvin paljon jäljessä, kun vertaamme itseämme esim. naapurimaahamme Ruotsiin. Ja sillä tavalla sellaista kannustettavuutta niin, sitä ei mielestäni pidä poistaa.”

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008.

20080817, aikakoodi 07:01:51:

atkn 359011

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin vieraillee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Kristiina Kekäläinen.

Lajikirjo tähän mennessä. Suomen Olympiakomitean virallinen menestymistavoite saavutettu. ”Kyllä, tietysti. tää on erittäin hyvä suoritus. Täytyy muistaa, että kilpailun taso on erittäin kovaa näissä olympialaissa ja kansainvälinen huippu on kapea, mutta terävä. Joten kyllä, olen tyytyväinen tähän saaliiseen ja on mahdollista, että se tästä vielä paranee.” Menestymisen tärkeys Suomelle. ”Kyllähän Suomessa ollaan totuttu siihen, että osa Suomikuvasta ainakin omasta mielestämme liittyy jollain tavalla urheiluun. Suomi juostiin maailmankartalle jo 20-luvulla ja myöskin kansakunnan mielestä varmaan on hauska, jos voitaisiin myöskin sillä kartalla pysyä ja toistaiseksi ollaan pysytty.” Toimittajan tarkennuskysymys: Onko se tärkeää? ”Kyllä, on se tärkeää.” Tulevaisuuden panostus vain menestyslajeihin. ”Tämä on hyvä kysymys. Sitä on pohdittu aika pitkään eri piireissä. Toisaalta yleisurheilu on hyvinkin laaja, se kirjo on erittäin suuri, on kyllä menestymisen mahdollisuuksia sillä saralla edelleenkin nähtävästi. Toisaalta on sitten näitä tiettyjä lajeja, joissa Suomi pärjää jostain syystä ehkä paremminkin kuin yleisurheilussa ja täytyy yrittää tasapainotella, satsata ikään kuin laajalla skaalalla ja löytää myös näitä kärkilajeja.” Toimittaja perää rohkeita lajisatsauksia. ”Kyllä näin on tehtykin. Esimerkiksi urheilijastipendien ja apurahojen muodossa on kyllä yritetty löytää näitä yksioita, jotka edustavat näitä ns. ehkä marginaalilajeja mutta joissa Suomella on hyvät mahdollisuudet.” Purjehdusjupakasta.

”No, tämä oli tietysti olympiakomitean ratkaisu. Ehkä vähän turha jossitella tässä vaiheessa siitä sen enempää, olen vakuuttunut siitä, että komitea teki sen ratkaisun, jonka se siinä tilanteessa koki oikeaksi.” Huippu-urheilun rahoituksesta. ”Joskus halutaan rakentaa tällaista vastakkain asettelua, jossa ovat toisaalta vastakkain yleisurheilu ja toisaalta sitten tämä perusurheilu, peruskuviot. Tällaista vastakkain asettelua ei pidä millään tavalla ylläpitää, jos satsataan lasten ja nuorten liikuntaan, siihen kasvualustaan, niin huolehditaan myös siitä, että huomenna on sitten hyviä huippuja tulossa ja tiedossa. Mutta toisaalta täytyy myös satsata yleisurheiluun tai siis huippu-urheiluun nimenomaan ja näin myös tehdään. Suomessa on huippu-urheilustrategia, jonka puitteissa toimitaan, on suur tapahtumastrategia, joka myöskin tukee osaltaan tätä huippu-urheilua. Ensi vuonna esimerkiksi huippu-urheiluun suunnatut määrärahat nousevat 20 prosenttia.” Tulevaisuuden rahoitus menestymisen perusteella. ”Ei välttämättä vain sen takia, vaan sen takia, että hallitus panostaa nyt erittäin voimakkaasti liikuntaan, urheilu- ja terveyslääkintään myös huippu-urheiluun, antidoping-toimintaan. Joten määrärahat kasvavat pitkin, kautta linjan. Myös tämä huippu-urheilupuoli saa oman siivunsa tästä kasvusta.” Lisärahaa enemmän ammunnalle ja soudulle. ”Kaikki lajiliitot tulevat saamaan lisärahoitusta tämän hyvinkin onnistuneen Veikkauvoittoraharatkaisun ja Veikkauksen kovan tulokunnan turvin, koska se on suomalaisen urheilun päärahoittaja.” Menestystoiveet vielä. ”Katseet suuntautuvat tohon melonnan puolelle, mutta keihäs on sellainen laji, että kyllä olis tuntuis kummalliselta, jos suomalainen ei palaisi mitali kaulassa.” Päivän jatko-ohjelma Kiinan muurille.

Liite 8: Ylen olympialähetysmateriaali. Viestintäministeri Lindén.

SIVU 1/1

Ylen olympialähetysmateriaali. Viestintäministeri Lindén.

Pekingin olympiakisat. Pekingin kesäolympialaiset (olympialaiset) 2008.

20080823, aikakoodi 11:38:37:

atkn 359257

Viestintäministeri Suvi Lindén vieraillee Ylen kisastudiossa. Toimittajana Kirsi Pelttari. Palkintobonuksista. Miten Ylen on onnistunut kisojen välittämisessä Suomeen. Urheilun tärkeys Ylen toiminnassa. ”Kyllä se on tärkeä osa. Vaikka tietysti sanotaanko, että kun mietitään julkisen palvelun tehtävää, niin hyvin mielellään aina ensimmäisenä tulee mieleen, että se on vähemmistökielille ja pienille ryhmille sellaista ohjelmaa, ei massaohjelmaa. Mutta sanotaanko tänä päivänä Ylen osaaminen isojen urheilukilpailujen tuottajana ja lähettäjänä on maailmalla tunnettua ja koko ajan taito vaan kertyy. Kyllä se on tärkeä rooli varmasti Ylen ohjelmistoa niin olympialaiskisojen kuin pienempien urheilutapahtumien osalta.” Ylen uusi rahoitusmalli pohdinnassa. ”No, meidän olemme sitoutuneet EU:n sisällä siihen ja Suomi on listannut 10 tärkeintä, kansalaisille tärkeintä tapahtumaa, jotka pitää lähettää free to every eli maksuttomana kansalaisille ja olympialaiset ja suuret urheilukisat ovat juuri näitä tapahtumia. Että aivan varmasti suomalaiset tulee jatkossakin olympialaiset näkemään ilmaisina sinne kotikatsomoihin. Mutta uskoisin, että varmasti kaupallisilla tv-yhtiöillä on oma roolinsa myös sitten urheilutapahtumien välittäjänä ja osittain myös olympialaisten välittäjinä. Tiiviissä yhteistyössä nähdäkseni te kuitenkin sitten kaupallisten kanssa osittain tuotte niitä tapahtumia tv-ruutuihin.” Toimittaja toteaa, että tämä on turvattu, suomalaisilla ei ole huolta. ”Kyllä ehdottomasti on turvattu.” Ministerin tyttären sukujuurista. Illan keihäsfiinaalista. ”Ilman muuta. Sanotaanko, että vaikka nyt tavoitteet on jo saavutettu, ainahan se olisi upeaa, jos. Meillä on melontaa ja keihästä, ja keihästä voi jopa tulla useampikin mitali. Tää on varmaan sellainen superpäivä suomalaiselle yleisurheilun katsojille.”

Liite 9: Taulukko: Valtiojohdon esiintymiset Ylen olympialähetyksissä.

Ylen olympiakisalähetykset

	presidentti		pääministeri		kulttuuriministeri		viestintäministeri
	studio	muualla	studio	muualla	studio	muualla	studio
Albertville 92				1			
Barcelona 92						1*	
Lillehammer 94		1					
Atlanta 96			1	1*			1
Nagano 98	1						
Sydney 00	1			1	1		
Salt Lake City 02	1				1		
Ateena 04	1		1	1*		1*	
Torino 06	1		1		1		
Peking 08	1		1		1		1
	6	1	4	2	4	1	1

* ei haastateltu, näkyi kuvissa

yhteensä **19**